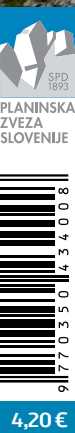


NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

6
2022



TEMA MESECA

**Požarna varnost
v kočah**

Z NAMI NA POT

Parenzana in okolica

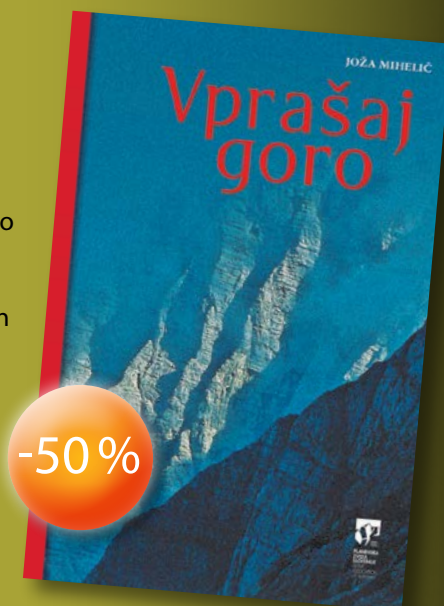
IZ PLANINSKE ZALOŽBE – IZDELEK MESECA JULIJA

VPRAŠAJ GORO, Jože Mihelič

Avtobiografsko delo *Vprašaj goro* je žlahtna pripoved o skromnih in poštenih ljudeh, ki so živeli predani svojemu rodu, domu in zemlji. Je spomin na otroštvo v Bohinju, na prijateljske vezi, ki so nastale v dobi zorenja, na plezalne začetke in najpolnejša leta alpinizma ter na turno smučanje, ki mu *Joža Mihelič* ostaja zvest vse življenje. Nov slavospev bohinjskim goram odlikujeta izbrušen slog in ljubezen do gora, po katerem slovijo tudi dela Joževega brata Tineta Miheliča.

CENA: V času od 1. 7. do 31. 7. 2022 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 13,45 €* (redna cena: 26,90 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*



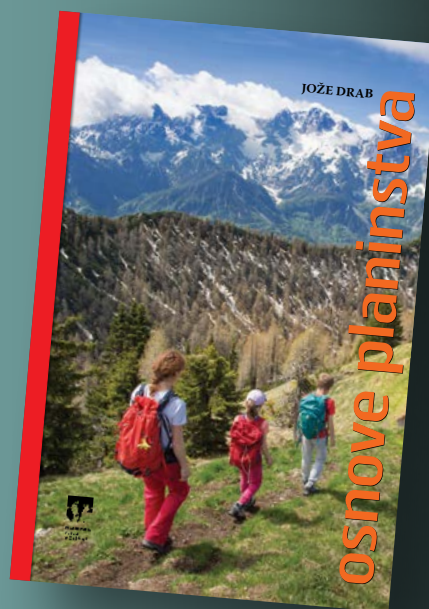
NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

OSNOVE PLANINSTVA, Jože Drab

Osnove planinstva sestavljajo teme, ki jih mora poznati vsak obiskovalec gora:

- Priporočila za varnejše obiskovanje gora - pravilna izbira in uporaba opreme, priprava na turo, poznavanje nevarnosti, vreme, prva pomoč, orientacija, tehnike gibanja.
- Predstavitev domačih in tujih gorstev ter njihov nastanek in zgradba, rastlinstvo, živalstvo in zgodovina gornišstva.
- Predstavitev organiziranega planinstva pri nas in pomen družabnosti.

Cena: 24,90 €



I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
122. letnik



NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

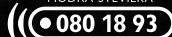
NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročeni prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA



Transakcijski račun PZS

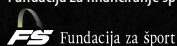
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 42 EUR, 66 EUR za tujino, posamezna številka 4,20 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (31,50 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.



FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Zasavska koča na Prehodavch

Foto Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.



Svoboda in sposobnost čutenja

Sedim na obali slovenskega morja, pomladno sonce me greje in vetrček ravno prav boža. Odnajšajo me pritajeni pljuski valov in cingljanje kaj jaz vem česa na jadrnicah, ki so privezane ob pomol. Plavam na mehkem oblaku, moje počutje je popolno. Ugodje je otopilo moje čute in potlačilo vso mojo voljo karkoli narediti v tem prelepem trenutku. Naj res ustrezem lagodnosti, naj se prepustim tej drogi? Tam nekje zadaj me grizlja slaba vest.

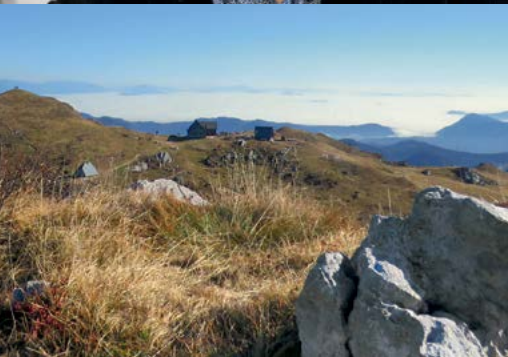
Pristanek galeba na jadrnici me predrami. Šele sedaj sem jo pogledala zares – prelepa lesena starka s povsem novim *liftingom* in šminko se je zibala pred menoj. Nepredstavljivo veliko denarja je privezanega na konopljin štrik. Tudi znana baletnika Pia in Pino Mlakar sta bila strastna jadrnalca. S svojo majhno lupinico sta hodila jadrat skoraj štirideset let. Po njunih besedah, ki jih lahko vzamemo kot resnico ali le kot prisposodobno, svojega športnega kuterja, ki, mimogrede, sedaj domuje v Pomorskem muzeju v Piranu, nista nikoli zavarovala. Menila sta, da so zavarovanja le potuha. V primeru, ko veš, da si brez rezerve, da rešitev ali velikost škode zavisi le od tvoje iznajdljivosti in sposobnosti, boš v sebi poiskal moč in način najboljše rešitve. In za taka prizadevanja se splača živeti.

Hribi so enaka zgodba, a le s to razliko, da smo običajno ne le brez trdne zavarovalne police, ampak tudi brez rešilnega čolna. Zavarovanje nam nudijo predvsem naše sposobnosti in izkušnje. Vsak dan ni s soncem obsijan. Kaljenje skozi preizkušnje narave so prvinski trening. Na poteh nas spremljajo veter, peklensko sonce, dež ali mraz, vsaka težava pa je nebodigatreba. Zagotovo je manj udobno kot sprehod po nakupovalnem središču. A tisto šoping ugodje nas prikrajša za doživetja. Čim bolj smo utrjeni, odporni, tem lažje sprejemamo, prenašamo in rešujemo dolinske zaplete. Težko izplezamo, če živimo življenje brez pravega cilja, od enega do drugega *esemesa*, od ene do druge *teve* oddaje, od nakupa do nakupa. Lekarne ponujajo čudežne tabletko, ki naj bi nam povečale odpornost. A to je tista potuha, ki je tudi zakonca Mlakar nista želela ...

Poleg redkih dobrin miru in tišine, ki nam jih gore nudijo v izobilju, tam vznikne prvinska pozornost – čuječnost. Pojem, ki je danes že skorajda izumrl. Vse, kar je pomembno, namreč izvemo iz medijev, pot nam kažejo mobilne naprave, vremenska napoved je dosegljiva vedno in na vsakem mestu, enako je pri tujih in domačih vodnikih. Vse vednosti prihajajo od drugod, jih preberemo, se nanje zanašamo, za tipanja in ugibanja ni več prostora, stara znanja se izgubljajo, neznanega skoraj več ni. Izgubljamo svojo svobodo in sposobnost biti čuječni, da bi lahko sami opazili in ocenili nevarnosti – skratka, da bi se znali sami znajti v danem okolju. Samo naravni trening nas kali v zmožne preživeti, ko se zalomi.

Nastopijo lahko seveda dogodki, ko neizbežno potrebujemo pomoč. In ni ga lepšega kot ponujena roka v pravem trenutku. Enako z vso pravico kdaj pa kdaj zaplavajmo na tistem mehkem oblaku brezskrbnosti, brez bojazni, da nas ta lepi občutek zasvoji. Naša droga raste za prvo ograjo, čez prvo mejico, nad prvo reko, prebada oblake in sega do modrega neba. Le slepo zanašanje na druge nas lahko uspava in zares nevarno zasvoji. Svoboda duha, zmožnost, da lahko čutimo, pazljivost, opreznost in predanost so vrline, ki so človeku nekoč pomagale preživeti v zahtevnem okolju. Tudi danes ni prav nič drugače.

Anka Rudolf



1 **Svoboda in sposobnost čutenja**

Anka Rudolf

4 **Dotrajane kočje je treba sanirati**

Zdenka Mihelič

10 **Večji poudarek na usposabljanju osebja**

Zdenko Zupan

15 **Za požarno varnost smo odgovorni vsi**

Zdenka Mihelič

18 **Preplet dveh letnih časov**

Olga Kolenc

22 **Damjan Omerzu**

Zdenka Mihelič

27 **List iz mojega dnevnika**

Tatjana Cvetko

28 **Oprostite, kje se gre na Krn?**

Dušan Škodič

32 **Od Poreča do Plovanije**

Iskra Jovanović

41 **Mlinarica brez mlinčka v poletni pripeki**

Kristina Menih



DOŽIVETJE

44 **Od Šmarke do Triglava v šusu**

Saša Jazbec

MLADI IN GORE

49 **32. državno tekmovanje Mladina in gore**

Emil Pevec

ODPRAVA

50 **U objemu rdečih velikanov**

Gregor Šegel

ŠPANJA

52 **"Pot klifov"**

Štefan Šmigoc

TREKING

56 **Z družino pod mogočno Belo goro**

Anja Klančnik

ZGODOVINA PLANINSTVA

61 **Uradno glasilo DÖAV**

Mojca M. Peternel

MNENJA

64 **Kam gremo s planinskimi potmi v Sloveniji?**

Andrej Stritar



NARAVOVARSTVO

66 **Alpski biser v siju triglavskega zlatoroga**

Franci Ekar

70 **NOVICE IZ VERTIKALE**

72 **ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE**

72 **LITERATURA**

73 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

76 **U SPOMIN**

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.





*Mozirska koča
na Golteh je lani
pogorela do tal.
Foto Barbara
Gradič Oset*

Dotrajane koče je treba sanirati

Kako se s požarno problematiko sooča PZS

Med leti 2017 in 2021 so v zgolj treh letih in pol na območju Kamniško-Savinjskih Alp in Policijske uprave Celje zgorale tri čudovite in zelo priljubljene planinske koče, Kocbekov dom na Korošici in Frischaufov dom na Okrešlju v lasti PD Celje - Matica ter Mozirska koča na Golteh v lasti PD Mozirje. Ognjeni zublji so jih v celoti uničili.

Zanimalo nas je, v kakšnem stanju glede varnosti pred požari so planinske koče, ki so vpisane v register planinskih koč Planinske zveze Slovenije (PZS), kakšni so normativi in kako se s požarno problematiko sooča planinska organizacija. Z menoj so strokov-

na mnenja, napotke in odgovore na moja vprašanja delili načelnik GK Mirko Jeršič, do nedavnega vodja svetovalne pisarne PZS za planinske koče Drago Dretnik in strokovni sodelavec PZS za področje gospodarstva Dušan Prašnikar.



Kocbekov dom na Korašici po požaru oktobra 2017
Foto Beno Karner



Frischaufov dom na Okrešlju je pogorel novembra 2019 zaradi napake na električni napeljavi.
Foto Rock Ošep

"Požarna varnost planinskih koč je pomembno področje, saj lahko zanemarjanje ukrepov za zaščito pred požarom zelo resno ogrozi življenja gostov in osebja koč," je dejal Drago Dretnik, ki je dolga leta vodil svetovalno pisarno PZS za planinske kočje in je strokovnjak na različnih področjih delovanja koč. "Poleg tega lahko nastane velika materialna škoda, ki smo ji bili priča v zadnjih letih, ko so pogorele štiri velike in pomembne planinske kočje," je izpostavil požare na treh planinskih kočah in na Domu na Osankarici lanskega aprila.

Dotrajane kočje, neustrezna elektrika, brez evakuacijskih poti

Zanimalo me je, kako lahko sploh do požara pride v kočah, in kateri vsi normativi o požarni varnosti morajo veljati v naših kočah. V intervjujih z generalnim sekretarjem PZS Damjanom Omerzujem

je Omerzu opozoril na dotrajane planinske kočje, predsednik PD Celje - Matica Brane Povše pa tudi na neustrezne električne instalacije, ki so glavna težava starih koč.

"Nove planinske kočje morajo biti grajene v skladu z zakonodajo na tem področju. Upoštevati je treba predvsem člen *Gradbenega zakona*, ki predpisuje ukrepe za zagotavljanje požarne varnosti. Objekti morajo biti grajeni tako, da je ogroženost ljudi in premoženja zaradi požara čim manjša in mora zagotavljati tudi učinkovito in varno ukrepanje gasilcev. Podrobneje ukrepe za zagotovitev požarne varnosti stavb določa *Pravilnik o požarni varnosti v stavbah*," je razložil načelnik GK Mirko Jeršič o potrebnih normativih o požarni varnosti za planinske kočje.

Vse kočje žal ne ustrezajo današnjim normativom, omeni načelnik GK: "To so predvsem starejše kočje. Konec koncev so bile grajene v času, ko so

Trojezični znak v koči:
Kuhanje v sobi je
prepovedano.
Arhiv Zdenka Župana



bile zahteve za požarno varnost bistveno manjše. Dodaten problem pri planinskih kočah je tudi njihova dostopnost, saj so velikokrat grajene na območjih, ki je ob morebitnem požaru težje ali celo nedostopen s sodobno gasilsko mehanizacijo, ki je večinoma prilagojena, da z njo dostopamo do objektov, do katerih vodijo ceste. Koče so v mnogih primerih tudi kar nekaj časa v letu zaprte, prihaja do manjšega nadzora nad njimi, hkrati pa prihaja do poškodb na inštalacijah itd." Načelnik GK ob tem še dodaja, da bi morali ob energetske sanaciji (toplotni izolaciji) prenoviti tudi inštalacije, vgraditi ustrezne protipožarne pregrade, vgraditi dodatne gasilne aparate, itd.

Osnovni ukrepi zagotavljanja požarne varnosti zajemajo nadzor rokov uporabe gasilnih aparatov, redni pregledi in čiščenje dimovodnih in kurilnih naprav, organizacija in nadzor vaj evakuacije, usposabljanje osebja v kočah za varstvo pred požarom, preverjanje in meritve stanja zasilne razsvetljave, skrb za urejene in prosto prehodne evakuacijske poti, izvajanje dnevnega nadzora nad stanjem električne napeljave in naprav, hranjenje jeklenk s plinom in skladiščenje vnetljivih tekočin v primerljivih prostorih, ločenih od toplotnih virov oz. virov vžiga, redni pregledi opreme, namenjene varstvu pred požarom, ter zagotavljanje spoštovanja določb požarnega reda, tudi obiskovalcev.

Velika pomanjkljivost velike večine večjih koč, omenjajo sogovorniki, je ta, da nimajo zagotovljenih poti evakuacije iz zgornjih nadstropij, če pride do požara. "Obstajajo praktične možnosti, in sicer požarno stopnišče, zunanja požarna lestev z zaščito za hrbet in podestom, možnosti izhoda skozi okna na nižje ležeče strehe prizidkov in oprema za reševanje iz višjih nadstropij, podobna alpinistični opremi," izpostavlja rešitve Drago Dretnik, ki dodaja, da "je pomemben sistem hitrega alarmiranja ljudi v koči, če pride do požara (sirene, megafoni ...).

Predpisi, naloge gospodarjev in oskrbnikov

Kateri predpisi urejajo področje varstva pred požarom, Dretnik pravi: "Področje varstva pred požarom urejajo *Zakon o varstvu pred požarom* (Ur. l. RS, št. 3/2007, 9/2011, 83/2012 in 43/2022), *Pravilnik o požarni varnosti v stavbah* (Ur. l. RS, št. 31/2004, 10/2005, 83/2005 in 14/2007), *Pravilnik o požarnem redu* (Ur. l. RS, št. 52/2007, 34/2011 in 101/2011),



Znak v koči: Kaditi prepovedano Arhiv Zdenka Župana

Pravilnik o izbiri in namestitvi gasilnih aparatov (Ur. l. RS, št. 67/2005), *Požarna varnost v stavbah – tehnična smernica TSG-1-001:2010*. Posredno pa se dotika tega področja tudi *Zakon o dimnikarskih storitvah* (Ur. l. RS, št. 68/2016) s svojimi podzakonskimi akti." Veljavni predpisi nalagajo lastnikom koč pomembne naloge, opozarja Dretnik: "*Zakon o varstvu pred požarom* zahteva, da mora biti vsak zaposleni usposobljen za varstvo pred požarom, da morajo določiti požarni red, za požarno bolj ogrožene objekte in objekte, kjer se zbira več ljudi, je treba določiti požarne načrte in načrt evakuacije ob požaru, za te objekte je treba najmanj enkrat letno izvesti praktično izvajanje evakuacije. *Pravilnik o požarnem redu* predpisuje vsebino požarnega reda in njegovih prilog, izvlečka požarnega reda, vsebino požarnega načrta in načrta evakuacije, *Pravilnik o izbiri in namestitvi gasilnih aparatov* pa določa vrsto, število in navodila za namestitev gasilnih aparatov."

Naj se sliši še tako suhoparno, je upoštevanje predpisov, izpolnjevanje nalog in izvajanje ukrepov bistvenega pomena za večjo požarno varnost, da do požara v objektu ne pride. Ob tem *Požarna varnost v stavbah – tehnična smernica TSG-1-001:2010* določa priporočene gradbene ukrepe oziroma rešitve za doseganje zahtev *Pravilnika o požarni varnosti v stavbah*. "Bistvene zahteve iz smernice, pomembne tudi za planinske kočice, so naslednje," opozori Drago Dretnik, "vrata na evakuacijskih poteh se morajo odpirati v smeri evakuacije; skupna dolžina evakuacijskih poti ne sme presegati 35 metrov; če je bruto tlorisna površina etaže manj kot 600 m², je dovolj eno evakuacijsko zaščiteno stopnišče; varnostno razsvetlavo je treba namestiti, če je izpolnjen vsaj eden izmed naslednjih pogojev: koča ima več kot 1.000 m² bruto etažne površine, ali je namenjena več kot 100 uporabnikom, ali je v koči več kot deset postelj, ali če se lahko v prostoru zbere več kot 50 uporabnikov; vgradnja sistema avtomatskega javljalnika požara (AJP) je obvezna, če ima koča: kletno ali mansardno ali nadstropno etažo, v katerih je možno zadrževanje ljudi, ali če je v koči več kot 20 ležišč, iz katerih ni možen neposredni izhod na prosto, ali če se lahko v koči zadržuje več kot 100 uporabnikov, ali če skupna bruto površina požarnega sek-

torja presega 500 m²; namestitvev in uporaba gasilnikov mora biti v skladu s *Pravilnikom o izbiri in namestitvi gasilnih aparatov*; če v koči ni notranjih hidrantov, se zahteva 100-odstotno povečanje gasilnih enot; obveznost izdelave požarnega reda je predpisana v *Pravilniku o požarnem redu*, ki v 2. členu določa, da se mora tudi za planinske kočice izdelati požarni red s prilogami; načrt evakuacije mora biti izobešen na vidnem mestu v vsaki sobi ali prostoru, kjer se zadržujejo ljudje; poleg načrta evakuacije mora biti izobešeno tudi navodilo za ravnanje, če pride do požara, napisano v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku ter jeziku narodne skupnosti; na vsaki planinski koči mora biti izmed zaposlenih določena oseba, odgovorna za gašenje začetnih požarov in izvajanje evakuacije."

Nadzor na področju požarne varnosti je v pristojnosti Inšpektorata RS za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami na Ministrstvu za obrambo RS, a o pogostosti nadzora PZS nima podatkov.

Gospodarji planinskih koč imajo na področju varstva pred požari različne pristojnosti, ki so odvisne od medsebojnih dogovorov med lastniki, tj. planinskimi društvi, in njimi. Nekaterih pristojnosti pa od lastnika na gospodarja ni možno prenesti. Dretnik o nalogah gospodarjev: "Običajno gospodarji opravljajo naslednje naloge: če so sami dovolj poučeni, usposablajo zaposlene za varstvo pred požarom, kontrolirajo rok uporabe gasilnih aparatov in naročajo njihove obdobje preglede, naročajo preglede dimovodnih naprav, organizirajo in nadzorujejo vajo evakuacije, so vezni člen med oskrbnikom kočice in planinskim društvom glede naročil določene opreme za varstvo pred požarom, izvršbe posameznih rekonstrukcij in večjih popravil."

Oskrbniki planinskih koč so s svojimi podrejenimi neposredni izvajalci varstva pred požari, enostavno razloži poznavalec delovanja koč in predpisov Drago Dretnik: "Izvajajo vsakodnevne preglede vse opreme, namenjene varstvu pred požarom, skrbijo, da so zaposleni usposobljeni za ravnanje z gasilnimi napravami, preverjajo stanje razsvetljave, skrbijo, da so evakuacijske poti proste, skrbijo, da gosti ne kršijo predpisov (predvsem v sobah), zagotavljajo spoštovanje določb požarnega reda, izvajajo dnevni nadzor nad stanjem električne napeljave in naprav, skrbijo, da so polne jeklenke s plinom hranjene v dobro prežračenih prostorih, skrbijo, da so vnetljive tekočine skladiščene v predpisanih posodah ali rezervoarjih v namensko grajenih prostorih."

Prenos znanja tudi iz tujine

Planinska organizacija se s požarno varnostjo ne ukvarja šele zadnjih nekaj let, kot bi si morda mislili, ko smo bili zaskrbljeni zaradi požarov v planinskih kočah. Znanje in izkušnje črpa tudi od drugih planinskih zvez v Alpah. "S požarno varnostjo planinskih koč se v GK intenzivno ukvarjamo že od leta 2011, ko je bila požarna varnost planinskih koč ena izmed glavnih tem sestanka Komisije za planinske kočice in

poti CAA (Club Arc Alpin), Združenja planinskih organizacij alpskega loka, ki združuje sedem alpskih držav. V obdobju do danes smo objavili številne publikacije in z njimi seznanili planinska društva, in sicer *Poročilo o sestanku CAA leta 2011 z informacijo o ukrepih varstva pred požarom na planinskih kočah v Avstriji, Nemčiji, Švici, Franciji, Južni Tirolski, Italiji in Sloveniji* (D. Dretnik 2011), *Varstvo pred požarom na planinskih kočah* (D. Dretnik, 2011), *Požarna varnost na planinskih kočah* (A. Glavnik, 2012), *Varstvo pred požarom na planinskih kočah* (D. Dretnik, januar 2018), *Varstvo pred požarom na planinskih kočah* (D. Dretnik, april 2018), *Požarna varnost v planinskih kočah* (A. Glavnik, oktober 2018) in poglavje o požarni varnosti na kočah v *Priročniku za planinske kočice* (D. Dretnik, april 2019)," je predstavil objavljene publikacije na temo o požarni varnosti.



Požarni red in evakuacijski načrt v koči v Grohotu pod Raduho
Arhiv PZS

Kaj lahko naredi posameznik

Obiskovalec kočice lahko tudi sam z odgovornim in previdnim ravnanjem pripomore k večji varnosti pred požarom in da do požara ne pride. Veliko naredi že, če ne odmetava gorečih cigaretnih ogorkov v naravi. "Vsak posameznik oz. obiskovalec planinskih koč se mora zavedati, da je prepovedano kaditi v vseh prostorih planinske kočice, kuhati v spalnicah in uporabljati odprti ogenj v vseh prostorih planinske kočice ali ob koči. Hkrati naj dosledno upoštevajo druga navodila oskrbnika in osebja kočice oz. požarnega reda," je poudaril Prašnikar, kako lahko posameznik pripomore k večji požarni varnosti v planinskih kočah in da do požara ne pride.

Pregledi koč in seminarji

Predstavniki PZS že nekaj let sistematično obiskujejo vse slovenske planinske kočice in ob obiskih skupaj s predstavniki planinskih društev izpolnjujejo obsežen vprašalnik, ki služi predvsem posodobitvi podatkov o kočah. "V tem dokumentu so tudi vprašanja o potrebni dokumentaciji s področja požarne varnosti, ki jo mora imeti kočica na voljo. Ob tej priliki si podrobno ogledamo celotno kočico in med drugim tudi praktične ukrepe za zagotavljanje požarne varnosti (namestitvev gasilnikov, protipožarna vrata, možnosti za evakuacijo gostov iz zgornjih nadstropij itd.).

Še posebej kakovostni so bili ti pregledi ob prisotnosti mag. Aleša Glavnika, projektanta in svetovalca za požarno varnost objektov, ki je bil med letoma 2010 in 2013 tudi načelnik Gospodarske komisije PZS," poudarja Dretnik, kako pomembni so medsebojni stiki PZS in društev, koč.

Aprila 2018 so dopolnili *Varstvo pred požarom na planinskih kočah* s tem, kaj sta gorenje in požar, kakšni so materiali pri gorenju, o širjenju in gašenju požara, pa o gasilnih sredstvih, nevarnih snoveh in njihovih oznakah. Zbrano so predstavili na seminarju za oskrbnike planinskih koč aprila letos na Bledu. Seminar za gospodarje koč pa je bil novembra 2018: "Na seminarju za gospodarje planinskih koč v Šlajmarjevem domu v Vratih je mag. Glavnik predstavil ukrepe za požarno varnost v kočah. V aprilu 2019 pa je izšel *Priročnik za planinske kočice*, ki v enem od devetih poglavij podrobno predstavlja zakonske obveznosti za planinske kočice na področju požarne varnosti. Ta priročnik je bil predstavljen na planinski konferenci januarja 2019 v Ljubljani in na seminarju za gospodarje planinskih koč novembra 2019 na Planinskem domu na Uštah-Žerenku," Dretnik predstavi trud in seminarje, predstavitve o požarni varnosti v kočah.

Drago Dretnik ob dobrih plateh ni pozabil še na eno perečo težavo: "Vse naše planinske kočice imajo izdelan požarni red oziroma požarni načrt, ki ga je izdelala pooblaščenca oseba. Izobešene imajo tudi izvlečke požarnega reda in nameščene gasilnike. Če smo pri pregledih opazili očitne nepravilnosti (npr. gasilniki postavljeni na tla in ne obešeni na steno), smo upravljavca kočice in/ali prisotnega predstavnika planinskega društva na to opozorili. Nismo pa tega pozneje preverjali, saj to ni naša naloga in za to nimamo pooblastil. Nas pa nekatera društva sama obvestijo, da so nepravilnost odpravili. Precejšen problem pri naših kočah je, da veliko koč nima zasilnih izhodov iz gornjih nadstropij, če pride do požara. Pri naših

ogledih vedno opozorimo na to in se skupno dogovorimo tudi o možnostih, vendar je to povezano običajno s precejšnjimi finančnimi sredstvi in delom, zato se le redki odločajo za izvedbo."

Požarna varnost prioriteta nove GK

Problematika požarne varnosti je še posebej od zadnjih požarih v planinskih kočah močno izpostavljena in pomembnosti le-te se zaveda celotna planinska organizacija. Kot pravi Dušan Prašnikar, je "požarna varnost pomemben del upravljanja s planinskimi kočami. Tega se GK zaveda in je tudi po pojavu požarov to temo predstavila na konferenci planinskega gospodarstva, tema je vključena v usposabljanja za oskrbnike koč in usposabljanja za gospodarje koč. V letu 2021 je bila izvedena posebna preventivna akcija skupaj z Gasilsko zvezo Slovenije, in sicer požarna vaja na Domu pod Storžičem, ki je vključevala tudi posvet o požarni varnosti za gospodarje koč." O planinskih društvih in dotrajanih planinskih kočah pa je dodal: "Sam pojav požarov na planinskih kočah je bilo največje opozorilo za planinska društva oz. lastnike koč. Dejstvo je, da je veliko koč dotrajanih in s tem v slabši kondiciji glede požarne varnosti. Pri kočah, ki so bile uspešne na razpisu ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo za energetsko in snovno obnovo planinskih koč, so v veliko primerih vključeni tudi ukrepi za izboljšanje požarne varnosti." V novem mandatu si je GK za temeljno usmeritev zadala požarno preventivo, predvsem kako urediti kočice, da zmanjšajo možnost požara na minimum. "GK bo nadaljevala aktivnosti, predvsem z ozaveščanjem lastnikov, gospodarjev in oskrbnikov planinskih koč, da primarno uredijo ukrepe, da do požara ne pride. Seveda morajo ob tem biti urejeni tudi ukrepi, če pa do požara vseeno pride. Letos, že v

Gasilna aparata ob stopnicah na hodniku v Koči pri Jelenovem studencu Arhiv PZS

Urejen hodnik v Poštarskem domu na Vrščicu z dobro vidnim in dosegljivim gasilnim aparatom, požarnim redom in evakuacijskim načrtom Arhiv PZS





Gasilna ampula pri kamini v koči na Poreznu
Arhiv PD Cerkno



Avtomatski gasilnik
Foto Stanislav Rožanc

tem mandatu, smo izvedli seminar za oskrbnike koč, v katerega smo vključili temo požarne varnosti, kar bo praksa tudi v prihodnje. Predvidoma v jesenskem času bo usposabljanje za gospodarje planinskih koč s to temo. Na naslednji konferenci planinskega gospodarstva bo požarna varnost osrednja tema. V sodelovanju z Gasilsko zvezo Slovenije in Zavarovalnico Triglav GK pripravlja tudi priročnik za gospodarje in oskrbnike planinskih koč," je predstavil načrte strokovni sodelavec GK Prašnikar.

PZS sodeluje z Zavarovalnico Triglav in v okviru akcije Očistimo naše gore so tudi letos predvidene gasilne ampule za planinske koč. "V letu 2020 smo se skupaj usmerili v aktivnosti za požarno varnost. Na pobudo zavarovalnice smo v dveh letih opremili 82 planinskih koč z gasilnimi ampulami, ki vsebujejo gasilno tekočino, ki se avtomatsko sproži ob določeni temperaturi. S tem lahko pogasi začetni požar. Pri tem je pomembno, da je vgrajena tik nad mesto največje nevarnosti za požar (ognjišče, kaminska peč ...). V letu 2021 smo koč dodatno opremili tudi z avtomatskimi gasilniki. Avtomatski gasilniki so večji od ampul in zaradi večje vsebnosti tekočine omogočajo pogasitev nekoliko večjega začetnega požara. V letu 2022 nadaljujemo opremljanje planinskih koč s samodejnimi gasilnimi ampulami in avtomatskimi gasilniki," je razložil o spodbudnem sodelovanju z Zavarovalnico Triglav Dušan Prašnikar.

Gradnja novih koč na mestih pogorelih

Oktobra 2017 je zagorel Kocbekov dom na Korošici. "V tem primeru smo zaradi suma storitve kaznivega dejanja povzročitve splošne nevarnosti kazensko ovadili državljanke Poljske. Novembra 2019 je zaradi napake na električni napeljavi v celoti pogorel Frischaufov dom na Okrešlju. Tuja krivda za nastanek

Če v planinski koči pride do požara:

- Ostanimo mirni.
- Če nismo v nevarnosti, poskušajmo omejiti oziroma pogasiti požar že v začetni fazi z razpoložljivimi sredstvi (voda, odeja, pokrovka ipd.) ali z gasilnikom.
- Na požar opozorimo tudi ostale prisotne v koči.
- Če požara ne moremo pogasiti sami, se čim prej umaknimo na varno.
- O požaru takoj obvestimo gasilce na številko 112 (kdo kliče, kje gori, kaj gori, kakšen je obseg požara, ali so ogroženi ljudje in živali).

požara je bila izključena," je sporočila PU Celje lani ob ostankih pogorele Mozirske koč, za katero ni znano, kaj je bil vzrok požara, izključujejo pa sum storitve kaznivega dejanja.

Frischaufov dom na Okrešlju in Mozirsko koč so se pri Mozirski koči nadaljevala zemeljska dela z ureditvijo zasipa in škarpe ob koči z dostopom do pritičnega dela objekta. Trenutno potekajo zidarska dela, ki bodo zaključena v začetku junija. Po tem sledijo dela za izdelavo ostrešja s streho, groba inštalacijska dela itd. glede na časovni načrt del," je dejal strokovni delavec PZS Prašnikar. O delih na Frischaufovem domu pa: "V začetku maja so se začela nadaljevalna dela. Nadaljujejo se z grobo notranjo inštalacijo, dokončanjem strehe in izdelavo fasade, tako da bo v juliju končana faza zunaj – zaprt objekt. V tem času se bodo začela notranja inštalacijska dela. Pri domu je postavljena tudi brunarica, ki obiskovalcem ponuja osnovno oskrbo." PD Celje - Matica se je odločilo, da celotno energijo in finančna sredstva najprej namenijo za dokončanje Frischaufovega doma. Na Korošici je društvo ob nekdanjem domu uredilo zavetišče, ki v poletnem času ponuja osnovno oskrbo in devetnajst ležišč. ●



Največji problem so v preteklosti predstavljali dimniški požari, zato je zelo pomembno, kako varno je speljan dimovod s peči na prosto in kako je poskrbljeno za čiščenje kurilnih in dimovodnih naprav. Dimnik Koče na planini Spodnja Dolga njiva Arhiv Zdenka Zupana

Večji poudarek na usposabljanju osebja

Raziskava o urejenosti požarne varnosti v kočah

Slovenski gorski svet, kjer je trenutno 179 planinskih koč, zavetišč in bivakov po podatkih Planinske zveze Slovenije letno obišče več kot milijon sedemsto tisoč planincev. V raziskavo o urejenosti požarne varnosti v kočah cele Slovenije (tabela 1), ki sem jo opravil leta 2013 z obiski dvestotih koč, sem vključil tudi druge kočice, kjer je možno prenočiti oz. se odpočiti in so v zasebni lasti, v lasti agrarnih oz. pašnih skupnosti, občin, ministrstva za obrambo oz. drugih pravnih subjektov (graf 1). V skladu z *Zakonom o varstvu pred požarom* so lastniki ali uporabniki objektov odgovorni tudi za varstvo pred požarom.

¹ Strokovni delavec za varnost in zdravje pri delu ter varstva pred požarom.



Požarni red

Vse planinske kočice, podobno kot ostali nastanitveni oz. gostinski objekti v dolini, morajo imeti sprejeti požarni red, ki vsebuje organizacijo varstva pred požarom; **ukrepe varstva pred požarom (VPP)**, ki jih zahtevajo delovne in bivalne razmere, kot so prepoved kajenja, uporabe odprtega ognja ali orodja, ki se iskri, tam, kjer je to prepovedano, odstranjevanje vseh gorljivih snovi, ki niso potrebne za nemoten potek dela, iz požarno ogroženih prostorov in druge ukrepe ter način in kontrolo izvajanja teh ukrepov; navodila za ravnanje, če pride do požara; način usposabljanja ter priloge (izvleček požarnega reda, navodila za posameznike, evidenčni listi o rednih pregledih, vzdrževanju in servisiranju opreme, o usposabljanju zaposlenih za VPP seznanitev s požar-

nim redom, o požarih, eksplozijah, gasilskih intervencijah ter škodi, ter kontrolni listi).

Sam požarni red in izvlečki požarnega reda so izdelani v 137 kočah (68,5 odstotka), vendar so le v 66 primerih (33 odstotkov) ustrezni. Še slabše je stanje navodil za goste v primeru požara. Ta morajo biti izdelana in izobešena v vsaki nastanitveni sobi. Le v 42 primerih so ustrezna (21 odstotkov), v 25 primerih niso potrebna (12,5 odstotka), v 133 primerih pa jih ni na objektu (66,5 odstotka).

V skladu s *Pravilnikom o požarnem redu* mora biti izdelan načrt evakuacije in požarni načrt za vse objekte, ki so namenjeni nastanitvi gostov, ter za objekte, kjer se lahko začasno zbere več kot 100 ljudi, ali je ocena požarne ogroženosti srednja in več. Načrti evakuacije so izdelani in nameščeni na vidnih mestih v 78 kočah (39 odstotkih), v 20 primerih niso potrebni (10 odstotkov), v 102 primerih pa jih ni na objektu (51 odstotkov).

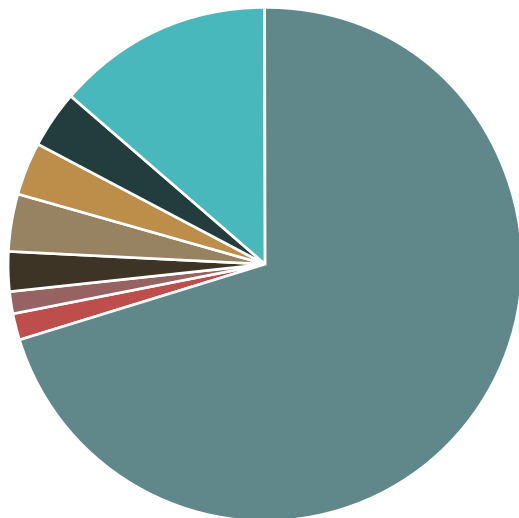
Usposabljanje iz varstva pred požarom

Delodajalec mora poskrbeti, da je vsak, ki je zaposlen pri njem, poučen o varstvu pred požarom ob nastopu dela, premestitvi na drugo delovno mesto, razporeditvi na drugo delo, spremembi ali uvajanju nove delovne opreme, spremembi in uvajanju nove tehnologije in periodično v skladu s požarnim redom.

Usposabljanje za varstvo pred požarom v skladu s *Pravilnikom o usposabljanju in pooblastilih za izvajanje ukrepov varstva pred požari* obsega usposabljanje zaposlenih za varstvo pred požarom (v 62 odstotkih se izvaja, v 38 odstotkih pa ne); usposabljanje in preizkus usposobljenosti za gašenje usposobljenih oseb (na tri leta); usposabljanje oseb, odgovornih za

Lastništvo koč

- Planinska društva 70,5 %
- Zasebni lastniki 13,5 %
- Agrarne oz. pašne skupnosti 3,5 %
- Občina 3,5 %
- Ostala društva 3,5 %
- Državne ustanove 2,5 %
- Župnije 1,5 %
- Drugi pravni subjekti 1,5 %



gašenje začetnih požarov in izvajanje evakuacije (na tri leta) – izvedeno je bilo le v 16 primerih.

Delodajalec je dolžan poskrbeti za praktično usposabljanje za izvajanje evakuacije zaposlenih enkrat letno, kar je bilo izvedeno le v štirih primerih.



Veliko peči je starih oziroma so prostori, v katerih so postavljene, neustrezni – ponekad so premajhni, ali pa se okoli njih nahajajo gorljive snovi, kot je razvidno s slike: skladiščenje drv ob peči v koči Draga Karolina na Snežniku. Arhiv Zdenka Zupana

Lokacija obiskanih koč

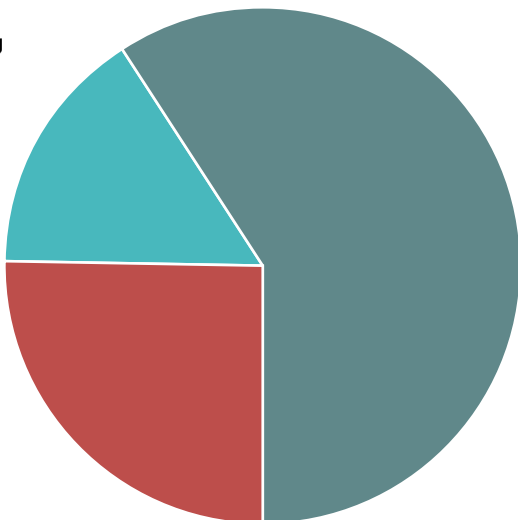
Območje	Število obiskanih koč	Število koč v odstotkih
Goriška brda	2	1
Gorjanci	2	1
Kozjak	2	1
Kras	2	1
Nanos	2	1
Jelovica	3	1,5
Trnovski gozd	3	1,5
Polhograjsko hribovje	4	2
Cerkljansko hribovje	5	2,5
Škofjeloško hribovje	8	4
Pohorje	13	6,5
Ostalo	20	10
Posavsko hribovje	20	10
Karavanke	28	14
Kamniško-Savinjske Alpe	42	21
Juljske Alpe	44	22
Skupaj	200	100

Uzrok požara

Vzrok požara	Število koč	Odstotki
Dimniški požar	11	24,44
Kurjenje peči	8	17,78
Udar strele	6	13,33
Napaka na električni inštalaciji	3	6,67
Napaka na električni napravi	1	2,22
Požar v naravi	3	6,67
Podtaknjen požar – človeški dejavnik	5	11,11
Neznan vzrok	8	17,78
Skupaj	45	100

Meritve strelovodov

- Niso izvedene redne meritve 59 %
- Izvedene redne meritve 25,5 %
- Ni strelovoda 15,5 %



Statistika požarov v planinskih kočah

Koče so stare, grajene iz gorljivih materialov (veliko lesa, več kot 50 odstotkov koč je vsaj delno lesenih), zato sta organizacija varstva pred požarom (požarni red) in samo usposabljanje zaposlenih poglobitna pri preprečevanju nastanka požara. Kar v 45 od 200 koč so imeli požar (22,5 odstotka).

Od popisa v letu 2013 je prišlo do požara še v petih kočah. Podatke sem navedel v spodnji tabeli.

Najpogostejši vzrok požarov so bili **dimniški požari** (11 požarov). Kar 75 odstotkov koč je uporabljalo za ogrevanje in kuhanje trda goriva, zato je bila nevarnost samovžiga katranskih oblog v dimnikih zelo velika. Čiščenje kurilnih naprav in dimnovodov se je izvajalo le občasno oz. je bilo pomanjkljivo. V 18 odstotkih so sami izvajali čiščenje dimnikov, v 1,5



Nadtalni hidrant ob Rudijevem domu pod Donačko goro
Arhiv Zdenka Zupana

odstotka ga niso izvajali, v 58 odstotkih enkrat letno, v 22,5 odstotka pa večkrat letno.

Drugi najpogostejši vzrok požarov so bili **požari ob kurjenju peči** (osem požarov). Neustrezne kurilne naprave, kot so stare peči na drva, odletavanje isker iz odprtih ognjišč, lesene obloge preblizu peči, kurilnice niso bile požarno ločene od skladišč goriva, nestrokovno kurjenje peči, predvsem obiskovalcev, ki velikokrat nalagajo preveč drv v peč, so bili glavni vzroki teh požarov.

Tretji najpogostejši vzrok požarov so bili **požari ob udaru strele** (šest požarov). Kar 37 koč je že utrpelo udar strele, zato bi morale imeti vse kočje urejene strelovode in jih tudi redno kontrolirati. Stanje je prikazano v naslednjem grafu (graf 2).

Tudi **napake na električnih vodih in električnih napravah** so bile pogost vzrok požarov. V velikih primerih so bile dotrajane električne napeljave, meritve na elektro instalacijah se niso izvajale, elektro dela niso izvajale strokovno usposobljene osebe, prostori z baterijami niso bili požarno ločeni. Med obiskanimi kočami je bilo 139 koč priklopljenih na javno električno omrežje, 61 koč pa je pridobivalo električni tok s pomočjo fotovoltaike, diesel agre-

Označitev evakuacijske poti na svetilki varnostne razsvetljave – Dom na Boču Arhiv Zdenka Zupana



Previsoko montiran gasilni aparat v Planinski koči pri Sveti Ani na Mali gori
Arhiv Zdenka Zupana





Sušenje perila ob varnem odmiku od peči v Kamniški koči na Kamniškem sedlu Arhiv Zdenka Zupana

gata (59 koč) in/ali s pomočjo vetrnega generatorja (devet koč).

Pri sami gradnji oz. renovaciji planinskih koč nam naša zakonodaja veleva upoštevanje vseh zakonskih predpisov, tako da so v teh kočah električne inštalacije ustrezno projektirane in izvedene. Problem so stari objekti, ki imajo dotrajano in po večini preobremenjeno električno napeljavo.

Plinovodi in plinska trošila

Eden od zelo pomembnih energentov, ki se uporablja v kočah za kuhanje in ogrevanje, je utekočinjeni naftni plin (UNP), ki se uporablja kar v 94,5 odstotkih. Za rezervoarje UNP (47 koč) redno skrbi dobavitelj plina, večji problem predstavljajo gospodinjstve plinske jeklenke, ki so neustrezno skladiščene po hodnikih, v kletih, pod nivojem tal, v kurilnicah ... UNP je zelo lahko vnetljiv plin, v pravem razmerju tudi eksploziven, zato so letni strokovni pregledi, varnostna določila in usposabljanje zaposlenih toliko bolj pomembna.

Naprave za gašenje požarov

Najpogostejša gasilna naprava, ki se uporablja za gašenje začetnih požarov, je gasilni aparat na prah oz. na plin CO₂. Zadostno število jih je v 175 primerih, premalo jih je na voljo v 21 primerih, v štirih primerih pa v kočah ni na voljo gasilnih aparatov. Gasilni aparati morajo biti nameščeni na vidnih in dostopnih mestih (ustrezno le v 51 odstotkih) v skladu s pravilnikom. Mesta, kjer so nameščeni gasilniki, morajo biti označena v skladu s standardom (ustrezno le v 48 odstotkih). Zidni hidranti so na voljo le v osmih kočah, zunanji hidranti pa so urejeni v 30 primerih, saj v visokogorju ni ali pa je na voljo zelo malo (pozarne) vode.

Požari v kočah (datum, koč, vzrok, posledica požara)

Datum požara	Ime koč	Vzrok požara	Posledica požara
8. 4. 2021	Dom na Osankarici	še ni znan	
24. 2. 2021	Mozirska koč na Golteh	še ni znan	pogorela do tal
7. 11. 2019	Frischaufov dom na Okrešlju	napaka na el. napeljavi	pogorel do tal
16. 10. 2017	Kocbekov dom na Korošici	človeški faktor – zagorel je lahko vnetljivi petrolej	pogorel do tal
28. 7. 2016	Dom na Gospincu oz. Koča Rozka na Kravcu	mogoč udar strele	velika škoda na objektu
21. 11. 2012	Zavetišče GRS Celje na Okrešlju	kratek stik na el. inštalaciji	pogorelo do tal
2010	Koča na Pikovem	dimniški požar	
21. 2. 2009	Planinski dom na Gori (Šentjungert)	v pomožnem objektu (kaplanija) so v krušni peči obiskovalci premočno zakurili, zato se je na ostrejšu vnelo ob dimniku	objekt je bil popolnoma uničen
2008	Koča na Klopnem vrhu	strela udarila v skedenj	stopila se je el. omara
12. 10. 2005	Dom Pristava v Javorniškem Rovtu	napake na električni napeljavi	zagorela drvarnica in ogenj se je razširil na celotno ostrejšo hiše
2003	Turistična kmetija Abram (Furlanovo zavetišče pri Abramu)	dimniški požar	
2003	Ledinek na Šmarni gori	pri kurjenju krušne peči je odletela iskra na papir pred pečko v kuhinji	uničena oprema kuhinje
2003	Mihov dom na Vršiču	dimniški požar	zagoreli leseni tramovi ob dimniku
2003	Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti	dimniški požar	brez škode
2002	Pastirska koč na planini Pungart	strela je udarila v koč	pogorela do tal
2001	Turistična kmetija Abram (ex. Furlanovo zavetišče pri Abramu)	zagorel je agregat	pogorel kmetijski objekt
2000	Gostišče in penzion Stari vrh (nekdanja Koča na Starem vrhu)	vžgala se je izolacija centralnih cevi	uničena kotlovnica
2000	Blejska koč na Lipanci	ob menjavi novega vgradnega štedilnika je bil leseni opaž preblizu	opaž začel tleti
10. 12. 1999	Planinski dom na Zelenici	dimniški požar	pogorel
1998	Ledinek na Šmarni gori	dimniški požar – tlel je lesen tram na podstrešju	uspešno pogašeno
1995	Planinska koč pri Francitu	dimniški požar	pogorela
6. 8. 1994	Koča na planini Kuhinja	strela udarila v koč	pogorela do tal
1993	Sankaška koč	pepel stresli zadaj za koč v kovinski sod in so zagorele deske koč	pogorela
1991	Zavetišče na Planini	dva vojaka sta preveč zakurila v krušni peči	vnel se je opaž
1990	Planinski dom na Mirni gori	stresali pepel ob drvarnici	pogorela drvarnica
1987	Gašperjeva koč pod Velikim Kozjem	podtaknjen požar	lesena koč je pogorela
1985	Dom na Govejku	dimniški požar	pogorel
31. 7. 1981	Koča na Planini pri Jezeru	dimniški požar se je razširil po dimniku na streho	pogorela
1978	Domžalski dom na Mali planini	požar pomožnega objekta – namerni požig (človeški dejavnik)	
1978	Koča na planini Razor	strela udarila v drvarnico	pogorela
10. 7. 1976	Koča na Loki pod Raduho	dimniški požar	pogorela do tal
1976	Koča na Blegošu	namerno požgana	pogorela
2. 11. 1974	Planinski dom na Zasavski Sveti gori	kratek stik zaradi okvare na el. inštalaciji	pogorel do pritličja

Datum požara	Ime koč	Vzrok požara	Posledica požara
16. 9. 1974	Koča na Dobrči	dimniški požar	pogorela
1973	Vodnikov dom na Velem polju	strela udarila v drvarnico	pogorel
1970	Kosijev dom na Vogarju	strela udarila v pomožen objekt	pogorel
1969	Dom na Osankarici	vzrok neznan	
1964	Koča na Pikovem	vzrok neznan	požar v sobi za prenočitev
1964	Planinski dom na Gori Oljki	preveč zakurjena krušna peč	
1963	Koča na Dobrči	vzrok neznan	pogorela
1962	Partizanski dom na Kopah	zagorelo v starem domu za novo leto	potem so zgradili nov dom
julij 1950	Mozirska koč na Golteh	kurili zunaj pred koč	požar se je razširil na koč
1950	Planinski dom na Gori Oljki	gozdni požar	pogorel do tal
27. 6. 1947	Grmovškov dom pod Veliko Kopo	tri dni pred odprtjem je bil požgan	pogorel
1940	Stjenkova koč na Trstelju	pri kurjenju peči	pogorel objekt
februar 1939	Ruška koč	pogorela ob velikih smučarskih tekmah	pogorela
25. 12. 1937	Dom na Menini planini	vzrok neznan	pogorel
1933	Smučarska koč pod Uršljo goro	vzrok neznan	pogorela
1920	Dom na Menini planini	vzrok neznan	pogorel
1881	Kocbekov dom na Korošici	vzrok neznan	pogorel



Vetrna generatorja na Kredarici
Arhiv Zdenka Župana

Velik problem predstavlja tudi dostop gasilskih vozil do planinskih koč. Dostop le-tem (vsaj v letnem obdobju) je omogočen v 147 primerih (73,5 odstotka), v 53 primerih (26,5 odstotka), predvsem v visokogorju, pa ne. Zaradi velike oddaljenosti gasilcev od koč je intervencija v velikih primerih že prepozna. Kar 40 odstotkov je oddaljenih 5–10 km od gasilcev, skoraj 20 odstotkov 10–15 km in 11 odstotkov nad 15 kilometrov.

Aktivna požarna zaščita – APZ

Sistemi javljanja požara so bili izvedeni le v štirih primerih, varnostna razsvetljava pa je na voljo v 77 kočah. Sistemi APZ se v velikih primerih žal ne

vzdržujejo in pregledujejo v skladu s predpisi, varnostna razsvetljava se redno pregleduje le v devetih odstotkih vseh koč.

Evakuacijske poti in izhodi

Poleg varnostne razsvetljave je za evakuacijo ljudi iz objektov pomembna ustrezna označenost evakuacijskih poti in izhodov. V 46,5 odstotka primerov so ustrezno označene, v 7,5 odstotka pomanjkljivo, v 46 odstotkih pa sploh ni označb. Zbirno mesto pred objektom je označeno le v štirih primerih.

Glavni problem pri evakuaciji poleg osvetljenosti in označenosti evakuacijskih poti predstavlja prehodnost le-teh. Planinske koč so v višku sezone večinoma kar premajhne za vse obiskovalce in pogosto se zgodi, da morajo planinci spat na hodnikih, stopniščih, v predvederjih itd.

Oskrbniki koč bi se morali držati največjega dovoljenega števila oseb, ki je določeno in zapisano na izvlečku požarnega reda, a pogost odgovor, ko se sobe napolnijo in nimajo drugih rešitev, se glasi: "Ali bomo planince puščali kar pred vrati?" Toda kaj če ponoči pride v tako natrpani koči do požara? Kdo bo odgovarjal?

Cilj varstva pred požarom je, da ne bi zagorelo v prihodnosti v nobeni od naših planinskih koč. Za to morajo skrbeti predvsem oskrbniki koč in osebje, prav tako pa tudi planinci, ki morajo upoštevati požarni red in druga navodila, kot so prepoved kajenja in uporaba odprtega ognja v vseh prostorih planinskih koč. Poleg tega je treba upoštevati še prepoved kurjenja v naravi predvsem v času, ko je razglašena povečana nevarnost požarov v naravnem okolju.

Večji poudarek je treba dati praktičnemu usposabljanju osebja z vidika varstva pred požarom in upoštevati redne kontrole, vzdrževanja in meritve vgrajene opreme, zaradi katere bi lahko prišlo do požara. 🔴

Viri:

Zakon o varstvu pred požarom, *Uradni list RS*, št. 3/2007-UPB1, 9/2011, 83/2012.

Pravilnik o požarnem redu, *Uradni list RS*, št. 52/2007, 34/2011, 101/2011.

Pravilnik o metodologiji za ugotavljanje ocene požarne ogroženosti, *Uradni list RS*, št. 70/96, 5/97 – popr.

Pravilnik o usposabljanju in pooblastilih za izvajanje ukrepov varstva pred požar, *Uradni list RS*, št. 32/2011, 61/2011 – popr.

Pravilnik o izbiri in namestitvi gasilnih aparatov, *Uradni list RS*, št. 67/2005.

Slovenski standard SIST 1013. Požarna zaščita. Varnostni znaki. Evakuacijska pot, naprave za gašenje in ročni javljalniki požara.

Pravilnik o pregledovanju in preizkušanju vgrajenih sistemov aktivne požarne zaščite, *Uradni list RS*, št. 45/2007, 102/2009.

Zupan, Z., 2016. *Požarna varnost v planinskih kočah.*

Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, Visokošolski študijski program, Varstvo pri delu in požarno varstvo.

Za požarno varnost smo odgovorni vsi

Pogovor z Andrejem Štremfljem

Andrej Štremfelj, poveljnik Gasilske zveze Škofja Loka, je član prostovoljnega gasilskega društva že 48 let, od tega je bil 44 let prostovoljni operativni gasilec. Od leta 1982 dalje je delo operativnega gasilca opravljal v poklicni enoti Kranj tudi poklicno, in sicer kar 35 let vse do upokojitve. Gasilec je postal, ker se je kot skoraj vsak mlad fant, odraščujoč ob gasilskem domu, tudi sam včlanil v gasilsko društvo.

Na klic ste tako kot gorski reševalci pripravljene vsak trenutek v dnevu. Ali se je težko odpraviti sredi noči, dela, druženja z družino v akcijo, ven, ko ne veste, kaj vas bo čakalo na mestu požara? In ne samo to, vedno se podajate tudi v nevarnost.

Biti na voljo vse dni v letu 24 ur na dan pomeni, da se morajo vsi v družini s tem strinjati. Tako so se z gasilstvom "okužili" tudi vsi trije sinovi, ki so prostovoljni gasilci, dva pa to delo opravljata tudi poklicno v kranjski poklicni enoti. Žena si je celo za diplomsko nalogo izbrala temo *Gasilstvo, stres, partner in družina*.

Kakšna je značilnost oz. specifičnost planinskih koč glede požarne varnosti, gledano z vašimi očmi gasilca?

Večina koč je težko dosegljivih ali nedosegljivih za gasilske enote. Veliko je opravljenih tudi posegov na objektu v okviru prostovoljnega dela, kar je razumljivo, saj člani čutijo do svoje lastnine neko odgovornost vzdrževanja. Ko je na primer koča pozimi ali med tednom prazna, jo je težko ogreti in takrat vse energetske naprave delujejo na polno in s tem sta obremenjeni električna inštalacija in dimovodna naprava (dimnik) ipd. Zato so preventiva in njeni organizacijski in tehnični ukrepi toliko pomembnejši.

Koliko intervencij ste imeli v vašem gasilskem udejstvovanju v planinskih kočah?

Predvsem je bilo kar nekaj posredovanj na objektih, ki so stali nekje na samem, daleč od sosedov. Ne vem, ali je bil kakšen objekt v kategoriji planinskih koč, počitniške hišice in bivalne vrtnice pa so bile zagotovo. V večini primerov so jih ljudje zapustili in slabo preverili, v kakšnem stanju so zapustili kuhalne in ogrevalne naprave.

Kako so se rešile situacije?

Običajno je požar opazil nekdo od daleč. Rezultat je bil običajno katastrofalen.

Zanimivo mi je bilo prebrati v vašem gradivu za posvet oskrbnikov koč letos aprila na Bledu, da je mogoče planinske koč primerjati z letali in



ladjami, ki letijo in plujejo daleč od pomoči drugih. V veliki meri so odvisni od posadke oz. koč so odvisne od oskrbnikov koč in njihovega ukrepanja. Katere so glavne naloge, če pride do požara?

Nekatere koč sem res primerjal s plovili, ki plujejo daleč na odprtem morju, ali letali, ki letijo daleč od dosega urgentnih služb. Tu je uspešno ukrepanje predvsem odvisno od posadke in njene uigranosti, če pride do izrednih dogodkov, zdravstvenih težav, požara in drugih nesreč. Prav pri požaru je osebje dolžno zagotoviti varnost gostov in jih varno umakniti iz objekta na varen prostor. Na ladjah to pomeni v reševalne čolne, iz koč pa na prosto. Pomembno pa je, v kateri fazi je bil prvi znak nekega dima opažen – v začetni fazi ali šele, ko se je požar razvil. Tu je odvisno tudi, koliko se bodo gosti uspeli toplo obleči. Če je bila evakuacija iz koč sprožena pri malo dima v prostoru, bodo gostje uspeli pograbit topli oblačila in se zavarovati pred mrazom. Če pa se bodo gostje zbudili npr. zaradi pokanja ob gorenju materiala in gostem dimu, verjemite, ne bodo iskali oblačil,

Andrej
Štremfelj,
poveljnik
Gasilske zveze
Škofja Loka
Arhiv Andreja
Štremflja

ki so jih verjetno nekje obesili, da se prezračijo. Zato v mojih rešitvah vedno slišite za tehnična sredstva, ki jim pravimo javljalniki. Javljalik namreč prej kot človeško oko, uho ali nos zazna, da se je nekje pojavil dim.

Če bi se omejili na pet največjih nevarnosti ali pomanjkljivosti v planinskih kočah, ki potencialno vplivajo na možnost požara v planinski koči, katere bi to bile?

Namesto nevarnosti, bi raje uporabil izraz vzrok. Požar v planinskih kočah nastane zaradi popolnoma podobnih vzrokov kot kjer koli drugje v bivalnih objektih. Razlika je le ta, da je koča za goste tuj objekt in ga najboljše pozna osebe.

Katere so največje težave oz. izzivi, s katerimi se soočate gasilci pri gašenju požara v planinskih kočah?

Če je koča kolikor toliko normalno dostopna celo leto in ne preveč oddaljena od urbanega okolja in sedeža enote, je posredovanje lažje ali skoraj identično kot v mestu. Ko pa je koča nekje v "pravljicnem okolju", kjer je npr. dostop tudi poleti otežen zaradi parkiranih vozil ob poti že v samem vzhnožju, je izziv za gasilce velik. Velikokrat je mimo takih vozil možno zapeljati z manjšimi urgentnimi vozili, npr. reševalnim vozilom nujne medicinske pomoči, vozilom policije ali gasilskim kombijem. Tu bi morali vedeti, da gasilci interveniramo pri požaru s tehniko in gasilnim sredstvom, ki ju

prevažamo s tovornimi vozili. Torej je tudi za planinske kočice pomembna intervencijska pot.

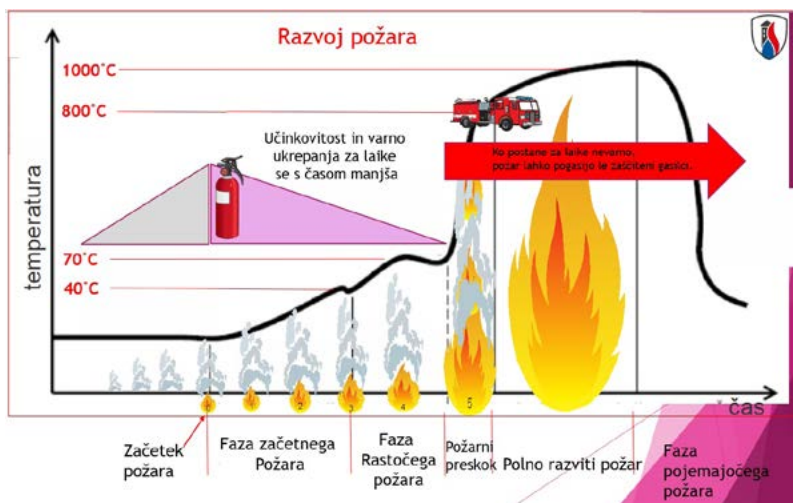
Velika težava v hribih je oskrba z vodo v kočah in voda na sploh. Prav tako je to težava pri gašenju v kočah in pa tudi na pobočjih v gorah. Kako se soočate gasilci pri gašenju v planinskih kočah, kjer ni vode?

Če koča ni dostopna z gasilskimi cisternami v nekem razumnem času, je vse odvisno od tehničnih ukrepov in aktivne požarne zaščite (požarni alarmni sistemi, šprinklerji in samodejni gasilniki, ročni gasilniki, sistemi rezervoarjev za gasilski odzvem ali zaloga za šprinkler sisteme, odvod dima in toplote). Te ukrepe načrtuje projektant požarne varnosti. Če koča ni uvrščena v skupino, kjer so zakonsko zahtevani ukrepi, obstaja tudi dejavnik, ko se lastnik in najemnik morata zavedati pomembnosti varnosti.

Ali poznate tudi, kako se v tujini soočajo s požari in požarno varnostjo v planinskih kočah? Poznate kakšno dobro prakso v tujini, ki bi jo bilo smiselno uvesti tudi v naših kočah glede varnosti pred požari in kot dobro prakso pri gašenju požarov?

Teh podatkov nimam na voljo, vedno pa se ob obisku, ali celo strokovnem obisku v tujini marsikaj naučimo. Velikokrat nato ugotovimo, da bi morali najprej izenčiti zakonodajo in podzakonske akte z njihovo.

Razvoj požara
Pripravil
Andrej Štremfelj



Najpomembnejša je preventiva glede požarne varnosti. Kaj vse zajema?

Beseda preventiva izhaja iz latinske besede *praevenire* – predvideti (*prae* – preden in *venire* – pride). Pomeni izogniti se nekemu dogodku s pravilnim in pravočasnim ukrepanjem. Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje preventivo kot dejavnost, ki se ukvarja s preprečevanjem bolezni in varovanjem zdravja, nesreč, požarov in z zaščito pred njimi. Preventiva torej zajema skupek ukrepov, ki pripomorejo k preprečitvi dogodka oziroma zmanjšanju posledic.

Ali se po vašem planinska društva in oskrbniki zavedajo pomembnosti preventive proti požarom v kočah?

Bil sem vabljen k organizaciji posveta, ki sta ga pripravili Planinska zveza Slovenije (PZS), Gasilska zveza Slovenije (GZS) in Uprava RS za zaščito in reševanje. Ob pomoči članov komisije za preventivo pri GZS in nekaterih zunanjih sodelavcev sem sestavil ekipo, ki je predstavila stanje koč, vzrokov nastanka zadnjih požarov in ponudila nekatere rešitve. Torej smo hoteli vzpodbuditi razmišljanje, ali imamo glede požarne varnosti v planinskih kočah mogoče še kaj manevrskega prostora za izboljšanje. Ne morem oceniti, kolikšen del predstavnikov planinskih društev ali oskrbnikov od celotnega števila je bilo prisotnih v Domu pod Storžičem in na Bledu. Verjetno imajo ponekod požarno varnost na visokem nivoju, da takih seminarjev ne potrebujejo. Bilo pa bi koristno, da bi svoje dobre rešitve delili z drugimi. Sam sem na zadnjem posvetu na Bledu pripravil malo daljši uvod v bistvo preventive.



Kaj vse mora imeti kočja glede varnosti proti požaru glede na zakon o varstvu pred požarom?

Kot vsak drug objekt. Da se gradnja izvaja skladno z gradbeno zakonodajo in smernicami, prav tako adaptacije. Da se v nadaljevanju izvajajo vsi preventivi pregledi elektro inštalacij, dimnih in ogrevalnih naprav itd.

Kakšni so organizacijski in tehnični preventivni ukrepi proti požarom v planinskih kočah?

To so ukrepi, ki bodo najprej poskrbeli za zgodnje odkrivanje in obveščanje o nastanka požara, da se vsi lahko umaknejo po varni poti na varno mesto, kot je predvideno z načrtom evakuacije za konkretni objekt. Da smo zaradi zgodnjega odkrivanja in obveščanja o požaru uspešni v vseh načrtovanih postopkih reševanja in gašenja požara in s tem uspešni pri preprečevanju večje materialne škode. S tem pa posledično tudi k zmanjšanju sekundarne škode zaradi izpada vloge planinske kočje.

Katere kočje so zelo rizične pri nas glede požarne varnosti?

Menim, da kočje, ki so dostopne le peš in imajo prenočitvene kapacitete. Koče in njihovo požarno tveganje pa najbolje poznajo lastniki in najemniki koč. Tudi *Zakon o varstvu pred požarom* govori, da je lastnik ali uporabnik stanovanjskih, poslovnih in industrijskih objektov odgovoren za varstvo pred požarom. Tudi izdelava požarnega reda, požarnega načrta in načrta evakuacije je dolžnost lastnika oziroma uporabnika objekta ali osebe, pooblaščenca za izvajanje ukrepov varstva pred požarom v objektu. Seveda, če slednje izdelata pooblaščenca oseba za izvajanje ukrepov varstva pred požarom in o sebi mora izpolnjevati pogoje, določene s predpisi o usposabljanju zaposlenih za varstvo pred požarom in o usposabljanju odgovornih oseb za izvajanje ukrepov varstva pred požarom.

Kaj bi se dalo izboljšati glede požarne varnosti v planinskih kočah? Kateri konkretni koraki, ukrepi bi to bili?

Začel bi z učinkovitim odkrivanjem najmanjšega dima v prostoru in obveščanjem vseh prisotnih. Kratko pravimo temu avtomatsko javljanje požara (AJP). Za AJP bi izbral javljalnike, ki so povezani v sistem in javljajo ne le vsem v objektu in službam varovanja, ker so te običajno oddaljene od planinskih koč, ampak bi signal vezal na sosede, ki so morebiti le nekaj sto metrov stran za hribom, na člane planinskega društva, ki se veliko gibljejo v okolici ipd. Predvsem ko je kočja prazna, bi informacija te vrste mogoče pripomogla rešitvi večje škode. Da oseba opazi požar iz doline in javi naprej, ni učinkovito ukrepanje. Naslednji korak je zagotovo učinkovit požarni red z načrtom evakuacije in požarnim načrtom, ki ga uporabijo gasilci, če je seveda možna njihova intervencija. Velik pomen bi dal načrtu ukrepanja zaposlenih, ki naj bo čim večkrat preigran in preizkušen. Temu pravimo tudi operativni načrt za konkretni objekt.

Kaj vse bi svetovali obiskovalcem koč glede preventive proti požaru v koči?

Ko pridejo v kateri koli objekt, naj vedno namenijo

kratko pozornost izvlečku iz požarnega reda in načrtu evakuacije, ki je nekje na steni. To je predvsem pomembno, ko prenočujejo v objektu in če se bo sredi noči treba hitro umakniti. Ob pregledu načrta evakuacije bodo večkrat ugotovili, da evakuacijske poti vodijo na prosto tudi skozi izhode, ki jih v normalnih okoliščinah ne uporabljamo. Predvsem bi obiskovalcem svetoval, da se izogibajo dejanjem, ki bi lahko povzročila kakršno koli nesrečo.



Kaj bi svetovali oskrbnikom planinskih koč glede preventive proti požaru v koči?

Najprej so odgovorni za varnost uporabnikov, nato za varnost osebja in reševanje premoženja. Če opazijo, da manjka kakšen ukrep ali ugotovijo nepravilnosti v požarnem redu, načrtu evakuacije, naj pomanjkljivosti odpravijo. O tem naj obvestijo lastnika ali izvajalca ukrepov varstva pred požarom. Večkrat naj preigravo scenarije ukrepanja za različne dogodke, predvsem pa takrat, ko v ekipo dobijo nove sodelavce.

Če do požara v koči pride ... Kako naj postopajo oskrbniki? Kako lahko ukrepajo obiskovalci (če se sami znajdejo v požaru/ni npr. oskrbnikov; in kako lahko pomagajo oz. naredijo, če je v koči oskrbnik, osebje)?

Zakon o varstvu pred požarom pravi: Kdor opazi, da grozi neposredna nevarnost požara ali eksplozije oziroma kdor opazi požar, mora nevarnost odstraniti oziroma požar pogasiti, če to lahko stori brez nevarnosti zase in za druge. Če sam tega ne more storiti, mora takoj obvestiti najbližjo gasilsko enoto, center za obveščanje ali policijsko postajo. Pri tem mu mora pomagati vsak, ki razpolaga s sredstvom za zveze ali prevoznim sredstvom.

Kakšna bi bila vaša misel za konec pogovora?

Požarna varnost je v devetdesetih odstotkih na plečih nas vseh in le v desetih odstotkih na intervenciji gasilcev. Torej gasilci nimamo čarobne paličice, ki bi kompenzirala slabosti in pomanjkljivosti preventivnih ukrepov in slabih ukrepov laikov ob nastanku požara. ●

*Na gasilski vaji pri Damu pod Staržičem oktobra lani
Foto Zdenka Mihelič*



*Pogled z Malega
Karmana na furlansko
ravnino in reko Tilment
Foto Olga Kolenc*

Preplet dveh letnih časov

Mali Karman

Razdana narava je izgubila svojo ognjeno barvitost in jasni poznojesenski dnevi so klicali v sredogorje. Sonce, ki v tem obdobju ne zmore poseči v zenit, s poglobljanjem senc dodaja pokrajini tisti čarobni naboj, ki ga zazna le subtilen opazovalec. Obzorje se širi, paleta neštetih bakrenih odtenkov v daljavi blede.

Mali Karman/Monte Quarnan, 1372 m, se kot manjša samostojna pregrada dviga nad mestom Humin/Gemona del Friuli. Pomaknjena je pod obsežen gorski greben, ki poteka proti Stolu, v zahodnem delu pa v njem izstopa njegov večji brat ali le soimenjak Visoki Karman/Monte Chiampon. Povezuje ju manjše sedlo Predol/Sella Foredor, kjer je stičišče različnih poti. Območje spada v Karnijske in Julijske Predalpe/Prealpi Carniche e Giulie, ki jih sredi obsežne ravnice razdvaja reka Tilment/Tagliamento. Mali Karman je obiskan skozi vse leto, nanj pa se lahko povzpne tako iz Humina kot tudi iz bližnjih Montemar/Montenars in Brega/Pers. Vrh označuje mala cerkev Odrešenika/La chiesetta del Redentore, opazimo pa ga že med vožnjo po avtocesti.

Jesenski Mali Karman s sedla Predol

Po severozahodnem pobočju Malega Karmana je iz Humina speljana ozka, a asfaltirana cesta. Sledimo oznakam Strada di Foredor in na številnih ostrih

ovinkih lahko samo upamo, da nam nihče ne prihaja nasproti. Od parkirišča, ki je na nadmorski višini 967 metrov, nas do istoimenske kočice loči petnajst minut lagodne hoje. S kolegico Irmo sva bili očitno zgodnji, saj naju to jutro ni še nihče prehitel. Območje je bilo še potopljeno v sencah, le vrhove v grebenu nad nama je že oblivalo blede jutranje sonce.

Kočica Cuarnan Alpine, ki je v poletnem času priljubljena točka planincev in gorskih kolesarjev, je samevala, planinska sezona se je iztekla. Dvignili sva se do bližnjega sedla; svet se tu odpre in pogled zaobjame celoten greben, ki se dviga levo nad nami. Lepo je vidna tudi pot, ki vodi po strmih pobočjih Velikega Karmana, višje zgoraj pa izgine v razbitem skalovju. Naša pot z oznako št. 714 se obrne desno skozi gozd, ki se širi vse do grebena. Razgleda ni, popotnik pa se med hojo sprašuje, le kam bo prišel.

Po kakšni uri stopimo na zračen greben in pod nami se na vse strani odpirajo široke daljave. Od vrha, na katerem je cerkvena utrdba, nas loči le raztežaj.



Zgradili so jo za praznovanje začetka 20. stoletja s pomočjo celotnega prebivalstva, zlasti žensk. Odprtje cerkvice spomenika je potekalo 22. septembra 1902, udeležilo pa se ga je več kot 8000 ljudi iz celotne Furlanije. Kljub obsežnim popravilom v

letih 1964–1965 jo je 6. maja 1976 uničil potres, leta 1985 pa so jo ponovno obnovili.

Razgledi s tega razmeroma nizkega vrha so naravnost osupljivi. Proti Montenam padajo strma, s travami porasla pobočja do naravnega amfiteatra Lis Presis. Pod nami se širi Padska nižina, vzdolž katere se riše del slikovite reke Tilment. Jugozahodno se dviga predgorje Karnijskih Alp, severovzhodno pa zdaj v celoti izstopi že omenjeni greben, ki potuje do Stola. V zahodnem delu, ki se dviga nad nami, se poleg najvišjega Velikega Karmana dviga še Monte Deneal, ki za njim zaostaja le nekaj metrov. V tem delu grebena se niza še nekaj približno sto metrov nižjih vrhov, nato v pregrado poseže gorska dolina, skozi katero poteka cesta, ki zaselek Mužac povezuje s Podbardom.

Greben vzhodno znova poskoči in čez najvišje oporne točke, kot so Brinica, Lanževica/Punta Lausciovizza in Veliki Muzec, doseže vrh Stola. Kako je svet majhen, znova smo doma. Vzvalovana predgorja jemljejo dih, v njihovih gubah ždijo večinoma skrita človeška naselja. Gore, ki so v poletni vročini zavite v tančice, so jasne in izostrene. Tišino prekine le prihod novega obiskovalca. Pot sva nadaljevali po grebenu jugozahodno do zavetišča Elio Pischiutti. V duhu planinske solidarnosti in dobre volje leta 1947 odprto zavetišče je danes v celoti prenovljeno. Po slabše uhojeni bližnjici sva se vrnila do sedla Predol in uživali v mehki toploti poznojesenskega sonca.

Pomladni Mali Karman iz Montemar

Če nas pusto, poznojesensko obdobje skupaj z naravo povsem umiri, pomlad v nas prebuja prijeten nemir. Sokovi, ki se pretakajo skozi ožilja rastlin, so kot kri, ki se pretaka po naših ožiljih. Letošnja zima se mi je

*Greben, ki se od Velikega Karmana vije do Stola.
Foto Olga Kalenc*





Šopek
pomladanskega
cvetja na travnikih
Karmana
Foto Olga Kolenc

kljub številnim dejavnostim in klatenju po okoliških gričih zdela nekam dolga in mrzla. Občasno sem se počutila kot punčka, ko sem v začetku aprila pod sončnim leskovim grmom odkidala sneg in čakala prve znake življenja. Pognala je prva podlesna vetrnica, čez nekaj dni pa jo je prekril nov sneg.

Ob gledanju jesenskih fotografij z Malega Karmana sem začutila željo po vrnitvi. Rada bi zaznala vonj prebujajočih se strmali, listja, ki se razpira, in prvih nežnih cvetov. Nagajivo vreme v prvi polovici maja nam je navrglo nekaj lepih sončnih dni in odločitev je padla. Pot naju je s kolegico Irmo vodila skozi Humin do Montemar. Sodobna navigacija je kmalu odpovedala, in preden sva med razgibanimi ulicami v bregu našli zadnji zaselek Jouv ter parkirišče, sva zapravili kar nekaj časa.

Sledili sva gozdni cesti z oznako št. 715, ki se najprej strmo, nato pa zložno dviga čez porasla pobočja. Na desni strani opazimo ozko bližnjico, ki pa sva se je zaradi klopov raje izognili. Cesta zdaj obrne na levo in kmalu smo pri vodnjaku/Fontane dal Pascut, ki so jo leta 1885 v celoti zgradili iz kamna. Še malo in že nas pričaka udobna označena pot, ki nas vodi v gozd. Z dveh opisnih tablic razberemo, da tukaj domujejo

gadje in zeleni kuščarji. Kot nalašč je v travi nekaj zašumelo in že je izginilo v podrastju.

Težko bi našli lepšo in bolj idilično pot. Po gozdu je odmevalo ptičje petje in skozi pravkar razprte drevesne krošnje se je prebijala sončna svetloba. Na sveže so se odprli cvetovi belih narcis in tudi zlati koren je že razpiral spodnje cvetove v socvetju. Prišli sva do zaobljene vzpetine Zuc de Cros, ki je prvo razgledišče. Na njej stojita velik križ in lesena miza s klopmi. Kljub lepemu vremenu pa razgleda, ki sva ga bili deležni v jeseni, ni bilo. Padska nižina je tonila v mlečno beli svetlobi in del reke Tilmont je bil le še obris.

Na višini okoli 900 metrov se nad gozdno mejo odstre pogled na gola in izpostavljena južna pobočja grebena. Smo na razpotju; desno vodi pot z oznako št. 716, ki poteka do jugovzhodnega raza, nato pa zavije na vrh, skrajno levo sledi odcep za Humin. Le malce nad njim se nadaljuje tudi naša pot št. 715. Strmina narašča in pot vse močnejše curlja. Med pustimi sivimi travami so se narcisam pridružili še cvetovi svišča ali po domače encijana, spomladanskega jegliča, navadnih pogačic in barvni kontrast je bil popoln. Gostota narcis sicer ni takšna, kot je na naši Golici, ampak imajo določen razmik. Kraške skale, razmetane po

dolgem in počez, so v svoje razpoke ujele semena lepega jegliča ali avriklja, ki je bahavo kazal svoje dišeče rumene cvetove.

Ko se dvignemo na zahodni greben, pot obrne proti našemu že na daleč vidnemu cilju. Ob robu obsežne uvale Ors di Cuarnan pridemo do razpotja s potmi, ki vodijo do planine Karman in v Humin. Ob stezi nalletimo na veliko škatlo s prvo pomočjo, saj je gorski greben izbrano vzletišče za jadralce. Do zavetišča Elio Pischiutti nas čaka le še krajši vzpon. Strmina nad njim se položi, od vrha nas loči le kratek sprehod. Mali Karman, ta čudoviti, dominantni vrh na Furlansko nižino so božali sončni žarki. V pozni jeseni povsem izostreni razgledi na vse strani so v teh dneh motni in dolgočasni. Tople jesenske barve so med zimo povsem obledele in tista značilna pomladna koprena je ponekod že prekrila nebo. Iz grap je z neustavljivo močjo sililo novo življenje in zelenina je pljusknila tudi sem gor. Ob neustavljivi kozmični uri se bo prav kmalu pognala vse do najvišjih vrhov.

Krožni povratek za dušo

A mrzli alpski vetrovi, ki se srečujejo s toplimi zračnimi masami, ki pritekajo z juga, niso še rekli zadnje besede. Hlad mi je predrzno lezel pod vetrovko in zaman sem iskala zavetje. Po hitrem kosilu iz nahrbtnika sva se s kolegico spustili po jugovzhodnem razu grebena. Pot št. 714 je sicer malo daljša od poti št. 715, vendar obide celoten del grebena in ga poveže v celoto. Levo pod nami se ponekod širi izjemno krušljivo in prepadno območje, ki je zaradi plazenja še posebno v mokrem zelo nevarno za zdrs. Opozorila o nevarnosti v osrednjem delu grebena Cresta Cuarnanat–Redentore sem našla tudi na spletni povezavi CAI Gemona del Friuli.

Botanični vrt se širi tudi ob tej bolj poredko obiskani poti. Nad zaplatami cvetočega encijana in avriklja so glavice dvigale bele narcise in svet je dišal. Te čudovite pomladne cvetlice pa so šele uvertura v tisti pravi, glavni poznopomladni razcvet. Viri navajajo, da območje Humina in celotno območje Julijskih Predalp slovita po izjemnem bogastvu raznovrstne flore, ki že od osemnajstega stoletja naprej privabljata tako botanike in naravoslovce kot druge ljubitelje cvetja.

Dosegli sva vzhodni rob grebena in se po krajšem strmem spustu začeli vračati jugozahodno. Kmalu sva prišli do razpotja, pot št. 716 se dviga in spušča in v tej opoldanski vročici raje nisem razmišljala, le kako bi bilo, če bi se vzpona zjutraj lotili v tej smeri. Poleg tega je ta pot tudi nekoliko daljša, v zgornjem delu pa je zaradi strmine treba gristi kolena. Pot se nadaljuje skozi naravni amfiteater Lis Presis, ki ga brazdajo vode potoka Orvenco. Območje porašča redek gozd; pot se v zadnjem delu položi in kmalu smo na križišču, kje zaključimo krog.

Čakal naju je le še spust nazaj po izjemno lepi že opisani poti, ki nas pripelje do parkirišča nad zaselkom Jouf. Voda, ki v poskočnem curku teče po kamnitem žlebu iz vodnjaka Pascut, je za trenutek postala največja dobrina. Bila sem potratna; z njo sem si ohladila obraz in telo, in čeprav je bila mrzla, tudi pošteno napila, nato pa napolnila prazni platenki.

Pogledala sem na telefon, aplikacija mi je tega dne (brez bližnjic) ob premaganih 800 metrih višinske razlike odmerila osemnajst prehojenih kilometrov. Sledil je zadnji pogled na opravljeno pot. Visoko nad nami se pne gol in izpostavljen raz z malo utrdbo – cerkvico Odrešenika. Mislim, da ni potresa, ki bi Furlanom znova porušil njihov trdno zgrajeni simbol večnega upanja in ljubezni. ●

*Mali Karman z juga
Foto Olga Kalenc*



Zdenka Mihelič

Z mladostnim duhom v nove izzive

Pogovor z Damjanom Omerzujem, generalnim sekretarjem PZS

S planinstvom je Damjan Omerzu povezan že od majhnih nog. Najprej sta ga za hribe navdušila starša, nadaljeval je v mladinskem odseku planinskega društva ter na izletih in taborih v osnovni šoli.

V domačem PD Bohor Senovo se je udeleževal pri raznih prostovoljnih aktivnostih in delih – kot vodnik, inštruktor planinske vzgoje, markacist, organizator izletov, taborov in drugih dogodkov. Pravnik po izobrazbi se je še v študentskih letih pridružil Mladinski komisiji PZS; spomnim se ga kot umirjenega in vedno usmerjenega k rešitvam in ne k problemom. Nasledil me je kot predstavnik PZS v Mladinski komisiji Mednarodnega združenja planinskih organizacij (YC UIAA). Bil je strokovnjak v odboru za pravne zadeve, leta 2012 pa se je na PZS zaposlil na mestu strokovnega sodelavca.

Kot generalni sekretar PZS želi Damjan Omerzu Planinski zvezi vdahnuti mladostni duh. Arhiv Damjana Omerzuja / Vid Ponikvar, Sportida



Njegovo osnovno delo v PZS je bilo področje projektnega dela, članstva in pravnih zadev. Ko so iskali novega generalnega sekretarja, so se vse oči uprle vanj. Na dopisni seji Upravnega odbora (UO) PZS 15. maja leta 2020 so ga člani UO soglasno potrdili za novega, lahko bi rekli, direktorja strokovne službe PZS. Svoj položaj je prevzel z novim letom 2021, ko je nasledil Mateja Planka.

Damjan, si si kdaj želel, da bi postal generalni sekretar planinske organizacije?

Tega seveda nisem imel v mislih, ko sem prišel na Zvezo. Se mi zdi, da sem se pravzaprav po naključju znašel tukaj. Nikoli nisem računal, da se bom po delu v Mladinski komisiji PZS in drugih aktivnostih zaposlil v PZS. To je bil angažma, želja po aktivnejšem delu v planinstvu na različnih ravneh, nabiranje izkušenj ..., čeprav se po študiju nisem videl v taki vlogi. Ampak v življenju je treba stopati skozi vrata, ki se odpirajo.

Kje pa si se videl po študiju?

Verjetno sem se še najbolj videl v gospodarstvu. Menil sem, da me čaka relativno klasična pot pravnika, a se je obrnilo drugače in ni mi žal. To ni bil moj cilj, se je pa ponudila priložnost, ki je terjala globok premislek in zavedanje, kaj to pomeni na časovni in na družinski ravni, ampak na koncu, ja, na koncu skočiš v vodo in začneš plavati. Je izziv, ki odtehta vložek ali pa odrekanje.

Koliko je odrekanja?

Vemo, da vsaka intenzivnejša ali bolj razpršena služba terja celega človeka. Tudi tu ni nič drugače kot drugje. Kar se tiče delovnikov, odsotnosti, odgovornosti ... ni nič bistveno drugače kot v podobni funkciji neke drugje. Odrekanja ... Morda se moja odsotnost malce pozna ravno v tej starosti, v kateri sta zdaj moji hčerki. A mislim, da uspemo to nadoknaditi takrat, ko smo skupaj.

Ali je bilo težko stopiti v Matejeve čevlje?

Ja, kar težko je bilo stopiti v njegove čevlje. Matej je bil deset let na tem položaju in po moji oceni je izjemno dobro delal. Bil je zelo predan vsem zadevam in pravzaprav je bil ves ta čas tudi moj mentor; od njega sem se veliko naučil na različnih nivojih. Ves čas sva res dobro sodelovala in še vedno sodelujeva glede na to, da je na nekaterih področjih ostal povezan s PZS. Prenos je bil zelo korekten in spodbuden, veliko mi je pomagal pri tej tranziciji. Tako da ko stopiš v "nove čevlje", ima to pluse in minuse. Po eni strani mi je bila funkcija na PZS predana v preglednem, dobrem stanju, kar je s tega vidika zagotovo velik plus. Moj

glavni fokus je bil na ohranjanju ravni. V prvem koraku ni bilo treba začeti gasiti kakšnih "požarov", po drugi strani pa so seveda pričakovanja in izzivi toliko večji, kar pa je gonilo tudi za delo vnaprej.

Kateri največji izzivi so ostali oziroma si jih pode- doval od Mateja?

Izpostaviti je treba, da se na Planinski zvezi vedno veliko dogaja – razne razvojne zadeve, nadgradnje na različnih področjih, tako na vsebinskih, tehničnih, organizacijskih ..., to je pravzaprav nikoli dokončana zgodba. Veliko dela je namenjenega ravno izboljšavam, sledenjem trendom itn. Glede na to, da smo bili sredi mandata, tudi vodstvo PZS, predsedstvo in upravni odbor, so bile nekatere zadeve v teku. Želeli smo jih pripeljati do zaključene celote pred koncem mandata. V zadnjem obdobju smo se precej ukvarjali s COVID-19 in prenovo usposabljanj v okviru Vodniške komisije PZS, kar je širši projekt kot zgolj projekt komisije, saj gre za najbolj množičen in najpomembnejši strokovni kader v naših vrstah, v naših društvih in tako naprej.

Potem so tu stalni izzivi na področju digitalizacije, na primer pri mapPZS, ki je izjemno orodje in omogoča precejšnje nadgradnje. Spletna stran PZS je po desetih letih postavitve prav tako potrebna prenove, ker je postala izjemno obsežna; je pravi informacijski sistem oz. arhiv organizacije. Prenova že poteka, a bo še nekaj časa trajalo, da bo nova stran ugledala luč sveta. Izzivi so tudi dodatne promocije pojavnosti, prepoznavnosti dejavnosti, članstva itn. V tem obdobju so zagotovo izzivi s prilagoditvijo novemu Zakonu o planinskih poteh. Če pa gledamo še širše, smo zdaj v obdobju sprejemanja strateških dokumentov na ravni države, na ravni EU in tukaj si zelo prizadevamo, da se planinstvo omeni, navede in predvidi v vseh teh ukrepih, ki sledijo.

Kateri ukrepi so to?

Recimo ukrepi na področju turizma. Želimo si, da bodo razvojni dokumenti na področju turizma v naslednjih letih vključevali planinske koč, le-te predvsem v prvem koraku in v drugem koraku, kar zakon že zdaj predvideva, planinske poti. Zatem naravna plezališča itn. Skratka infrastruktura, ki jo v okviru planinske organizacije zagotavljamo, ima veliko širši pomen kot zgolj zagotavljanje potreb članstva. Gre za javno storitev, ki ima izjemne učinke, tako za dobrobit prebivalstva kot za poslovanje turizma in si želimo, da se v razvojnih dokumentih predvidi, da bo – če pogledamo primer koč – v naslednjih letih možen še kakšen podoben razpis za sanacije planinskih koč, kot je bil ta, izveden v letu 2021, ki je namenil pet milijonov evrov za prenovo koč.

PZS si bo torej prizadevala, da dá država največji infrastrukturi priznanje, kot ji gre. Največja športna infrastruktura so vendarle planinske poti, za katere skrbijo prostovoljci. Vsi turistični delavci, ves turistični spekter pa jih uporabljaja.

Ja, prostovoljce in prostovoljstvo želimo ohraniti. Predvsem pa izpostaviti tudi to, da ne gre samo za

kritje stroškov dela, kar markacisti niti ne pričakujejo, ampak kritje stroškov materiala, povračilo stroškov za samo izvedbo delovnih akcij, za ogleda itd. Za to ni sistemsko poskrbljeno. Ponekod sicer občine nekaj prispevajo, a v večini ne. Zagotovo pa ne v takšni meri, da bi bilo vzdržno. Če pogledamo vpliv turizma na planinske poti, je seveda z množičnostjo veliko večji kot pred desetimi leti, ko je bilo planinstvo vseeno še precej bolj omejeno oz. manj množično. Te zadeve je treba nadomestiti, če želimo, da bo infrastruktura ustrezala tem potrebam in varnosti. Zelo pomembno se mi zdi zavedanje, da vse to ni samoumevno in s tem sprejetjem sprememb Zakona o planinskih poteh je bilo tudi to izpostavljeno.

Tu je osemsto markacistov in še vsaj toliko ljudi v društvih, ki na tak ali drugačen način pomagajo vzdrževati planinske poti, kar ni samoumevno. To mora prepoznati tudi turizem. Prvi koraki v tej smeri so narejeni in mislim, da je to pravzaprav tudi model, ki ga poznamo v razvitih alpskih državah, po katerih se tako radi zgledujemo. Zelo dobre učinke dosežemo s planinsko organizacijo, ki ima tradicijo, mrežo ljudi, znanje in pa z določeno javnofinančno spodbudo, s pomočjo katere lahko normalno delajo in vzdržujejo

"Poleg nekih vrhov in poti je moja želja spakirati nahrbtnik in se odpraviti za mesec ali dva na neko daljšo pot - na Slovensko planinsko pot (SPP) ali pa kaj drugega v tujini. SPP sem sicer že prehodil točkovno, a jo imam namen enkrat prehoditi tudi v enem zamahu." Foto Manca Ogrin





Omerzu je večš tudi markiranja planinskih poti. Arhiv Damjana Omerzuja

planinske poti. To so pravzaprav te alpske zgodbe o uspehu, kjer delajo še veliko več na visokogorskem turizmu.

Katere alpske zgodbe so glavni vzor Planinski zvezi?

Glede financiranja so zelo dobri vzori že v Avstriji, tako na področju planinskih poti kot na področju systemskega vira subvencij za investicije v planinske koč.

Bo PZS glede na novelo Zakona o planinskih poteh dobila tudi kakšna sredstva?

Zakonska podlaga predvideva, da lahko Planinska zveza in Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT) skleneta neposredno pogodbo za financiranje; zdaj je ciljana vrednost 400.000 evrov letno in v teh okvirjih bomo potrebe markacistov zagovarjali tudi v nadaljnjih pogovorih z državo in pričakujemo, da bomo uspešni.

Država naj bi torej vsako leto dala Planinski zvezi za urejanje in obnovo poti 400.000 evrov. Kako jih bo PZS razdelila naprej? Ali bo ustanovila tudi kakšno profesionalno ekipo markacistov?

Glede dela na planinskih poteh je bilo eno od izhodišč v zadnjih letih, ko se je znotraj zveze razpravljalo o razvoju planinskih poti in kako delo organizirati v prihodnje, da markacisti še naprej ostanejo prostovoljci. Sredstva predvidevamo razdeliti v več sklopih. En del bi bil sorazmeren z dolžino in težavnostjo planinskih poti, za katere skrbi društvo in za katere bi bilo izplačilo v pavšalu. Društvo bi obvezno redno pregledovalo, vzdrževalo, čistilo in označevalo poti, opravljalo bi čisto osnovna dela. Kot si že omenila, je za drugi del predviden razpis za določena večja dela, kot na primer večje erozijske zaščite, stopnice in tako naprej, skratka za lesene elemente, ki jih društva

delajo v lastni režiji in presegajo tisto osnovno delo. Tretji steber je za tehnično ekipo v okviru Komisije za planinske poti PZS (KPP), ki že sedaj skrbi za najzahtevnejša dela v visokogorju. V to bo možno vložiti več sredstev, društva se bodo lažje odločala za prijavo svojih poti za popravilo, saj ne bo problema s kritjem deleža stroškov. Pogoji dela, oprema itn. bodo lahko zagotovljeni na spodoben način. Tako se bo reševala problematika zavarovanih planinskih poti in železnih varoval na poteh v visokogorju. Končni način porabe sredstev pa bo odvisen tudi od določil pogodbe z ministrstvom.

Se bo tudi tehnična ekipa razširila, ker je potreba po popravih poti večja?

Zagotovo je to cilj. KPP je prešla na deljeni način, usposobljenost markacistov iz prejšnjega enonivojnega sistema so zdaj razdelili na tri. Osnovni A tečaj, ki je namenjen pregledovanju, označevanju, markiranju, kar glede na to da imamo več kot 95 odstotkov lahkih poti, predstavlja glavnino dela na terenu, in je to sedaj v bistvu veliko bolj dostopno ljudem, ki so pripravljeni to početi. B markacist je enak prejšnjem nivoju in prejšnjemu obsegu, kjer imajo dodatno znanje postavljanja smernih tabel in vseh lesenih varoval, lesenih protierozijskih zaščit itn. C markacisti sestavljajo tehnično skupino oziroma vodenje tehnične skupine, kajti tudi B markacisti lahko pomagajo na najzahtevnejših delovnih akcijah. Tehnično skupino želimo okrepiti, vanjo povabiti tudi mlajše in jih vključevati v delo. Relativno kratkoročen cilj je, da se v roku dveh, treh let število ljudi, ki so pripravljeni in usposobljeni za delo na najtežjih poteh, poveča in da se s tem okrepi tudi baza vodij akcij. Od vodje akcije se zahteva še veliko večji angažma, več znanja in tudi večjo odgovornost za dober in učinkovit potek delovne akcije.

Dotakniva se še problematike koč in požarne varnosti.

Planinske koč so v povprečju stari objekti, nekatere večkrat dograjevane, tako da v njih obstajajo še nekoliko večja požarna tveganja kot v novejših objektih. Tudi sistemi ogrevanja, še bolj pa električne napeljave, imajo svojo življenjsko dobo. Marsikatera koč je v fazi oz. starosti, ki terja celovito obnovo. Ravno to je problem teh manjših dograjevanj, zasilnih sanacij, delnih investicij v objekte, s katerimi morajo društva nekako reševati manko investicijskega potenciala za to, da zadeve še delujejo. Tveganje pri teh stvareh je ravno to, da mogoče ni vse narejeno idealno. Prvi cilj na področju povečanja požarne varnosti je, da bomo z različnimi vzpodbudami pomagali društvom pri celovitih sanacijah koč v prihodnjih letih. S tem bi lahko naredili največ.

Drug pristop bo bolj mehak: to bodo dodatna izobraževanja in ozaveščanje osebja v kočah, pa tudi obiskovalcev koč. V preteklih letih je bilo že veliko narejenega, saj je to pogosta tematika v okviru Gospodarske komisije PZS, a vedno se da naredit še več. Tako smo v letu 2021 prvič izvedli večjo požarno vajo na Domu



pod Storžičem, kjer smo na nacionalni ravni povezali Gasilsko in Planinsko zvezo in skupno pristopili k vaji, vsaka s svojega stališča. Na požarni vaji so se gasilci preizkusili, hkrati pa spoznali problematiko težje dostopnih objektov. Za nas še bolj ključen del tega sodelovanja je bilo predavanje in ozaveščanje pred vajo. Prenos znanj s strani strokovnjakov požarne preventive do oskrbnikov je zelo pomemben. Pomembno je tudi sodelovanje z Zavarovalnico Triglav, ki je podarila samogasilne kapsule, ki so na najbolj kritičnih točkah v kočah že majhen korak v smeri rešitev. Na koncu pa morajo biti seveda rešitve celovite in da je investicijski cikel, za katerega upamo, da se bo lahko zgodil v kočah in bo prispeval največ, zaključen.

Kruto dejstvo glede požarne varnosti je, kar je bilo tudi na tem predavanju izpostavljeno, da statistika požarov v kočah ni pravzaprav nič večja kot pri vseh objektih v dolini. Pojavnost požarov številčno ni tako nenavadna, problem pa seveda nastane, ker tudi po najboljši volji in kljub odlični opremljenosti ter pripravljenosti gasilci na tako težko dostopnih terenih zelo težko pomagajo. Pozno izvedo za požar, običajno, ko je že polno razvit, in traja veliko dlje, da pridejo z opremo na lokacijo; seveda če je sploh kočja dostopna po cesti. Zaloge vode so na teh krajih vprašljive ali pa zelo omejene. Na koncu pa je žal tako, da vsak manjši požar v koči, sploh če ni nikogar v objektu, pravzaprav pomeni že povsem uničeno zgradbo. Zato je preventiva toliko pomembnejša.

Na katerih področjih je korona planinsko organizacijo najbolj prizadela?

Zgodil se je zanimiv paradoks. V tem času je največ ljudi do sedaj hodilo v hribe. A kot organizacija smo bili prizadeti tako kot vse ostale dejavnosti. Društva so bila, odkar je izbruhnila pandemija, dolgo v krču in okrnjenem obsegu delovanja, odpovedani so bili

zbori članov, izleti, vadbe otrok itn. Tudi članstvo je v tem času upadlo. Ljudje so se v manjši meri odpravljali v tujino in mogoče zaradi tega prednost zavarovanja za reševanje v tujih gorah ni bila tako pomembna, prav tako so se manj odločali za prenočevanje v kočah ... Največ članov smo izgubili med otroki, P + O kategorija. Krožki v osnovnih šolah so zamrli, še vedno so na marsikateri šoli omejeni ali se ne izvajajo. To je zelo boleča posledica epidemije. Upamo, da bomo izpad ene generacije ali celo dveh, ki sta sedaj prikrajšani za te izlete, uspeli nadoknaditi. Prizadeto je bilo tudi področje planinskih koč, ki so bile, kot ostali turistični ponudniki ali pa gostinski

"Prva asociacija, ko pomislim na gore, je odklop," pravi Omerzu. Arhiv Damjana Omerzuja

Damjan Omerzu s hčerko na mladinskem planinskem taboru PD Bohor Senovo v Mlačici, kjer je mladim planincem predaval o prvi pomoči. Arhiv Damjana Omerzuja



Omerzu je generalni sekretar PZS tudi v novem mandatu predsednika PZS Jažeta Rovana (tretji z leve) s podpredsedniki PZS (z leve: Martin Šolar, Roman Ponebšek, Jožef Bobovnik, Miha Habjan).
Foto Manca Ogrin



ponudniki, omejene tako z nočitvami kot z ostalo ponudbo. Glede na spremenjeno strukturo obiskovalcev gora v lanskem in letošnjem letu so imele nekatere nižje ležeče kočice celo boljši obisk kot pretekla leta, a glavnino visokogorskih koč je ta izguba precej prizadela. Vemo, da je bilo število zasedenih postelj in nočitev omejeno, kar bo še dodatno prizadelo tisti zeleni investicijski cikel v kočah, saj to pomeni dodatno črpanje notranjih rezerv društev za redno delovanje, namesto da bi sredstva vložili v kakšne investicije.

Športno plezanje je v letu 2020 izgubilo skoraj celo sezono, a tudi sezona 2021 je bila precej okrnjena. To je velik udarec, kljub temu da so olimpijske igre vendarle izpeljali. Ta negotovost, tekma bo – tekme ne bo gotovo ni dobra za motivacijo, osredotočenost na treningih in za dvigovanje forme.

Korona je prinesla ogromno novih "planincev", število članov v planinski organizaciji pa se je zmanjšalo. Zakaj bi se t. i. korona planinec včlanil v planinsko društvo oziroma PZS?

Ja, res je. Struktura obiskovalcev gora se je v tem obdobju zelo zanimivo spremenila. Prav tako se je vrnilo nekaj problemov, ki jih nismo več opažali, na primer povečalo se je število odpadkov na planinskih poteh, ob kočah. Kaže, da zaradi ljudi, ki so se pač prvič podali v naravo, na planinske poti in se še ne zavedajo, da tam ni komunalnega podjetja, ki bi čistilo za njimi. Po drugi strani pa je treba na to gledati kot na priložnost. Še več ljudi se je spoznalo s to dejavnostjo, še več obiskovalcem je bilo v hribih všeč in verjamem, da se bo del te skupine tudi vračal. Tako vidim tu izziv na področju usposabljanj – tako na ravni društev kot na ravni zveze – ponuditi znanje varnejšega obiskovanja gora. Ljudje potrebujejo to znanje. In to je lahko poleg vodenih tur poglavitna motivacija za vključitev

v društva. Seveda članarina poleg same pripadnosti ponuja članom tudi zavarovanja in ugodnosti, a ključna se mi zdi vsebina.

Zdi se, da Planinsko zvezo v zadnjem času preveva poseben zagon. Kaj poskušas še posebej vdahnuti v PZS?

Mladostni duh. In sicer tak, ki ga jaz razumem kot fleksibilen in odziven, konstruktiven pristop. Da se ne ustrašimo izzivov, ampak jih sprejmemo in poskušamo rešiti. To je ta pot. Moja naloga je ravno to, da sem v stiku s čim več ljudmi v Planinski zvezi in da tiste zadeve, ki se nadgrajujejo, in tam, kjer se pojavijo problemi, sproti rešujemo. In da sodelujemo tudi z drugimi področji Planinske zveze, se povezujemo interno in eksterno. Moje vodilo je: bodimo odprtega duha, iščimo rešitve, ne obremenjujmo se, če zdaj še ni vse idealno. Logično je, da ni idealno, a poglejmo, kako je lahko boljše.

Kaj bi ob koncu pogovora zaželel našim bralcem, članom in obiskovalcem gora?

Upam, da jih Planinski vestnik in zgodbe, ki jih ustvarjate, razveseljujejo in jim dajo novih idej za ture in izlete. Upam, da jim Vestnik pomeni veliko veselja, sprostitve in da bodo še naprej ostali zvesti bralci. S tem bodo tudi zelo pomembno prispevali k nadaljnjemu neprekinjenemu izhajanju najstarejše slovenske revije, kajti revije brez bralcev ni. In to je na koncu ključno. Želim jim čim več časa, ki ga bodo lahko skozi vse leto namenili svoji priljubljeni dejavnosti – hribom. In vabljeni k aktivnemu soustvarjanju naše organizacije.

Kako pa to lahko dosežejo?

S tem, da se v prvem koraku aktivno vključijo v delo svojega planinskega društva. ○

List iz mojega dnevnika

Ratitovec

Avto drsi skozi vas, zavito v gosto meglo, vrti se moja najljubša glasba, zbrana v USB-ključku. Poleg mene končno spet (mali) nahrbtnik, v njem čaj, dve jabolki in med obleko tudi opornica. Po poškodbi kolena že štiri mesece nisem bila v hribih. Danes grem vsaj malo nekam višje; tako zelo pogrešam vonj po hribih. Izbrala sem lahko pot, ki bi me v treh urah in pol pripeljala na cilj z le štiristo metrov višinske razlike.

Blizu Podbrezij avto oblije svetloba. Ni še jasnine na nebu, le razsvetli se, a hip zatem na poti proti Peračici spet potonem v meglo. Ob odcepu za Brezje pa v delčku sekunde megla izgine in že zagledam verigo rožnatih Julijcev. Iz grla se mi izvije krik, ko v vzvratnem ogledalu zagledam delček žareče krogle. Pogled šviga od Julijcev do čarobnega vzhajajočega sonca, ki ga vidim v ogledalu. Oči napolnijo solze, in ko se pogled izostril, so Julijci že skalnato sivi. Divje lepo je in za hip *privijem muziko*, da me skoraj premetava na sedežu. Prevezeta od lepote jutra vozim naprej, mimo Blejskega jezera, iz katerega se dvigujejo meglice, proti Bohinjski Bistrici in naprej do Soriške planine. Je že res, da je jesen lepa tudi na robu gozda za domačo hišo ... Toda tu gori se na besedo jesen prilepijo občutki čudenja, lepote, hvaležnosti, spoštovanja, veličine narave in moje majhnosti, barvanja ... Na Soriški se mi pridruži Nika. Nič ne trka na mojo vest, da teden pred operacijo ne bi smela priti sem gor in izzivati usode. Vse to vem, a nekako čutim, da danes smem na to pot, in obljubila sem sebi in Stvarstvu, da bom pazila na vsak korak.

Najina odprava me spomni na jutro pred mnogimi leti, ko me je poklical Pretepač in me vprašal: "Bi šla z menoj gor?" Gor je pomenilo na Triglav. In to takoj po zahtevni operaciji in rehabilitaciji v Soči. Popoldne sva že stopala iz Krme proti Kredarici, dva čudaka. Jaz oprtana z dvojnimi nahrbtnikom in vrvo, on pa kot turist v *tevicah*, kratkih hlačah in z opornico na kolenu ... Naslednje jutro sva stala na vrhu.

Z Niko se dolgo nisva videli, skozi gozd vztrajno klepetava. Ko doseževa planoto, naju veter in razgledi utišajo. Počutim se, kot da imam krila, in ne morem se upreti pogostemu fotografiranju. Neskončna veriga vrhov štrli iz dolinske megle in žari v jesenskem soncu, najvišji je kot na dlani in že rahlo pobeljen s snegom. Prišli sva do kočice in si poleg čaja privoščili flancate, ki jih komaj sproti cvrejo zaradi bogatega obiska. Tokrat me gruče ljudi ne motijo, komaj jih opazim in ne slišim jih. Na vrh nisem šla, ostala sem pri koči, hvaležna, da sem zmogla, in čutila sem polno spoštovanje do vrnitve. Ni bilo težav, le časovnica se je podaljšala. Po turi in močnem Nikinem objemu sem se spustila proti Baški grapi, novim lepotam naproti. Iz zvočnikov je odmevalo: "Mogu reči, da vridilo je ..." 📍

Krekova kača na vrhu Ratitovca
Foto Tatjana Cvetko



Dušan Škodič

Oprostite, kje se gre na Krn?

V dolini je odbilo sedem, ko sem pripeljal na polno parkirišče pod planino Kuhinja. Nedelja je bila lepa in nisem se čudil, da se je toliko ljudi odločilo za obisk Krna. Prav zaradi gneče sem se namenil, da se bom na vrh podal mimo jezera v Lužnici. Od tam čez Batognico, za sestop pa bom uporabil najkrajšo pot do izhodišča. Tak je bil načrt.

Na pol poti proti planini Leskovci sem pred seboj opazil ženski postavi, za kateri se je izkazalo, da sta mama in mladoletna hči. Od daleč tega nisem ločil, opazil sem le, da sta se venomer ustavljali, saj je imela ena neustavljivo potrebo po fotografiranju s telefonom. Bila je mama, kot sem ugotovil, ko sem ju dohitel na planini. Verjetno si je zadala nalogo, da bo doma naredila svoj "googlemaps", s fotografijami pokrit sleherni korak današnje poti. Tudi prav, naj vsakdo počne, kar mu prija, pa bomo vsi srečni! Tako ali tako bom kmalu mimo.

"Oprostite, kje se gre na Krn?" je vprašala mama, ki je za trenutek spustila telefon izpred oči, ko sem pozdravil. Srečali smo se na shojeni poti, le deset korakov pred rdečo smerno tablo, na kateri je razločno pisalo Krn. Vprašanje me je tako presenetilo, da sem s palico pokazal proti tabli. Trenutek za tem, da ne bi bil videti popolnoma nevljuden, sem dodal: "Kar korajžno za oznakami. Res ne moreta zgrešiti. Tudi jaz grem to pot". "Veš, s te strani pa nisem še nikoli šla," se je obrnila k hčeri, ki je nezainteresirano prikimala. Meni pa: "Bova šli kar z vami ..."

*Risba
Milan Plužarev*



Debelo sem pogledal, rekel pa nič. Kako si gospa to predstavlja? Brez vprašanja mi je sporočila, da se mi bosta priključili. Vendar iz tega nisem želel delati drame. Ta pot je bila neprimerno manj obljudena kot tista, po kateri se je vila "procesija", toda tudi tu je bilo kar nekaj ljudi. Spredaj in zadaj so se videli posamezniki in skupinice, ki so hodili po njej. Gospa gotovo ni mislila dobesedno, sem se tolažil. Pri njenem stalnem fotografiranju niti ni mogoče, da bi mi sledili, pa še pohodnih palic nista imeli. Seveda, če ves čas valjaš telefon po rokah, sta ti dve roki enostavno premalo. Toda ne. Potisnila je telefon v žep in stopila hitreje. Na delu, kjer je pot malce širša, je hodila vstric z menoj, hčeri pa s kretnjo nakazala, naj se podviza. Ta je naredila nekaj grimas, saj je bila sprememba v tempu hoje precej velika, a brez uspeha, kajti mati se ni dala.

"Saj pravim, tu ne morete zgrešiti," sem razlagal s polnoma mirnim glasom. "Malo višje bo odcep za planino Sleme, mi pa bomo šli levo navzgor za oznakami." Že ko sem izustil stavek, sem se ugriznil v jezik. *Mi* bomo šli ... Imeli smo res isto pot, a zvenelo je, kot da smo skupaj. Še malce sem pospešil.

Tempo sem stopnjeval kakšnih deset minut in postalo mi je pošteno vroče. Še bolj pa potem, ko sem pogledal nazaj. Sledili sta mi na nekaj korakov. Ko sem se ozrl, je ženska hitro dejala: "Vi jo pa kar dobro

šibate v hrib za svoja leta. Ali vedno tako hitro hodite? Medve greva rajši bolj počasi. Človek več vidi na poti, veste ..." me je poučila.

Postalo mi je jasno, da jima ne bom kar tako pobegnil. Ženska je bila vitka in verjetno vsaj deset let mlajša od mene. Čelo se ji ni niti orosilo, meni pa je kapljalo od nosu. Upočasnil sem korak in segel po robcu, s katerim sem si otrl čelo. Tako smo po slabih treh urah družno prisopihali do jezera v Lužnici. Ženska je poiskala primerno travnato podlago, sedla in dejala, da smo že dovolj hodili in da je zdaj čas za malico.

Tisti hip sem začutil, da je pravi trenutek. Odprl sem usta in zamomljal, da sem mislil še kakšne pol ure naprej, ko mi je nenadoma presekala stavek. "Kje pa je Krn, a je tamle zgoraj?" In še preden sem odgovoril, je že stegovala roko proti Rdečemu robu in kazala pike na vrhu. "Joooj, pogledjte, tam so pa eni na vrhu! Kdaj so pa že vstali, da so tako zgodnji? Ali mislite, da so prespali v koči?" Sploh nisem prišel do besede. Zastavljala mi je vprašanja kot po tekočem traku, a na odgovore ni čakala. Med samogovorom je mimogrede na travo zložila skromno malico in mi v iztegnjeni roki ponujala nekakšen žitni kreker. Brez besed sem ga vzel in sedel poleg.

Bili smo na mestu, kjer se desno odcepi slabo opazna stezica. Po njej sem dejansko nameraval čez sedelce in po kratkem prečenju do spomenika Na Peskih, kjer je med prvo svetovno vojno stalo vojaško taborišče Lager Krn in komanda avstrijske 15. gorske brigade. Med prigrizovanjem malice mi je zaradi neuspelega izgovora zmanjkalo niti, zato pa je bila ženska toliko bolj zgovorna. Še preden smo si otrsli drobtine s hlač, sem izvedel, da sta doma iz Postojne. Sinoči sta prespali v Zatoľminu, kjer sta izkoristili turistične bone v zasebnem apartmaju. Navsezgodaj zjutraj sta pri odcepu proti Planini Kuhinji dvignili palec in ustavili so jima prijazni tujci s kombijem. Torej sta tudi brez prevoza, me je spreletelo.

Ko smo po kakšne pol ure vstali, sem imel mešane občutke. Malce sem se odhrkal in se počutil kot smrkavec, ki bi rad svojim starim izpulil drobiž za cigarete, nima pa dovolj časa, da bi si izmislil dobro laž. Na kratko sem razložil, da ju bom na tem mestu žal zapustil, ker se podajam na nemarkirano pot do Peskov. Tam si bom ogledal ostanke soške fronte ...

Hči, ki je med malico ves čas brskala po telefonu, ni dala nikakršnega znaka, da me je slišala. Nasploh mi že ves čas ni izkazala prav nikakršne pozornosti, toda kaj, ko z njeno materjo ni bilo tako.

"Ah, dajte no, pa menda ne boste rinili v kakšno nesrečo! Veste koliko nesreč se zgodi, ker ljudje ne upoštevajo nasvetov Planinske zveze? Največ se ponesreči ravno samohodcev, so rekli po radiu." In kot bi ga imela na zalogi, se je v potrditev njenih besed iz daljave zaslišal zvok, ki je verjetno pripadal helikopterju. Poleti ti stroji res veliko letajo nad gorami, a prav zdaj mi ga pa res ni bilo treba.

"Menda naju ne boste zdaj kar tu pustili, da se še izgubiva? Z vami, ki hodite tudi po brezpotjih, se človek



počuti varnega. Pa toliko časa smo že hodili skupaj ..., saj sploh ne vem, kam naj nadaljujeva, ker sva vam ves čas samo sledili."

Stali smo na edini poti, ki se je čez Batognico vila proti markantnemu Krnu, in tudi ljudi na tako lep dan ni bilo malo na tej poti. A naj sem še tako napenjal oči in gledal naprej in nazaj, v tistem trenutku kot zakleto nikjer ni bilo žive duše. Še celo pike z Rdečega roba so izginile kot ščurki, kadar se prižge luč. Imel sem občutek, da mi s svojo navidezno nemočjo uspešno zvijata roko, in nazadnje sem popustil.

"Saj sem vedela, da ste dober človek," je gestikulirala z rokami, ko smo se odpravili naprej, in me slučajno (ali pa tudi ne) s hrbtno stranjo dlani zadela v komolec. "Krni in Batognica sta polna ostankov soške fronte, gotovo jih bo tam več kot na tistem vašem brezpotju. Ostanke so pa tako ali tako enaki tu ali tam, kar priznajte!" S stisnjenimi zobmi sem prikimal.

Dan je bil lep in sončen. Malce je pihalo in bilo je prav znosno. Do sedla med Batognico in Krnom je bilo idilično mirno, tam pa smo padli v gnečo, saj smo se priključili koloni planincev, ki se je vzpenjala po najkrajši poti.

Vrh je bil posejan s planinci, da smo komaj našli svoj prostor. A glej ga zlomka. Še preden smo dobro sedli, so megle, ki jih je prinašal veter, zakrile vrh in ves razgled v dolino. Lačni nismo bili, zato smo kmalu vstali in se spustili do nekaj minut nižje ležečega Gomiščkovega zavetišča.

Sklenil sem si privoščiti pivo. Moji spremljevalki nista bili zahtevni, mama je naročila zase čaj, za hčer pa pločevinko kole. Šel sem v kočjo in pijačo prinesel k mizi, kjer sta sedeli. Kljub megli, ki je skrila sonce, smo bili žejni. Hitro smo spili ter malce prigriznili. Dami sta imeli mini sendviče, jaz pa sem pojedel pest suhih sliv. Do posedanja brez razgleda nam ni bilo in pogovarjali se tudi nismo. Ženska je sicer ves čas nekaj govorila, jaz pa sem bil slaba kopija hčere, ki se je s telefonom izločila iz okolice. Glavo je dvignila šele, ko sem vstal in si oprtal nahrbtnik. Tedaj sta me obe poslušno posnemali.

Mnogo serpentin smo nanizali pod nogami, preden se je svet malo položil. Desno ob poti je stal lesen smerokaz, ki je kazal proti planini Zaslav. Pisalo je, da prodajajo domač sir. Ker mi je žena naročila, naj prinesem s poti kakšen kilogram tolminca, sem ju seznanil z namero in brez besed sta šli za menoj do kamnitih, s pločevino kritih pastirskih stanov.

Pastir je imel polne roke dela s prodajo. Ljudi prihaja vedno več in vsako leto z žalostjo opažam, da so pastirji v Posočju vedno starejši, sir, ki ga prodajajo, pa je vedno mlajši. Dovolj dozorenega sira skoraj ne najdeš več.

Počakali smo v vrsti in pastirju sem pokazal na odrezan kos, težak kakšen kilogram. Ženska, ki mi je gledala čez ramo in do tedaj ni kazala navdušenja, si je verjetno zaradi velikega povpraševanja premislila in se odločila vzeti kar cel hlebec sira. Čeprav je bil tisti, ki ga je izbrala, najmanjši na polici, je imel dobre tri kilograme.

"Saj je domač, kajne? Kdo ve, kdaj bo spet priložnost? Narezala ga bom na manjše kose in dala v zamrzovalno omaro," je komentirala moje začudenje.

Izvelkel sem denarnico ter plačal desetaka za svoj kos. Ženska je iz svojega nahrbtnička izvlekla denarnico in iz nje potegnila bankovec za 200 evrov. Drugega denarja menda sploh ni imela. Pastir je debelo pogledal, češ a kaj večjega res nimate? Nekoliko je pobrskal po škatli, v katero je spravljajl denar od prodaje, in ugotovil, da se mu račun ne more iziti. Ko je dokončno odkimal, je ženska izvlekla plačilno kartico. Stari mož bi se ji verjetno nasmejal, če ne bi bil utrujen od dolgega dne.

Nato sta me oba pogledala. V denarnici sem res imel še enega petdesetaka in situacija se je na videz dobro izšla, saj sem lahko plačal celoten račun. "Boste že še poračunali med seboj, a ne?" mi je pomežiknil pastir izpod klobuka.

Menda bomo, sem se hočeš nočeš sprijaznil in zunaj na klopi pospravil sir v nahrbtnik. Ko sem ga že hotel zadržniti, mi je padla v oči ženska. Tisti ogromni hlebec sira je držala pod pazduho, kakor da bi nesla napihljiv obroč na plažo. Seveda, pogled na tisti mošnjček z namrnicami, v katerem je nosila dve mali plastenki vode in zloženo polivinilno pelerino, je bil že na prvi pogled pol manjši od hlebca. Brez besed sem odprl svoj nahrbtnik in kavalirsko postal nosač celega hlebca sira.

Na parkirišču pod planino Kuhinja nas je pričakal zaprašen in pregret avto. Malo sem ga prezračil, dokler se nismo za silo uredili in odpeljal sem po dolgi in zaviti cesti proti dolini. Kobarid globoko spodaj se je izgubljal v soparnem zraku, saj je bilo sonce še visoko na nebu. Klimatska naprava v avtu je kar dobro opravljala svoje delo.

"Lačna," se je nenadoma oglasilo z zadnjih sedežev. Z mamjo, ki je sedela poleg mene, sva se hkrati zdrznili. "Moj bog, saj ta otrok vendar govori," me je spreletelo. Ves čas sem bil prepričan, da ne, vendar mi je bilo nerodno vprašati. Pa je punca govorila in čisto razločno sem jo slišal. A do zdaj se je skrivala v svojem svetu, priklopljena na slušalke in telefon. Molčala je iz preprostega razloga – do zdaj je bilo pač vse v redu.

"A lačna si miška? Joj, do doma pa ne bi mogla zdržati? Seveda ne, kje je še to?" si je ženska kar sama odgovorila. Potem pa se je zasukala k meni in ker je imela kratke hlače, svoje golo koleno pritisnila ob moje in me pomenljivo pogledala.

"No, saj mogoče naju bo pa prijazen gospod v Kobardu peljal na pico, ker sva mu ves dan delali družbo?" Požrl sem slino in jo pogledal, a tudi ona je gledala naravnost vame in nisem zdržal. Povožen sem bil. Ujet v past, iz katere se nisem znal izmuzniti.

Ko smo pojedli pico (plačal sem s kartico), sem ju odpeljal po njune stvari v Zatolmin, kjer sta prenočili. Potprežljivo sem čakal pred apartmajem in preklinjal tistih petnajst minut, preden sta se končno prikazali na dvorišču.

Hči je za seboj vlekla ogromen kovček na kolescih, kot da gre na letališče. Odprl sem prtlačnik in ironično po-



komentiral: "To je bila pa resno načrtovana tura. Samo preveč opreme si pustila tu spodaj, v baznem taboru." Vendar me je mama hitro razsvetlila. Punca se vrača v internat, ker ima jutri šolo. Nima smisla, da bi se zdaj vozila domov v Postojno in potem takoj nazaj v Novo Gorico. Avtobusa zvečer ni, štopati pa ponoči ni varno, sploh mladim dekletom. Pokimal sem in nekaj kilometrov naprej, v Mostu na Soči, zavil desno.

Sonce je že rinilo za Sabotin, ko sem punco končno odložil pred internatom in počakal, da sta se z mamo poslovili. Zanimivo, koliko sta si imeli povedati. Na Krnu med seboj ves dan nista spregovorili.

Čez nekaj minut sem zapeljal na avtocesto in ob pogledu na tablo s kilometrskimi razdaljami na pamet preračunal, da se mi bo preostanka potnikov uspelo znebiti v manj kot eni uri. Pri izvozu za Postojno sem zapustil avtocesto in po nekaj minutah kroženja po postojnskih ulicah zapeljal v blokovsko naselje. Bilo je skoraj temno in prižgale so se ulične svetilke. Tudi marsikatero okno je že sijalo v poletni mrak, ko sem ustavil, kjer je pokazala.

Izstopila sva. Podal sem ji nahrbtnik in glasno se mi je zahvaljevala, jaz pa sem ji zagotavljal, da je vse skupaj res prava malenkost.

"Res ne bi imel časa vsaj za en *drink*? Ni še tako pozno," je predlagala, ko sem stal ob odprtih vratih avtomo-

bila. Odkimaval sem. Dvignila je prst in ga usmerila navzgor. Pokazala je na neko okno, tam, je rekla, da stanuje. Pa svojo telefonsko bi ji tudi lahko dal ...

Ja, mogoče kdaj drugič. Prav zares ne utegnem danes, sem se izgovarjal in niti malo me ni mikalo, da bi vprašal, zakaj v njenem stanovanju gori luč. Sedel sem v avto in speljal. Kakor bi mignil, sem bil na avtocesti in čez dobre pol ure doma.

"Danes si imel pa ta dolgo," je moj pozni prihod komentirala žena. Ah, ja, sem zamahnil z roko in se pridušal o semaforjih na cesti proti Tolminu, ki jo že nekaj let prenavljajo.

Odšel sem v kopalnico, zmetal s sebe prašne cunje ter stopil pod tuš. Voda je počasi spirala z mene prah in vsa neodgovorjena vprašanja. Ko sem se po nekaj minutah vrnil iz kopalnice, je žena glasno rekla:

"Ti pa res nisi pri pravi. Ali te je tisti Krn čisto zmešal? Poglej, kaj si privlekel domov, kaj naj zdaj s tem?"

Ko sem bil v kopalnici, mi je hotela pomagati pri nahrbtniku in zdaj je začudeno gledala v štirikilogramski kup tolminca, ki ga je zložila na mizo. Tudi jaz sem se začudil. V naglici sem v Postojni očitno pozabil na tisti hlebec sira. Šlo mi je na smeh.

"Bo že! Zreži ga na manjše kose in ga daj v zamrzovalno omaro. Bila je priložnost, da sem ga toliko kupil, izteklo pa se je, kot se je." ●

Risba Milan Plužarev



Od Poreča do Plovanije

S kolesom po Parenzani in njeni okolici

Parenzana je ime za ozkotirno železnico, ki je v začetku prejšnjega stoletja povezovala Poreč in Trst. Dolga je bila 123 kilometrov in je povezovala območja današnjih treh držav Hrvaške, Slovenije in Italije. Obratovala je razmeroma kratek čas, le trideset let, a še danes po vsej severozahodni Istri najdemo spomine na tiste čase s številnimi mostovi, viadukti in predori, ki so bili zgrajeni za delovanje železniškega prometa.

Dolgo sem si želela prekolesariti celotno Parenzano, a glede na njeno dolžino in dejstvo, da pot ni krožna, je bil to kar logističen problem. Ena od možnih rešitev je bila zasnova in načrtovanje večdnevnih tur, kjer bi vsak dan šli po krožni poti, ki bi večinoma vključevala dele Parenzane. Zaradi pandemije in različnih omejitev pri prehodu meje smo se morali omejiti na del, ki poteka po Hrvaški (78 km).

Od Poreča do Uišnjana

Ker se je proga prvotno začela v Poreču, smo si za prvi dan izbrali pot, ki poteka od Poreča do Višnjana in naprej severno do izletniške točke Vrbanovica in krožno nazaj ob obali do Poreča. Preden zajahate kolo in začnete vrteti pedala, se lahko sprehodite skozi staro mestno jedro Poreča in se ustavite pri Evfrazijevi baziliki, ki je eden najlepše ohranjenih



spomenikov zgodnje bizantinske umetnosti v Sredozemlju.

Izhodišče je Trg slobode v samem središču mesta. S trga krenete po Ulici Nikole Tesle severno ob mestni plaži v zalivu Peškera, nato ob nekdanji postaji Parenzane, mimo hotela Zagreb in apartmajskega naselja Pical do Creske ulice. Po Creski ulici kolesarite do krožišča, kjer zavijete desno v Ulico 43. istarske divizije. Iz krožišča zavijete pri drugem izvozu desno, kjer se začne Parenzana.

Od tam naprej ni več večjih težav z orientacijo. Pot je široka in urejena, občasno so v bližini večjih krajev ali zgradb postavljene velike table z opisom mesta ali znamenitosti. Večji del te krožne poti sovпада s potjo z oznako 144. Na poti se izmenjujejo travniki, oljčni nasadi, vinogradi, slikovite vasice in zaselki. Makadam ni idealen, je pa večinoma dober, je svetlo rdeče barve, ki je tako značilna za ta del Istre. Vzponov ni veliko in so blagi. Prvi večji kraj je Višnjan.

Je nekoliko zunaj poti, vendar ga je vredno obiskati zaradi zelo znanega in lepo urejenega observatorija. Če se avgusta znajdete v Istri, je to idealen kraj za opazovanje meteorskega dežja.

Po vrnitvi na pot se odpravimo proti Ohničem, kjer se naša pot loči od Parenzane. Parenzana nadaljuje naravnost proti Vižinadi, mi pa se peljemo še naprej proti severu vse do znamenitega izletniškega območja Vrbanovica, s katerega se kot na dlani vidi osrednji del doline reke Mirne. Zaradi strmih pobočij je kraj idealen za jadralske padalce. Iz Vrbanovice je precej zahteven, strm, ozek in kamnit spust do širše makadamske gozdne ceste. Nadaljujemo ob poljih proti jugu in ob obali. Zadnji kilometri ceste sledijo razčlenjeni obali vse do Poreča.

Okoli Motovuna

Biser drugega dne kolesarjenja je Motovun, eno izmed mnogih istrskih mestec, zgrajenih na hribu.

*Motovun
Foto Iskra
Jovanović*

Motovun je prepoznaven od daleč, predvsem po dobro ohranjenem mestnem obzidju in stolpu. Je zelo lepo urejeno mesto, polno ozkih ulic, srednjeveških palač, vodnjakov in trgov. Užitek se je sprehoditi skozenj in sedeti v kateri od številnih kavarn ali restavracij ter občudovati razgled na okoliške doline. V zadnjih dvajsetih letih je postal izjemno priljubljen zaradi poletnega festivala neodvisnega filma Motovunski filmski festival. V bližini je Motovunski gozd, največji ohranjeni obmorski avtohtoni gozd trdih listavcev na Hrvaškem, ki se razprostira po dolini reke Mirne in reke Butonige. V njem prevladujeta gaber in hrast pevec, poznan pa je tudi kot najdišče zelo cenjenih belih tartufov.

Iz Motovuna se spustimo južno, obkrožimo hrib, na katerem je mesto in se usmerimo severno proti dolini Mirne. Parenzana se nadaljuje naravnost, čez reko proti Livadam, na drugi strani doline ob reki pa se peljemo dobrih deset kilometrov vse do Ponte Portona.

Zaradi zelo rahlega padca v spodnjem toku reka Mirna tukaj, kot kaže, opravičuje svoje ime. Vendar lahko ob nenadnih večjih količinah padavin Mirna naraste za pet do šest metrov in povzroči večje poplave in škodo. Da bi to preprečili, je ta del rečnega toka urejen s kanali.

Od Ponte Portona nas čaka pet kilometrov dolg asfaltni vzpon proti Vrbanom, ki je najdaljši vzpon na tej poti. Cesta je nekoliko prometna, vendar ne preveč. Zavijemo desno proti Vrbanom. Kraj je lepo urejen, poleg obveznih nasadov oljk naletimo tudi na polja sivke. Odpeljemo se do vasi Bajkini, kjer je nekaj najbolj znanih vinskih kleti v Istri. Ker je bil praznik, je bila odprta le klet družine Rossi in zaslužni oddih smo izkoristili za degustacijo pršuta, sira in vina. Tako okrepcani smo nadaljevali proti Vizinadi, od koder smo se vrnili na Parenzano. V Vizinadi so postavili

Na informativnih tablah izvemo veliko o Parenzani in okolici.
Foto Iskra Jovanović



Lepa kolesarska pot proti Poreču
Foto Iskra Jovanović



Značilna ulica Grožnjana
Foto Iskra Jovanović





maketo lokomotive U20, ki je vozila po Parenzani, v naravni velikosti. Lahko se povzpnete na mesto strojevodje in se za trenutek vrnete v preteklost in si predstavljate, kako je ta vlak nekoč vozil. Za Vižinado Parenzana vijuga kot velika kača. Občasno naletimo na manjše in večje viadukte, med katerimi je najbolj znan in najlepši Sabadin, dolg 64 metrov in visok 20 metrov s tremi čudovitimi kamnitimi oboki, pod katerimi teče potok, pritok reke Mirne, z istim imenom. Ko sklenemo krog in se približujemo Motovunu, se vrstijo razgledišča, ki ponujajo čudovite vedute na to mesto. Dan, poln lahkotne vožnje skozi čudovito pokrajino, se je zaključil na terasi ene izmed številnih motovunskih restavracij z istrskimi specialitetami in dobrim vinom. Popoln dan!

Dolina Mirne in Grožnjan – mesto umetnikov

To je zagotovo najlepša, a tudi najzahtevnejša pot, ki smo jo prevozili. Veliko je vzponov po makadamu, nekateri odseki so speljani po zelo neprijetnem terenu, a narava je tako lepa, da je ves trud poplačan. Če imamo na voljo cel dan, je časa dovolj in ni treba hiteti.

Iz Novigrada smo se odpravili po dolini Mirne do Ponte Portona. Cesta nas vodi po urejenem makadamu, vzpon je tako majhen, da ga sploh ne čutimo. Ves čas vozimo ob Mirni, zdaj v njenem najnižjem toku, kjer je najširše in najbolj mirno. Narava okoli nas je idilična. Ravna polja, šas ob reki, starodavne kamnite cerkve, črede krav, ki se mirno pasejo ali ležijo v travi. Po uri in pol vožnje in 16 kilometrih ponovno pridemo v Ponte Porton. Tokrat nas čaka pet kilometrov dolg vzpon do še enega čudovitega mesta, ki stoji

na vrhu hriba – Grožnjana. Cesta je makadamska, zmernega vzpona, tako da se ne utrudimo preveč. Tu in tam pripelje kakšen avtomobil, za sabo pusti oblak prahu, kar hitro izkoristimo za počitek in razglede na Mirnsko dolino in okoliške hribe.

Kolesa smo pustili pri vhodu v mesto in se odpravili na ogled. Grožnjan je v pravem pomenu besede mesto posvečeno umetnosti. Ob ozkih ulicah se druga ob drugi vrstijo galerije, od katerih vsaka ponuja unikatno umetniško delo. Razstave so povsod in izbiramo lahko med ogledom slik, kipov ali različnih ročnih del. Zdi se, da vsaka od ozkih ulic pripoveduje zgodbo. Hodimo po gladkih tlakovcih, arhitektura je pristna, a okrašena s cvetličnimi lonci in raznimi plazilkami. Vse se zdi kot v pravljici. Seveda ne manjka gurmanske ponudbe, zato je neizogibno posedanje nekje na soncu in uživanje v okusnem obroku.

Iz Grožnjana nadaljujemo po Parenzani proti Bujam. Cesta je bolj ali manj ravna, makadam pa dober. V Bujah se nismo ustavljali. Zdelo se nam je, da Grožnjan težko preseže še kakšno drugo mesto. Izhod iz Buj in ločitev od Parenzane je vodil do prvega od dveh precej slabih in težkih makadamskih delov, ki na srečo nista bila predolga. Težavo je predstavljal strm blaten jarek, tako da smo morali prvič potiskati kolesa. Cesta se nadaljuje čez polja in travnike do Baredin. Tu se začne lahek spust in tik pred spustom v dolino Mirne naletimo na še en neroden del, strm spust z zelo grobim makadamom, tako da smo spet ob kolesih. Ta del je kratek in kmalu smo spet v dolini Mirne. Vse okoli nas je zeleno, sonce se počasi spušča proti obzorju, reka lovi zadnje sončne žarke in tukaj smo pred Novigradom. Končal se je še en popoln dan.

*Na enem od viaduktov Parenzane
Foto Iskra Jovanovič*



Kolesarske izlete smo zaključili v Zambratiji.
Foto Iskra Jovanović

Skozi Savudrijo do meje

Naša zadnja etapa se začne iz Zambratije, mesteca ob obali, pet kilometrov severno od Umaga. Dan je bil sončen, jutro pa hladno. Dobro oblečeni smo se peljali po poti iz zbite zemlje ob obali proti Savudriji, majhni ribiški vasi. Kmalu pridemo do impresivnega, 36 metrov visokega svetilnika, zgrajenega leta 1818, ki je najstarejši delujoči svetilnik na Jadranu. Sprva se je za razsvetljavo uporabljal plin, danes pa je sistem elektrificiran in avtomatiziran. Znotraj svetilnika je poleg svetilničarja, ki tam živi z družino, nekaj apartmajev, ki jih oddajajo turistom.

Obkrožimo polotok, se počasi vzpenjamo proti Črnemu vrhu in nadaljujemo naprej, kjer se bomo priključili Parenzani, ki vodi od mejnega prehoda s Slovenijo. Spustimo se po malo bolj grobem makadamu proti Plovaciji in se med potjo ustavimo na razgledni točki s pogledom na celoten Piranski zaliv in Sečovelske soline, ki so v naravnem parku v južnem delu slovenske Istre. Zanimivo je, da so soline še vedno delujoče. Tu se sol zbira na tradicionalen način, s kristalizacijo v plitvih bazenih in nato ročno potiska v kupe, kjer jo pustijo, da se popolnoma posuši.

Pri Plovaciji Parenzana pride v Slovenijo, pot pa bomo nadaljevali z vzponom po asfaltni cesti od meje proti Kaldaniji in naprej proti Murinam. Bilo je že krepko čez poldne in lakota je postajala vse močnejša, zato smo se posvetili iskanju restavracije. Ne glede na to, da smo bili tako rekoč sredi ničesar, zunaj sezone in v pandemičnem letu, smo hitro našli na lepo urejeno gostilno, za katero se je kasneje izkazalo, da je na dobrem glasu (kar je po naših izkušnjah v celoti zaslužno). Po uživanju boškarinovega golaža (vrsta istrskega goveda), domačih njokov, vina in iz-

branih sladkosti smo nadaljevali pot do Murin in obale in kmalu smo bili na izhodišču.

Priporočila

Parenzana je vsekakor kolesarska poslastica, ne glede na to, ali se odločite za vožnjo v "eni sapi" ali pa jo razdelite na več enodnevnih krožnih poti, kot smo jo mi. Naše priporočilo je, da ne hitite, saj je notranjost Istre čarobna. Mesta in vasi so lepi, vredno se je ustaviti in ogledati, posedeti v kakšni izmed restavracij, okušati specialitete, se pogovoriti z gostitelji.

Pomlad ali jesen sta idealni sezoni za vožnjo po Parenzani. Mi smo bili med velikonočnimi prazniki v začetku aprila in je bilo malo premrzlo, sploh zjutraj, zato je morda najboljši pomladni mesec maj, ko je topleje in je že vse zeleno in še ne prevroče. Jesen je ob zmernih dnevnihih temperaturah idealna tudi zaradi obilice barv, ki jih prinaša.

Na progi Parenzane ni nikjer večjih vzponov, kar je logično, saj jih je morala premagati manjša parna lokomotiva, tako da pot fizično ni prezahtevna. Makadam je večinoma dober. Na najhujše in najstrmejše dele smo našli, ko smo skrenili z glavne poti, pa še to je bilo redko.

Celotna Istra je omrežena z urejenimi in označenimi kolesarskimi potmi, opisi so dobro dokumentirani po spletu, tako da lahko vsak najde pot, primerno svojim sposobnostim in željam.

Ena izmed najbolj informativnih strani je www.istria-bike.com/hr/staze/interaktivni-popis-staza. Tukaj lahko najdete zemljevide, opise in kar je najpomembnejše, prenesete datoteko GPX s koordinatami poti, kar je tako rekoč nuja. Če želite GPX-koordinate poti, ki smo jih prekosarili in so tukaj opisane, me lahko kontaktirate na e-naslov (znan uredništvu). ●

Poreč–Poreč

severozahodna Istra



Pot je široka in urejena, občasno so v bližini večjih krajev ali zgradb postavljene velike table z opisom mesta ali znamenitosti. Večji del te krožne poti sovпада s kolesarsko potjo, označeno s št. 144.

Trasa: Poreč–Višnjan–Ohnići–Cerjani–Červar Porat–Poreč

Zahtevnost: Srednje zahtevna turno-kolesarska tura (2/5)

Oprema: Gorsko kolo

Dolžina: 53 km (asfalt tri km, makadam 50 km)

Maksimalna višina: 280 m

Višinska razlika: 590 m

Izhodišče: Poreč, 0 m. Sem se pripeljemo iz Slovenije čez mejni prehod Dragonja.

WGS84: N 45,229636°, E 13,600029°

Časi: Poreč–Poreč 4–6 h

Sezona: April–oktober

Vodnik: Janko Ferik: *Parenzana*. Sidarta, 2017 (delno).

Opis: Izhodišče je Trg slobode v samem središču mesta. S trga krenemo po Ulici Nikole Tesle severno ob mestni plaži v zalivu Peškera, nato ob nekdanji postaji Parenzane, mimo hotela Zagreb in apartmajskega naselja Pical do Creske ulice. Po Creski ulici kolesarimo



Značilna rdeča zemlja Istre Foto Iskra Jovanović

Okoli Motovuna

severozahodna Istra



Motovun je eno izmed mnogih istrskih mestec, zgrajenih na hribu. Prepoznaven je od daleč, predvsem po dobro ohranjenem mestnem obzidju in stolpu. Je zelo lepo urejeno mestece, polno ozkih ulic, srednjeveških palač, vodnjakov in trgov.

Trasa: Motovun–Ponte

Porton–Bajkini–Vižinada–Motovun

Zahtevnost: Srednje zahtevna turno-kolesarska tura (2/5)

Oprema: Gorsko kolo

Dolžina: 36 km (asfalt osem km, makadam 28 km)

Maksimalna višina: 280 m

Višinska razlika: 476 m

Izhodišče: Motovun, 250 m.

WGS84: N 45,336671°, E 13,828724°

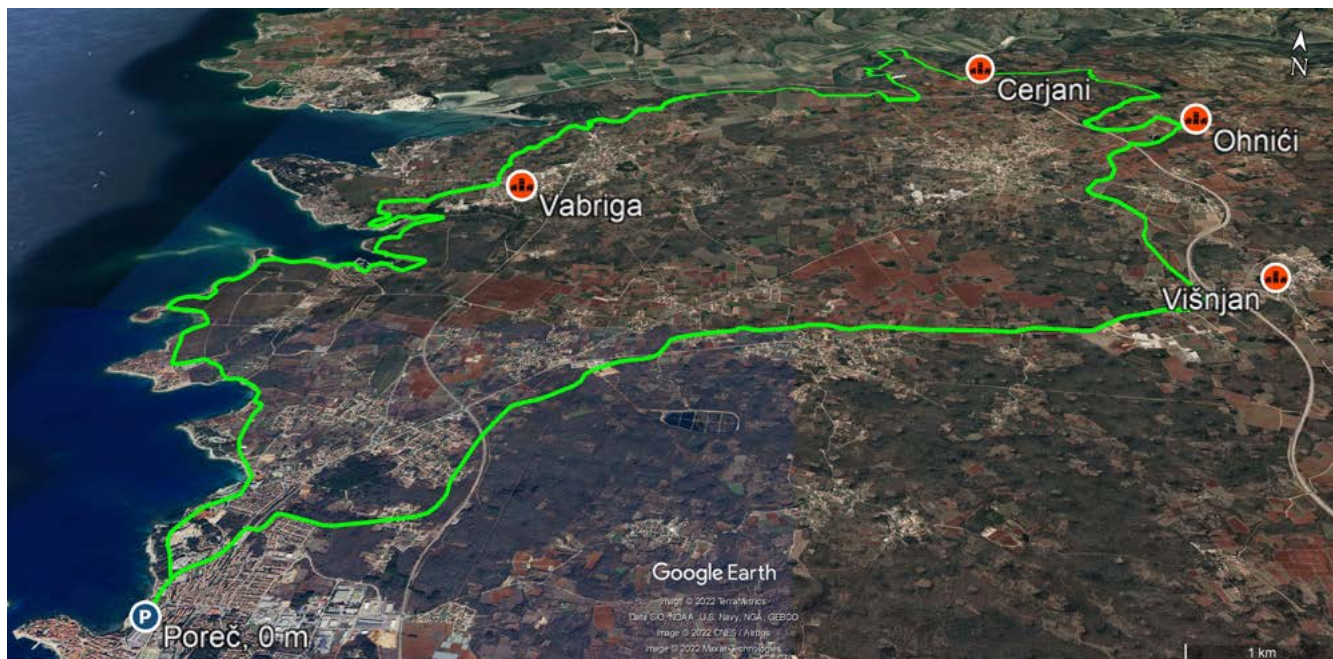
Časi: Motovun–Motovun 3–4 h

Sezona: April–oktober

Vodnik: Janko Ferik: *Parenzana*. Sidarta,



Na kolesu ob reki Mirni med Motovunom in Ponte Portonom Foto Iskra Jovanović



do krožišča, kjer zavijemo desno v Ulico 43. istarske divizije. Iz krožišča zavijemo pri drugem izvozu desno, kjer se začne Parenzana.

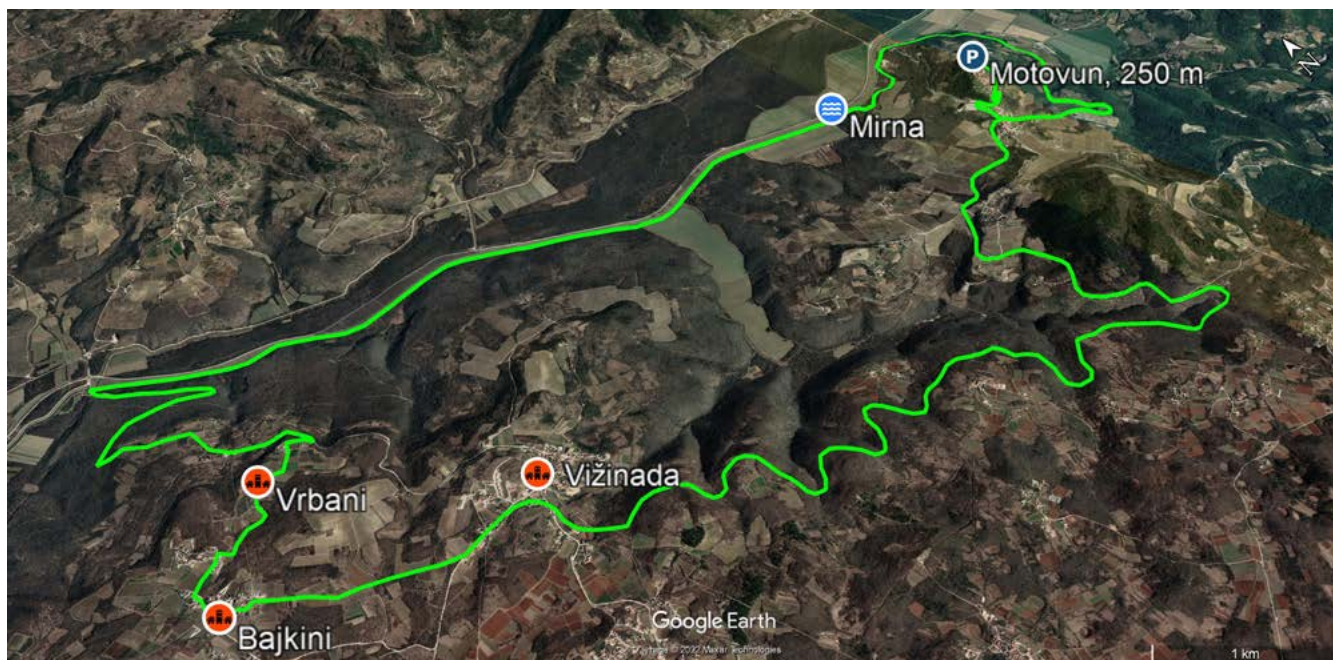
Sledimo široki poti proti Višnjanu

in naprej severno proti Ohnićim. Tu zapustimo Parenzano in nadaljujemo proti Cerjaninim in Vrbanovici. Od tod je strm in neudoben spust do makadamske ceste. Nadaljujemo

jugozahodno proti Vabrigi. Na tem delu ni več drugih večjih naselij. Od Vabrige ob obali nadaljujemo nazaj do Poreča.

Iskra Jovanović

Okoli Motovuna



2017 (delno).

Opis: Iz Motovuna se spustimo južno na začetek Parenzane. Obkrožimo Motovun in gremo proti Livadam in dolini Mirne. Reke ne prečimo, temveč

kolesarimo po nasipu približno deset km do Ponte Portona. Tu pridemo na asfalt in čaka nas petkilometrski vzpon do odcepa za Vrbane. Od tam gremo proti Bajkinim in Vižinadi. Pri

Vižinadi se spet združimo s traso Parenzane, ki ji sledimo vzhodno vse do Motovuna.

Iskra Jovanović

Dolina Mirne in Grožnjan

severozahodna Istra



Grožnjan je v pravem pomenu besede mesto, posvečeno umetnosti. Ob ozkih ulicah se druga ob drugi vrstijo galerije, od katerih vsaka ponuja unikatno umetniško delo, vredno postanka in ogleda. Del poti od Ponte Portona čez Grožnjan in Buje sovpada s kolesarsko potjo št. 16.

Trasa: Novigrad–dolina Mirne–Ponte Porton–Grožnjan–Buje–Baredine–Novigrad

Zahtevnost: Zahtevna turnokolesarska tura (3/5)

Oprema: Gorsko kolo

Dolžina: 51 km (asfalt šest km, makadam 45 km)

Maksimalna višina: 305 m

Višinska razlika: 580 m

Izhodišče: Novigrad, 0 m.

WGS84: N 45,315155°, E 13,57164°

Časi: Novigrad–Novigrad 4–6 h

Sezona: April–oktober

Vodnik: Janko Ferik: Parenzana. Sidarta, 2017 (delno).

Opis: Iz Novigrada gremo ob obali proti vhodu v dolino Mirne. Vozimo



Po dolini Mirne Foto Iskra Jovanović

Savudrija in Sečoveljske soline

severozahodna Istra



Pri Plovoniji Parenzana preide v Slovenijo, mi pa bomo pot nadaljevali z vzponom po asfaltni cesti od meje proti Kaldaniji in naprej proti Murinam ter nazaj do Zambratije.

Naslov: Zambratija–Savudrija–Piranski zaliv–Murine–Zambratija

Zahtevnost: Srednje zahtevna turnokolesarska tura (2/5)

Oprema: Gorsko kolo

Dolžina: 33 km

Maksimalna višina: 125 m

Višinska razlika: 446 m

Izhodišče: Zambratija, 0 m.

WGS84: N 45,474863°, E 13,509821°



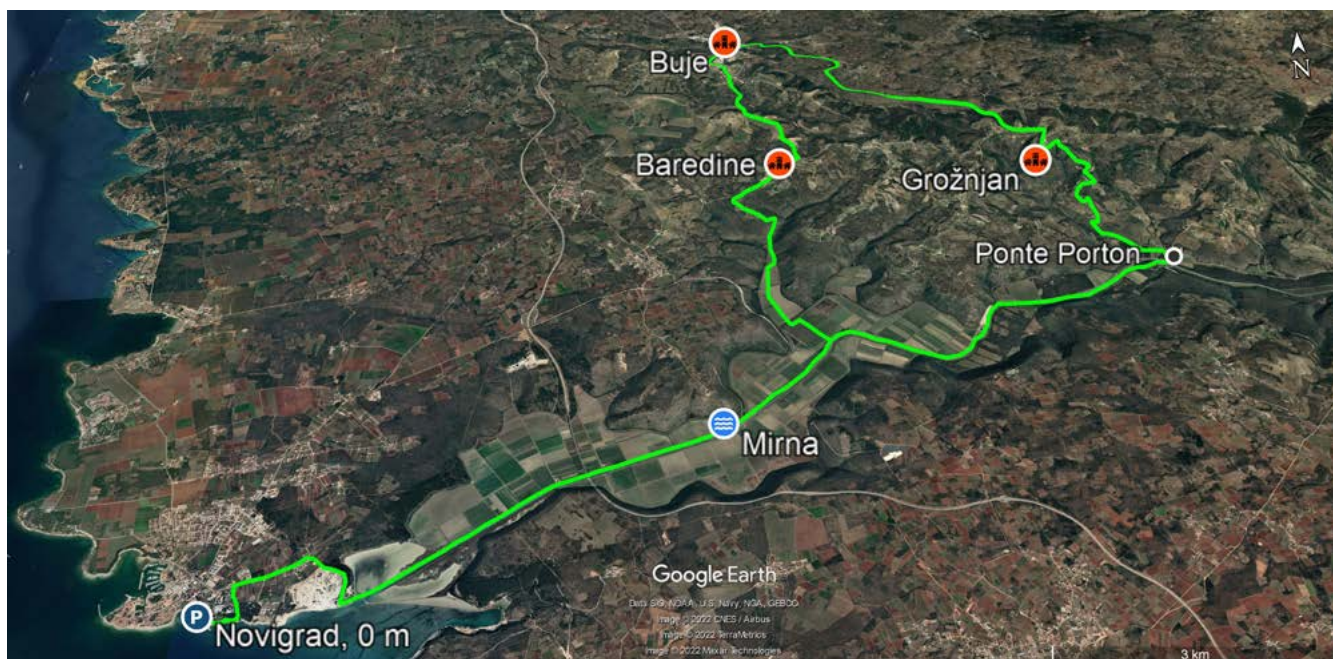
Sečoveljske soline Foto Iskra Jovanović

Dolina Mirne in Grožnjan

severozahodna Istra 



PLANINSKI VESTNIK | junij 2022



16 km ob reki po dobrem makadamu do Ponte Portona. Prečimo cesto in nadaljujemo pet kilometrov po zaviti makadamski cesti navzgor proti Grožnjanu. Od Grožnjana do Buj vozimo

po ravnem odseku Parenzane. Od Buj se od Parenzane oddaljimo in peljemo južno proti Baredinu. Na tem delu imamo dva strma in neugodna odseka, od tega je eden na vzponu, drugi

na spustu, vendar sta kratka. Spustimo se do doline Mirne in čez travnike pripeljemo do makadamske ceste in po njej na izhodišče.

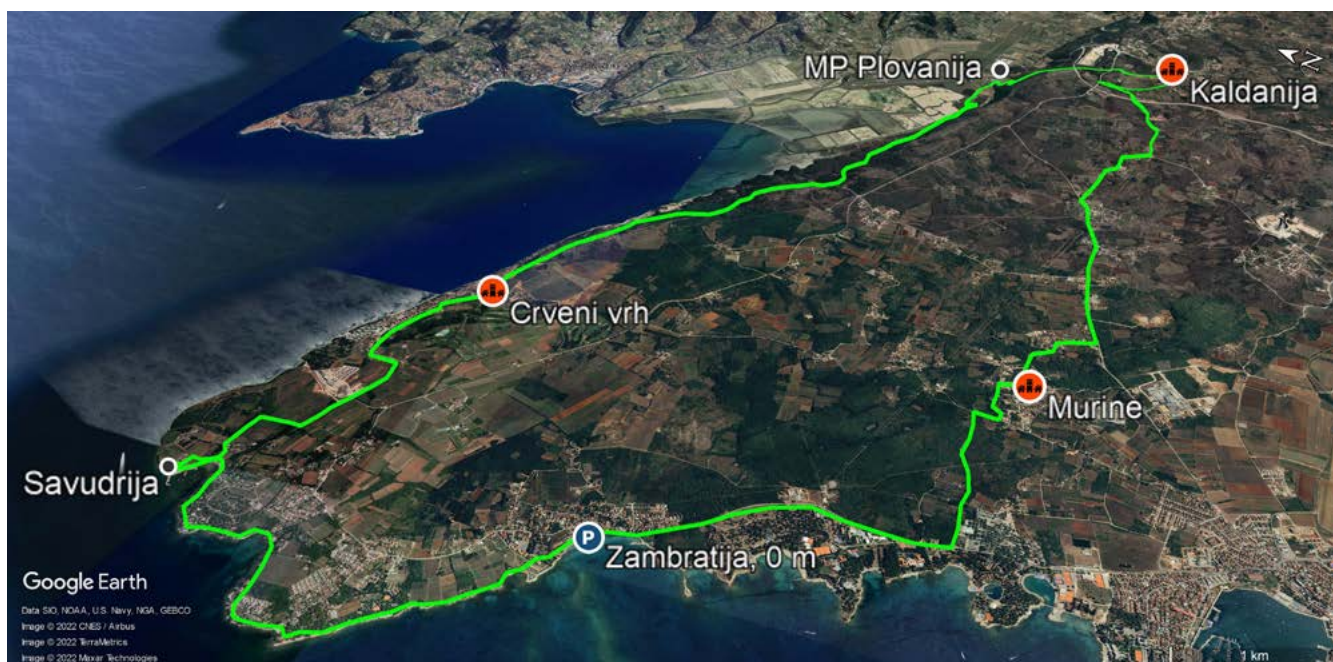
Iskra Jovanović

Savudrija in Sečoveljske soline

severozahodna Istra 



PLANINSKI VESTNIK | junij 2022



Časi: Zambratija–Zambratija 3–4 h

Sezona: April–oktober

Vodnik: Janko Ferk: *Parenzana*. Sidarta, 2017 (delno).

Opis: Iz Zambratije kolesarimo ob obali proti Savudriji. Sledi vzpon do Crvene-ga vrha in od tam se spustimo proti mejnemu prehodu Plovanija. Od tod

se vzpnemo po asfaltirani cesti proti Kaldaniji. Na krožišču zavijemo vzhodno proti Murinam in od tam ob obali nazaj proti Zambratiji.

Iskra Jovanović

Mlinarica brez mlinčka v poletni pripeki

Gospodična in Dixie se sončita v Zadnji dolini na trati pred hiško. Poletno razpoloženo sonce vse bolj greje, zato se kar hitro podvizata v senco. Psička se odžeya s skodelo hladne vode, gospodična s kozarcem limonade v roki pa razmišlja, kam bi jo mahnili, da bi ubežali poletni pripeki, ki jima nagaja tudi tu pod Triglavom. "Seveda! Do Mlinarice se bova sprehodili. Tam naju prav gotovo čakata osvežitev in prijeten hlad," veselo vzklikne, ko najde rešitev.

Popotnici čez slabo uro že prečita viseč leseni most. Psički taki mostovi niso prav nič všeč, saj se preveč majejo, zato tudi tokrat stopa počasi in previdno. Desno in levo od mosta se pod njima lesketa poskočna reka Soča. Tu je še prava dojenčica, saj se je komaj dobro prebila iz svojega izvira malo višje, zato razigrano žubori, skaklja čez kamenje, se vrtinči in nežno peni, ko zadene ob skalni rob. Onidve pa sta namenjeni od Soče naprej, k njeni sosedi Mlinarici, ki je v bližini izdolbla imenitna korita in se le streljaj od mostu izteka v smaragdno reko, kot mnogi pravijo Soči.

"Odmaknjena visokogorska krnica Mlinarica leži med Prisojnikom in Razorjem. S svojimi snežišči napaja potok Mlinarico, ki je izdolbel vrsto korit in se ponaša s kar osem metrov visokim slapom in tudi z jamskim delom, ki pa ga lahko raziskujemo le primerno opremljeni in dobro podkovani z jamarskim znanjem," iz turističnega vodnika bere gospodična potem, ko udobno sede na eno od skal in svoja prepotena stopala namoči v ledeno vodo.

"Brr. Ta je pa še bolj mrzla kot naš Beli potok," vzklikne in jih brž izmakne iz hladnega potoka. V sosednjem tolmunu plavajo majhne postrvi, in ko jih Dixie zagleda, ne more iz svojega lovskega kožuha, zato se skokoma požene v potok.

"Ne, ne, ne. Pusti jih pri miru," se huduje gospodična.

A je psička ne sliši, ker je vsa zatopljena v lov. Na vsak način skuša z gobcem šavsniti eno od

ribic. Vendar so postrvi spretnejše in tako se gospodičnina najboljša prijateljica zelo hitro spet prikaže iz vode, saj tudi njo zazebe v tačke. Premočena kot cucek in brez trofeje v gobčku se ponižno uleže k skrbničnim nogam. Nanje položi premočeno glavo in s svojimi očmi jantarjeve barve prav nedolžno pogleda njej tako ljubo človeško družico.

"Hov hov, saj nisem imela slabih namenov! Le poigrati sem se mislila in malo sem se razgibala v hladni vodi," se ji opravičuje, čeprav vsi vemo, da je gospodična tako ali tako ne razume.

Se pa psički prav takrat začno rogati postrvi, ki jo razumejo: "Ha ha ha, poigrati si se hotela, kaj!? Menda ne misliš, da si hitrejša od nas, ker nisi, da veš," se ji posmehujejo, varno skrite za skalami v tolmunu.

Toda mokri in utrujeni psički se niti malo ne ljubi prerekati z njimi, zato ostane modro tiho. Raje zamiži in ravno skuša zaspati, ko k tolmunu prileti ljubka vila Aliv: "Hej, Dixie, kako si?"

"Saj bo šlo. Kar dobro mi gre, le tvojo čarobno kost sem spet pozabila doma."

"Zdi se mi, da postajaš pozabljiva," se zamisli Aliv in razmišlja, ali bi s svojo čarovnijo morebiti lahko pomagala raztreseni psički.

"Mah, najbrž res. Saj sem stara že enajst let, veš, zato sem lahko tudi malo pozabljiva, ali ne!"

"Ja, seveda, seveda si lahko. Ampak: ali si mogoče kje opazila čmrlja Bombusa? Že vse dopoldne ga iščem, pa ga ni nikjer."

"Nak. Nisem ga niti videla niti slišala. Zakaj ga pa iščeš?"

"Rumena pogačica in modri encijan ga nujno potrebujeta, pa sta me prosila, naj jima ga pomagam najti."

"Aha, najbrž sta polna cvetnega prahu, zato ga potrebujeta. Saj je on res največji kosmatinec med oprashačevalci in lahko prevzame dvakrat več cvetnega prahu kot čebela," se s svojim znanjem, ki ga je bila deležna ob poslušanju radia, pohvali Dixie.

"Bo že držalo, če si tako slišala. Zdaj pa brž na tace, mi boš pomagala poiskati Bombusa," pri-ganja vila.

Peklenšček, svete bukve in mlada mlinarica

Dixie in vila sta družno pregledovali okolico in iskali čmrlja, ne da bi v knjigo zatopljena gos-podična sploh opazila, da se je njena psička izmuznila.

Korita potoka Mlinarice so že pred več kot tri-desetimi leti razglasili za naravno znamenitost. Še mnogo pred tem, takrat ko so tudi v Trenti še živele pravljice in pravljica bitja, pa so stari starši svojim vnukom pripovedovali kar malo strašljivo zgodbo o nastanku teh korit. Pravili so, da je v starih časih med Trentarji živel župnik, ki je imel neke prav posebne svete knjige, imenovane bukve. Skrbno jih je hranil in nihče jih ni smel prijeti v roke vse do tistikrat, ko je moral sam na neko nujno pot. Ker ni vedel, kam bi jih skrtil, jih je zelo nerad predal svojemu pomočniku cerkovniku in mu strogo zabičal, naj pazi nanje kot na največjo dragocenost. Cerkovnik je bil tiste vrste človek, ki je rad pogledal v kozarec in vino prevečkrat izpil do dna, zato je ob prvi priložnosti v gostilni pozabil na svete knjige, ki jih je povsod nosil s seboj. Takrat pa se je prikazal hudobec, saj je že dolgo komaj čakal tega trenutka, zato jih je seveda z največjim veseljem ukradel, potem pa hitro ušel iz krčme. Cerkovnik je stekel za njim, peklenšček pa je tako brezglavo bežal, da se je z vso silo zaletel v skalnato goro in tam mrtev obležal. Iz razklane skale je pritekla voda in nastala so korita. Kaj se je zgodilo s posvečenimi knjigami, nihče ne ve. Prav tako ni znano, kaj je naredil župnik, ko se je vrnil in spoznal, da je ostal brez svetih spisov, bere v zgodbo povsem zatopljena gospodična.

»Tako torej. Toda zakaj vodi pravimo Mlinarica?" se zamisli.

Aliv pozna odgovor, saj so ji vse to nekoč povedale Krivopetke. Na tistem potoku je, ko še ni imel svojega imena, nekoč stal majhen mlin. Oče, mama in tri hčerke so dan in noč

mleli žito, da so lahko z izkupičkom vsaj za silo preživel iz meseca v mesec. Najmlajša deklica je bila najlepša med sestrami: njene dolge, kot klasje zlate lase, velike modre oči in vitek pas so občudovali tisti, ki so jo videli. Vsi so jo imeli radi in ji želeli samo najboljše, vse dokler je ni spoznal mlad potepuh Blaž, ki se je tako močno zaljubil vanjo, da jo je neke viharne noči ugrabil. Za obema so se izgubile vse sledi in nikoli več ni nihče slišal za mlado mlinarico. Nesrečni starši pa so v spomin na svojo hčerko potoku naredili ime Mlinarica in zapustili tisti žalostni kraj. Mlin je sčasoma razpadel, ime pa je ostalo do današnjih dni.

Le kje je Bombus

"Ampak, kaj zdaj razpredava o Mlinarici, če pa morava nujno najti našega Bombusa," je odločna vila.

Tudi Dixie se ne obotavlja. Postavi se v pasjo detektivsko držo, kar pomeni, da svoj smrček prihuli k tlom, zbere vse svoje misli in začne ovohavati tla pred seboj. Čeprav je za njo že več krogov in je tudi svoj križ kraž že opravila, Bombusovih sledi še vedno ni odkrila. Niti vila Aliv ga ne opazi prav nikjer, in to kljub vsem čarodejnim močem, ki jih premore.

Bombus medtem uživa pod svobodnim soncem sredi botaničnega vrta Julijana. Ker je poletje na višku, je tudi medovitih rastlin med stanovalkami veliko. Polne cvetnega prahu ga druga za drugo moledujejo, naj jim vendar pomaga in jih čim prej osvobodi nadležnega prahu, ki jih žgečka po noskih. Čmrlj je navdušen, saj tolikšnega povpraševanja po svojem delu še nikoli ni doživel. Zato hiti s cveta na cvet in na svoje nožice nabira cvetni prah. Ko ga je toliko, da ga že komaj drži, brž odleti domov in ga preda zadovoljni družini. Potem pa se hitro požene nazaj in tako znova in znova ponavlja, da se pošteno upeha. Vendar je dela še veliko, zato ne odneha. Hiti s cveta na cvet in polno obložen spet domov, da lahko zatem lahkih nog oprashačuje cvetlice in hkrati skrbi za svojo zalogo hrane. Ko pa se usmili še Zoisove zvončice, se zgodi. Res je, nesreča nikoli ne počiva! Bombus se, utrujen in obložen s prahom, zagozdi globoko v cvetu tako nerodno, da se nikakor ne more izbežati na površje. Bolj ko brca s kosmatimi nožicami, globlje se mu udara v cvetno čašico. Tudi zvončica se želi znebiti neprijetnega gosta v sebi, a čeprav večkrat močno kihne, je okrogli Bombus še vedno njen jetnik. Čmrlj bi zelo rad na ves glas zabrenčal na pomoč, a



kaj, ko ima glavico ukleščeno tako globoko v notranjost, da ne more niti pisniti ... Ne mine prav dosti časa, ko zvončica ne premore moči za novo kihanje in Bombus že napol omedli, ko se na jasi prikažeta Aliv in Dixie.

"Hov hov, pozdravljene, planinske cvetlice. Ali ste kaj videle Bombusa?"

"Seveda smo ga, ves dan se že trudi z nami," zavejejo v en glas njihovi cvetovi.

"Kje pa je?"

"Hja, kje pa res je? Pri meni ga ni, a je pri tebi?" sprašujejo druga drugo, čmrlj pa je že skoraj ob življenje in tudi zvončica se že duši.

K sreči Dixie s svojim smrčkom prav takrat zavoha nesrečneža in že se sreča izvije iz nesreče. Aliv ga že skuša izvleči iz cveta. A je čmrlj pretežak zanj, zato ji priskoči na pomoč psička. Nežno ga zagrabi s svojimi prednjimi zobki in ga dobesedno izpuli iz zvončice. Ta presunljivo zastoka od bolečine, ki pa mine takoj, ko je spet svoboden.

"Srčna hvala. Rešili sta nama življenji!" se jima v en glas zahvalita zasopla Zoisova zvončica in še vedno malo omotični Bombus.

Čmrlj Bombus tolikšnega povpraševanja po svojem delu še nikoli ni doživel. Zato je hitel s cveta na cvet in na svoje nožice nabiral cvetni prah. Ko se je ustavil še pri Zoisovi zvončici, pa se je pripetila nenavadna nesreča ...

Ilustracija Jernej Myint

"Hov hov hov, zdaj bom pa morala brž domov. No, nazaj h gospodični, da je ne bo skrbelo, kje sem," se končno domisli psička. Poslovi se od Bombusa, zvončice in vile in se zapodi navzgor proti Mlinarici.

Gospodična k sreči še vedno nekaj bere iz vodnika, zato sploh ne ve za Dixiejino pustolovščino. Šele ko se dan že izteka, zapre brošuro, namigne psički, da je čas za odhod, in po slabi uri hitre hoje po Soški poti že vstopita v domačo hiško pod pravljničnimi gorami. Večerja je hitro pripravljena in postrežeta si jo zunaj na travniku, od koder imata čudovit pogled na ožarjeni Triglav, ki se poslavlja od zadnjih sončnih žarkov tistega dne.

"Tole je pa veliko boljše kot gledanje televizije," sama sebi zamrmra gospodična, ko se sončeva predstava zaključi in se gore zagrinjajo v temne koprene prihajajoče noči. ◉



Triglav
Foto Dan Briški

Od Šmarke¹ do Triglava v šusu

Romanje čez štiri vrhove

V koronskem letu 2020 smo jo, fizično gledano z ozkega vidika naše družine, odlično odnesli. Verjetno je še najbolj trpel moj nemirni duh, ki je bil – v nasprotju s svobodo, ki sem je bila vedno vajena – izpostavljen nelogičnim omejitvam. Ko so minevali vremensko čudoviti konci tedna, mi pa zaprti v Ljubljani zaradi omejitve gibanja na občino in pozneje na statistično regijo, se je porodila ideja: ko bomo spet svobodni, greva z Markom na Triglav. Peš, od doma.

Zamisel je vse prej kot izvirna; na Triglav se ljudje odpravljajo od vsepovsod. Že pred leti je knjigo na to temo, *Triglavske poti*, izdal Samo Rugelj; med korono se je ideja o pešpoti iz Ljubljane na Triglav in vračanju čez najvišje vrhove Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp porodila Vikiju Grošlju in se udejanjila v krožni poti Krona Slovenije in v istoimenski knjigi. V junijskem *Planinskem vestniku* je bil objavljen članek o eko tripu na Triglav.

Najin pohod je bil zasnovan kot romanje čez štiri vrhove, ki so me spremljali skozi vse življenje – Ratitovec, kamor smo zahajali od otroštva ob obisku starih staršev, Lubnik, ki je bil med odraščanjem v Škofji Loki moja hišna gora, Šmarno goro, energijsko točko zadnjih dvajset let, in seveda Triglav, nekakšen abonma vsake sezone iz vseh izhodišč in v različnih

zasedbah. Načrtovala sva umirjeno varianto, ki bi nama omogočila, da se vsak dan na poti z nekom dobiva "na kavi"; za končni vzpon iz Bohinja na vrh pa sva se dogovorila s primorskim parom, s katerim smo se na Triglav (neuspešno) odpravljali že nekaj zadnjih sezon. S terena sva pridobila potrebne informacije in nasvete, za simbolično pot izbrala simbolične datume, rezervirala prenočišča, naročila ugodno vreme, spakirala nahrbtnika ... in se odpravila.

Začetek na družinsko in energijsko točko

Od doma najprej po zalet na Šmarno goro. To je sicer v napačno smer; a Šmarna gora je bila že prej, v koronskem letu pa še bolj izrazito moje zatočišče, tipka *escape*, energijska točka. Tam sta se najina sinova uvedla v hribe. Palčki so na kakšnem ovinku redno pustili priboljšek za mlada planinca, v deževnih dneh smo šteli močerad, v začetku sezone poslušali ku-

¹ Šmarna gora (op. ur.).

kavice in žolne. Redno zvonili na vrhu na zvonček želja. Delo od doma se je skoraj vsako jutro začelo s skokom na "sveto Šmarno goro", kot ji je rekel Prešeren. Hitro sva pri gostilni Ledinek in z vršne ploščadi se neverjetno lepo vidijo vsi trije najini cilji. Zloženi so po vrsti in po višini. Levo od Škofje Loke se dviga 1024 metrov visoki Lubnik z izrazito vidno kočo na vrhu, desno zadaj je dvojni vrh 1666 metrov visokega Ratitovca in še bolj zahodno, res daleč, je prepoznavna silhueta najvišjega slovenskega vrha, ki je zaradi bogate snežne sezone še ves bel.

Doma si optava nahrbtnike, se poslovila od sinov in jo mahneva v – pravo smer. Čez nekaj minut se vrnem še po masko, za vsak primer, v teh časih vedno pride prav. Za prvim ovinkom zagledava sosedo. Čudno naju gleda, saj se po teh poteh navadno sprehajamo brez velikih nahrbtnikov. Poveva, da greva daleč.

"V Polhograjce?" poizkuša.

"Še dlje. Do Triglava," končno izdavi. Ta del poti dobro pozna. Skozi Stanežice se dvigneva mimo Bormesa in Slavkovega doma, kjer domuje najmočnejši Slovenec, pohvalijo pa se tudi z odlično kulinariko. Danes so na jedilniku le gozdne jagode in borovnice, ki se ponujajo ob poti, ko se skozi gozd počasi dvigava proti Polhograjskim Dolomitom. Tokrat zavijeva levo pod Jeterbenkom in v prijetnem hladu sicer vročega dne doseževa gostilno Pr' Jur na Katarni, kjer se osveživa. Mladi kuža naju ne pusti pri miru, toliko časa skače vame, da polijeva jabolčni sok. Sledi nežen vzpon na Sv. Jakob, kjer poslikava kranjske lilije, ob tem ko se pred nama odstre pot prihodnjih ur.

Pri Legastji sva ravno v času kosila, zato si privoščiva domačo tortico in nadaljujeva mimo doma na Govejku do brunarice Osolnik. Tam je na veliki rogovili kar nekaj kažipotov, prav na vrhu je tisti za Triglav. Olajšano zadihava, saj sva na prvi poti.

Na vrhu Osolnika je spet vzorna oznaka za Škofjo Loko, ki ji slediva mimo še nepokošenih travnikov in gozdnih stranpoti ter razgledov na nešteto hribov, prav na vsakem stoji cerkvena. Že pred leti sem si zapo-

mnila, da naj bi bilo v Sloveniji 2.864 cerkva in kapel, toliko kot je nadmorska višina najinega cilja. V kraju moje mladosti, tisočletni Škofji Loki, se mimo nogometnega igrišča, kjer se je uril Jan Oblak, sprehodiva čez Poljansko Soro in se na Mestnem trgu z znancem dobiva na kavi in okusnem sladoledu. Za večerjo si privoščiva še zadnji vzpon po zelo znani poti, mimo loškega gradu in obzidja se pred nama dviguje nočno pribežališče. Ker sva brez resne hrane že od jutra, malo nad Gabrovim sledi intravenozni vnos čokolade, potem pa tabla z napisom 1.000 metrov. Od tu naprej / če si za kej / ga pij, se smeji / saj s' greha frej. Prvih 12 ur in 58 tisoč korakov je za nama, pod nama Sorško polje in Selška dolina, razgledi s škofjeloškega osamelca pa sežejo v neslutene daljave. Prav iz sobe na vrhu se kaže jutrišnji cilj, Ratitovec.

Topla, okusna in obilna večerja, v ozadju televizija in izločilni boji evropskega nogometnega prvenstva, pogovor z znanko iz osnovnošolskih dni in presečenjenje – tuš s toplo vodo, nepričakovan hribovski luksuz.

Drugi dan

Po zajtrku se spustiva proti Sv. Tomažu in še niže proti Luši, mimo redko posejanih hiš. Na gozdnih poteh v obup spravljava pajke, ko se nama v obraz zapletajo svilene niti njihovih mrež. Prideva do vodnjaka z vodo izpod Mladega vrha, ki sta mu življenje vdahnili občina Škofja Loka in Evropska unija. Usmeriva se proti Staremu vrhu, kjer sem opravila smučarske tečaje in odsmučala osnovnošolske športne dneve; na pobočju se tudi poleti vidi zelo jasno zarisana smučarska proga. Preusmeriva se proti Sv. Lenartu, od koder so se vozili sošolci vozači od 5. do 8. razreda. Cerkev kot obvezne sestavine vsake vasi ne najdeva, je pa tu, relativno daleč od infrastrukture, a v osrčju gozdov, velika delavnica. Pred nama se presenetljivo kmalu prikaže tudi odcep za Ojstri vrh in Železnike; do tja je le še pet kilometrov. Javiva se bratrancu, da vabiva na pivo.

*Proti Sv. Jakobu
Foto Saša Jazbec*





Pri brunarici Osolnik
Foto Saša Jazbec

Ob potoku Studenski graben se spuščava po očitno malo shojeni poti, ki so jo zarasle trave in koprive, a obiskovalcu razkrije ostanke različnih preteklosti. V bršljan ovita Marijina kapelica. V zeleni oazi lapuhov speljan lesen žleb, po katerem teče osvežilna voda. Malo naprej praproti skrivajo spominsko ploščo kurirja, ki je bil ubit v rani mladosti. Še nekaj korakov naprej na lesenem tramu stoji od časa načeta plošča z napisom Zavarovala Jugoslavija. Najbolj neprijetno presenečenje naju čaka nad Selško Soro, kjer je divje odlagalistiše, prava sramota. Ne more biti prav staro, saj je v povodnji leta 2007 Sora odnesla s sabo vse, kar ji je prišlo preblizu; v naslednjih letih pa so sledile akcije Očistimo Slovenijo (2010, 2012, 2018), očitno je čas za novo akcijo.

Rojstni kraj svojih staršev, kjer so bili stari starši ustanovitveni člani zadruga Niko, iz katere je zrastle močna industrija, ki daje kruh že tretji generaciji, vidim iz nove perspektive. Železniki imajo bogato tradicijo železarstva, nastali so iz fužinarskega naselja, ki je bilo prvič omenjeno v 14. stoletju. Z razvojem fužinarstva so se naseljevali ljudje iz Furlanije in drugod. Železarska obrt je zamrla v začetku 20. stoletja, o njej pa še pričajo železarske hiše in eden od dveh plavžev, ki je restavriran in ohranjen kot tehniški spomenik. Tu živi precej sorodnikov, z Jakom in Anjo se dobimo na pijači in debati; malce še razmišlja, kje naj zagriževa v Ratitovec.

Ko si kupiva sadje, oreščke in tekočino, kreneva kar po klasični poti proti Prtovču, pešpot se s ceste odcepi že na prvem ovinku. Speljana je precej učinkovito – strmo, mimo sveže postavljenega ogromnega lesene-

ga križa na Snegovniku, mimo malinovja, skozi gozd, kjer začasno zmanjka poti, ki pa jo hitro spet najdeva. Nato so oznake redne, zvesto slediva napisom Prtovč, kamor prideva po dobrih dveh urah od bazena, a še vedno mislim, da ne po najkrajši poti. Tu sva spet na domačem terenu, za nekaj minut se vrževa v travo in opazujeva okolico. Spodaj je Podlonk, vzhodno so razpotegnjene Dražgoše, neposredno nad nama pa današnji hotel. Lotiva se še zadnje dnevne doze, po desni strani na Razor, klasičen pristop po poti, ki sem jo že zdavnaj razdelila na četrtine: strm začetni vzpon, sprehod skozi gozd, čistina pod meliščem in vršni travnati del.

Sredi največje strmine kliče Danjel; z Andrejo pakirata, jutri jo mahmeta proti Triglavu in potrebujeta zadnji posvet. Nekoliko više na poti pozira miška, na vrh pa naju sprejme žvižganje gamsa, ki svoje večšine razkazuje na prepadni grebenski poti. Zadovoljna s potekom romanja vstopiva v Krekovo koč na Ratitovcu, pred tem pa nama pogled uide na sever, kjer kraljuje Triglav, sicer nekoliko zakrit z oblaki, a z nezmotljivim odtlenkom bele – bogata snežna sezona se v začetku julija seveda mora poznati!

Kislo mleko in flancat se po dolgem dnevu priležeta na polno, vremenska napoved pa ne prinaša zadovoljstva, čeprav se stalno spreminja. Naslednji dan bo nedvomno postregel z dežjem, ključen bo ponedeljek, ko načrtujeva vrh. Presenetita naju Jaka in Anja, ki dejansko prideta na Ratitovec, da skupaj nazdravimo z zdravnimi zelišči, nato se udobno namestiva v sobi s posevno streho in oknom neposredno nad glavama. Ponoči bova takoj vedela, kdaj bo začelo deževati.

Tretji dan

Zbudimo se v oblačno, vlažno jutro. Pred šesto pozajtrkujeva in takrat se v koči pojavijo že prvi obiskovalci. Eden ima s sabo dežnik, drugi naroči *ta kratkega*. Odločiva se, da ne greva čez Soriško planino, kjer bi bila prikrajšana za vse razglede, ampak se preko planine Pečana spustiva neposredno v Bohinjsko Bistrico. "Po ta kratki poti?" vprašam. "Ne," pravi mož, "kratke ni. Greva po krajši." Hodiva po lepo označeni poti skozi prostrane gozdove roba Jelovice, prideva na makadam in takrat naju ujame dež.

Odličen in očiten znak, da sva blizu Bohinja, kjer ima dež mlade. Ko se priključiva cesti, štejeva povožene žabe, prijetno presenečenje pa nama pripravi prijazna voznica, ki sama od sebe ustavi in nama ponudi prevoz, a ga hvaležno zavrneva. Marko prijavi, da ga boli nart, in zavije v gostišče Resje, kjer nama poleg čaja postrežejo še s prgiščem sveže pečenih rogljičkov. Kako so teknili!

V Bohinjski Bistrici naju sprejme Mojca in ponudi razvajanje na toplem in suhem. Oskrbi naju s sadjem in čokolado ter naju pospremi po pešpoti do Stare Fužine. Čeprav Bohinj preživlja julijsko nedeljsko jutro, je slaba vremenska napoved pregnala večino obiskovalcev, in tako nas prehiti komaj kakšen kolesar, ko občudujemo zelene odtene Save Bo-

hinjke, ob kateri hodimo proti toku. Bolj komoren je ta marš, Marka noga zaboli na vsakem koraku in stopa počasi, oblaki na okoliških vrhovih se gostijo, napoved tudi za naslednji dan ni ugodna, nočni dež naj bi ponehal šele sredi dneva. Tako imam (spet) občutek, da sem *tišasta*, ko predlagam, da gremo z Danjelom in Andrejo, s katerima se srečamo na parkirišču Stara Fužina, prespat na Vodnikov dom, potem pa se zjutraj odločimo, kako naprej. Primorca imata s sabo najine gojzarje, z veseljem si za zadnji del poti nadenem močnejše obuvalo. Sprehod ob koritih Mostnice, mimo koč v Vojah in do Mostniških slapov mine v živahni debati. Ko se pot postavi precej pokonci, ostanemo brez zvoka.

Opazujemo divjo naravo okrog sebe, prav dosti ljudi ne hodi po tej smeri, tudi gozdarji očitno ne, zato občasno plezamo čez podrtá drevesa. Na jasi dotočimo svežo studenčnico, spet se zložno dvigamo skozi gozd, ure tečejo, koč pa še ni na vidiku. Počasi začne iz sivine nad nami kapljati. Ravno tam v objektiv ujamem lepi čevljec, še eno zaščiteno rastlino.

Zavijemo se v anorake in vedno pogosteje pogledujemo na uro; markirane tri ure in četr od Voj so že zdavnaj minile, naši pripomočki do cilja napovedujejo še kakšno uro. Marko se v dežju noče ustavljeti zaradi noge, Božiča potrebujeta kratek odmor in okrepcilo, jaz vzdržujem povezavo med obema deloma ekipe. Ko se v kotanjah ob poti pojavi sneg, se mi Triglav zazdi še dlje. Končno se nam priključi pot z Uskovnice, pod nami se odpre Malo polje, v naši višini, nekaj melišč naprej, pa zagledamo Vodnikov dom. Ob pogledu nanj me kar zmrazi, saj koč ne kaže nobenih znakov življenja. Nočitve sem sicer rezervirala, ampak kaj če zaradi slabega vremena koč enostavno še niso odprli? Mrzlično razmišljam o planu B, ko prečkamo s snegom pokrita melišča. Na zadnjem si dam opraviti s črnim gorskim močeradom, ki je zašel na sneg. Skušam ga prestaviti na travo, a sili nazaj na hladno.

Zlitje planinske table z drevesom
Foto Saša Jazbec



Na veliko olajšanje je koč odprta, a hkrati tudi polna tujcev. S sebe zmečemo mokra oblačila in težka obuvala, osvežimo se, kolikor se da, in si privoščimo toplo večerjo, medtem ko se neurje zunaj stopnjuje. Zadovoljni smo, da smo skupaj v gorski koči. V dveh primorsko-gorenjskih navezah nazdravimo udarniškem dnevu, podoživljamo svoje občutke in se z zamudo veselimo Pogačarjeve velike prednosti na dirki po Franciji in zmage košarkarjev nad Litvanci,



kar pomeni, da bomo za naše fante spet navijali čez tri tedne na olimpijskih igrah. Javim se otrokoma, da je dolg dan minil in da mi števec kaže 60 tisoč korakov oziroma 40 kilometrov. Triglava ne vidimo, zavit je v oblake, vremenska napoved pa kaže, da bo tudi za tem dežjem posijalo sonce. Zdaj je pomembno samo, ali se bo to zgodilo ob šestih zjutraj ali šele opoldne. In pa seveda, kako se bo počutila Markova noga. Andreja ima na srečo s sabo prvo pomoč, tako da nekaj upanja vidim v naklofenu duo. Zložimo se na pograde, debata hitro zamre in v sen nas zazibata zvok dežnih kapelj, ki neusmiljeno padajo, in sunkov vetra, ki jih spremljajo.

Izgubljeni gojzarji
Foto Saša Jazbec

Četrti dan – Aljažev stolp

Ko se zbudim, pomislim, da sanjam. O dežju ni niti sluha, nad nami se kažejo vse tri glave Triglava, le vrh je skrit v manjšem oblaku. Kičasto jutro torej; bogovi nas imajo radi in nam dovolijo pristop. Do takrat, ko pozajtrkujemo in preuredimo nahrbtnike, dva namreč pustimo v Vodnikovem domu, se prikaže tudi sonce, tako da ob pomoči še enega naklofena malo pred pol osmo odrinemo, oblečeni temperaturam primerno, proti Planiki.

Previdno hodimo po mokrem terenu, nad nami ves čas senca Triglava, s poti pa ponovno prestavljamo na pol otrple močerade. Kmalu smo na Konjskem prevalu, od koder se mimo redkih planik in čez zaplate snega približujemo še zadnji koči.

Odpirajo se čudoviti razgledi, vedno več sveta je pod nami. V Planiki pustimo palice in vse, česar ne bomo potrebovali; na zadnji vzpon se podamo le z



Proti Triglavu
Foto Saša Jazbec

nekaj tekočine in oblačili. Prvi izziv je strmo snežišče takoj nad kočo, kjer se na hitro dvignemo, nato pa nadaljujemo po skalah in grušču. Z Danjelom greva naprej, sledi Andreja, Marko nas čuva zadaj. Hitro smo v prvem skalnem kuloarju, skozenj se dvignemo na greben, s katerega se odpre pogled na dolino Krme. Pot je vzorno varovana, občutek imam, da so od lani napeljane še nove jeklenice. Ko nad sabo zaslišimo glasove, se prikažejo tudi Kredarica in skupine, ki se dvigajo od tiste strani. Na Malem Triglavu se srečamo, večinoma so spet tujci. Očitno nam je uspelo naše gore res približati ljudem! Greben do vrha prehodimo v prešernem vzdušju, saj nam je zdaj že jasno, da bo misija uspešna. Na severni strani Triglava je še ogromno snega, globoko spodaj se sveti Aljažev dom v Vratih.



Foto Saša Jazbec

Potem zagledamo pred sabo Aljažev stolp. Danjel kot prvoprstopnik prvi zakoraka na streho Slovenije. Iskreno mu čestitam, novemu Slovencu. Andreja je navdušena, da je premagala odpor do prepadov. Mene po uspešno doseženem cilju romanja premagajo čustva in malo pojokcam, ko se stisnem k možu. Velikokrat sva bila že tu, in vendar je vsakič posebej veličastno.

Štirideset let že hodim na Triglav, pa Aljaževega stolpa še nikoli nisem imela tako zelo zase, kot ga imamo danes. Tu je vedno gneča, vsak ima pravico do hitre fotke, potem pa v vrsti že čakajo drugi. Danes si vrh delimo le s tremi mladimi Avstrijkami, tako da v senci Aljaža lahko po mili volji poziramo in počivamo. Na moje veliko veselje se pokaže še sonce in z lahkoto bi posedeli, če ne bi točno vedeli, kako dolga vrnitev nas čaka. Še poslovilna fotografija z osvetljenim vrhom, kamor je medtem prišlo še nekaj planincev, nato se začnemo spuščati.

Izkušnja je edinstvena, saj ni skoraj nikogar, ki bi se mu bilo treba umikati. Na ponedeljkovo jutro s spremenljivim vremenom Triglav pač ni prva izbira predvidnih. Nekaj ne povsem prepričanih tujcev nas pod Malim Triglavom sprašuje, ali obstaja kak lažji sestop, a jih razočaramo. "Počasi, previdno in srečno," je v dani situaciji najboljši nasvet. Hitro smo pri koči, tudi snežni predel mine brez težav; odslalomiramo ga na gozdarjih.

Na kratko se ustavimo, pokusimo dnevno sladico in hitimo naprej. Prav neverjetno, kakšne modele srečujemo. Najbolj izstopajo trije pomanjkljivo oblečeni, hudo otovorjeni in samozavestni mladci, eden je v nizkih *superгах* brez ustreznega profila, ti naj bi do večera postavili šotor ob Soči. Pa čez Triglav bodo šli, seveda. Tudi tem zaželimo srečo. Na melišču pred Vodnikovim domom nam pozira ogromen kozorog. Tam spet prepakiramo, se okrepčamo, preoblečemo in odpravimo. Po tihem preračunavamo, kdaj bomo pri avtomobilu. Za skupno večerjo ne bo niti volje niti časa, uspeh bomo proslavili, ko se naspimo, odpočijemo in umijemo.

Ko se spuščamo po znanih poteh, šele zares opazimo, kje smo hodili v včerajšnjem dežju. Kako zavita je bila pot, kako dolga pravzaprav. A mehka podlaga gozda in travnatega pobočja ustreza našim utrujenim okončinam. Andreja se ne more načuditi, kje vse smo hodili in kako strmi so dejansko nekateri predeli. Ob že znanem vodnem viru se ustavimo, ležemo na hrbet in dvignemo noge na priročno postavljeno deblo. Malo sladkega, da bomo zdržali do avta. Zdaj pride še del navpične razbite ceste, Markova noga pa vztrajno opominja, da je šel predaleč. Z roko v roki premagujemo zadnje kilometre, seveda še mimo slapa, potem se na srečo pot zravnava. Marko na najbližjem štoru malce teatralno zbrca z nog gozdarje in se preobuje v sandale, vsi pa obsojajoče gledamo tablo, ki nič hudega slutecemu opazovalcu daje misliti, da je do Vodnikovega doma le tri ure hoje.

Tudi korita Mostnice so bistveno daljša, kot smo jih ohranili v spominu, ampak na srečo je prav vsake poti enkrat konec in po več kot 12 urah od prvega jutranjega koraka je na vrsti zadnji.

Čeprav smo vsi navdušeni, so prisotne tudi fizične nelagodnosti, zato se po hitrem postopku preoblečemo, preobujemo, osvežimo in zložimo v avto. Za hip nas spravi v slabo voljo znesek parkirnine, ki ga podjetni (da ne uporabim kakšnega drugega izraza) Bohinjci računajo za 30-urno parkiranje, potem pa se odpeljemo proti domu.

Noga se je zacelila, žulji so se posušili, pohod smo ustrezno proslavili, spomini in utrinki z romanja pa bodo ostali. Do naslednjega izziva, seveda. ●

32. državno tekmovanje Mladina in gore

Se še spomnite prejšnjega tekmovanja Mladina in gore, ki je potekalo 25. januarja 2020 v Spodnji Idriji?

Osnovnošolske državne prvakinja so postale Litijčanke Pepa hrib. Ob koncu srečanja so si udeleženci zaželeli "Nasvidenje čez eno leto v Litiji" ... in odšli polni novih doživetij domov. A potem je v deželo na sončni strani Alp prišel koronavirus in zaradi omejitev v koronskem obdobju je srečanje v Litiji januarja 2021 odpadlo. Prav tako januarja 2022. Prizadevni Litijani so ga lahko organizirali šele 9. aprila 2022.

Tekmovanje Mladina in gore je pri nas najbolj uveljavljena planinska preizkušnja za mlade iz znanj, veščin in izkušenj z vseh področij in oblik planinskega delovanja, ki že več kot tri desetletja osnovnošolce pripravlja na varnejši in samostojen obisk gora, letos pa so šestič svoje poznavanje planinstva pokazali tudi srednješolci. Mladina in gore ni zgolj tekmovanje, ampak tudi priložnost za druženje in pridobivanje planinskega znanja za življenje.

Na OŠ Gradec v Litiji se je zbralo več kot 200 tekmovalcev in njihovih mentorjev. Tekmovanje so organizirali Planinska zveza Slovenije, Mladinska komisija PZS, Zavod za šport RS Planica, Planinsko društvo Litija in Osnovna šola Gradec. Po uvodnem kulturnem programu in spodbudnih pozdravilih se je 43 osnovnošolskih ekip in 11 dvočlanskih srednješolskih ekip spoprijelo s testi iz planinskega znanja, ki so ga mladi pridobivali v planinskih krožkih in med svojim ukvarjanjem v planinstvu.

V finalni del državnega tekmovanja za osnovno šolo se je uvrstilo šest najboljših ekip, ki so v finalu v obliki kviza odgovarjale na vprašanja iz *Planinske šole* in dodatnega gradiva, ki je bilo objavljeno v *Planinskem vestniku* o zanimivostih v Litiji in okolici, kaj imajo skupnega brata Badjura, GEOSS in Bogenšperk ter o domačinu iz Šmartnega pri Litiji Jožetu Sinigoju. Seveda so morali svoje znanje pokazati tudi v praktičnih nalogah iz prve pomoči in planinskih vozlov. Tudi na skritega gosta niso pozabili. To je bil Vladimir Habjan, alpinist, gorski reševalec, ljubitelj brezpotij in urednik *Planinskega vestnika*, ki je zbrani mladini položil na srce, da obisk gora zahteva veliko odgovornosti in znanja. Naj torej nadaljujejo po začrtani poti. Zmage se je veselila ekipa Nanoške zveri (PD Postojna) pred drugouvrščenimi Neustrašnimi gorskimi učenjaki (PD Kranj) in Planinskimi mulci (PD Litija) na tretjem mestu. Na četrto mesto so se uvrstile Črne marjetice (PD Izola), na peto Poskočni planinci (PD Podnanos) in na šesto Podzemne veverice (OŠ Orehek Kranj). Na šestem tekmovanju Mladina in gore za srednješolce pa sta zmago slavili Gorski kuri (PD Tržič), drugo mesto sta si prislužila



domačina Prihaja Nodi (PD Litija) in tretje Najboljše pod Nanosom (PD Podnanos). Četrta je bila dvojica Črнопotoška lupina (PD Litija), peta Gorska mulca (PD Idrija) in šesta Od višine se zvrti (PD Litija).

Teoretična vprašanja in praktične naloge so pripravili izkušeni poznavalci dela z mladimi planinci Urška Trček, Jure Brečko, Monika Gubenšek, Ana Suhadolnik, Vanja Blažica, Nina Rman, Uroš Kuzman, Bojan Pollak in Domen Strle. Najboljše osnovnošolske ekipe so bile nagrajene s planinskim taborom v Planinskem učnem središču Bavšica, srednješolske s kolesarskim vikendom v okviru Komisije za turno kolesarstvo PZS, najboljši s pokali in medaljami, vsi sodelujoči pa s praktičnimi nagradami. Na likovnem natečaju z naslovom *Z markacijo na pot* so bili nagrajeni Jon Milič in Tia Šafarič (PD Ljutomer), Neža Strel (PD Idrija) in Vida Lia Rutar (PD Litija). ◉

Srednješolski zmagovalki Gorski kuri iz PD Tržič z mentorjem Gorazdom Černilcem, načelnico Mladinske komisije PZS Ano Suhadolnik, koordinatorico tekmovanja Brigito Čeh in predsednikom PZS Jožetom Rovanom
Foto Manca Ogrin



Ponosni osnovnošolski državni prvaki Nanoške zveri iz PD Postojna z mentorico Veroniko Biščak
Foto Manca Ogrin



Prvi pogled na Taghijo
Foto Črt Šuštar

V objemu rdečih velikánov

Kjer čas teče počasneje

Naziv Berber izhaja iz antične Grčije in pomeni negrško ljudstvo. Grki, Bizantinci in Rimljani so za plemena severne Afrike uporabljali različice imena Berber. Berberska ljudstva, ki skupno štejejo približno 60 milijonov pripadnikov, tudi dandanes najdemo na severu Afrike. V Maroku jih prebiva kar 18 milijonov. Pa vendar jih v največjih mestih srečamo le malo, saj so se umaknili v hribovita področja ali pa živijo kot nomadi. Znamujeta jih preprost, za nas že dolgo pozabljen način življenja, ki je počasnejši in mnogo manj stresen od evropskega, ter velika gostoljubnost.

Konec lanskega leta je odprava PZS odpotovala v najhribovitejši del Maroka – Visoki Atlas, kjer smo en mesec domovali v gostoljubju berberskega doma družine Rezki v osrčju Atlasa, obdani z labirintom navidezno neskončnih kanjonov, ki so zgrajeni iz kompaktnega rdečega apnenca.

Kanjone, visoke do tisoč metrov, je skozi čas izdoblja voda. S svojo veličino vzbudijo strahospoštovanje gledalca in opozarjajo na neustavljivo moč časa. Berberi so zaradi potrebe po transportnih poteh težko prehodne kanjone dobro raziskali, pri tem pa pogosto tvegali in izgubili življenja. Ščasoma so s posebno tehniko zatikanja lesenih palic med kanjoni ustvarili poti in mostičke, ki so jim omogočali prehod po prej neprehodnih območjih. Pot od Taghije do Sahare je skozi kanjone mogoče prehoditi

v treh dneh. Poti so utesnjene med ozkimi in visokimi stenami kanjonov, s katerimi si zaradi težavnosti in pomanjkanja opreme Berberi dolgo niso upali meriti moči. Izzive gladkih in strmih sten so prvi leta 1972 odkrili francoski alpinisti, ki so tehnično preplezali nekaj veličastnih linij.

Z izboljšanjem plezalne opreme in uveljavitvijo prostega plezanja je postala Taghija raj za športne in „bigwall“ plezalce. Zaradi lepote, težavnosti in kompaktnosti skale je gostila že mnogo velikih imen športnega plezanja. Tudi nas je v te kraje pripeljala želja po plezanju v teh izvrstnih stenah. Plezanje je resnično enkratno. Moderne smeri so največkrat opremljene s svetrovci. Ker so stene strme in dolge, tudi najlažje smeri nosijo oceno težavnosti 6b+, najkrajše smeri pa niso krajše od 250 metrov.

Kralji rdečega kraljestva

Berberi se delijo na nomadske in tiste s stalnim prebivališčem. Nomadi Visokega Atlasa poletje preživijo v hribih, kjer je hladneje, in se čez zimo, ko v hribovju zapade sneg, s čredami preselijo na obrobje Sahare. Preživljajo se z živinorejo. Nenomadski Berberi ustvarijo stalna prebivališča v višavah Atlasa, kjer se preživljajo s poljedelstvom in živinorejo, v hladnejših, zasneženih mesecih pa prezimujejo v hribih in se selijo v nižine, kot to naredijo nomadski Berberi.

Kljub izrazitemu puščavskemu podnebnju vode v kanjonih ne primanjkuje. Po ozkih prehodih se na dnu kanjonov vijejo rečice, ki tamkajšnje prebivalce oskrbujejo z vodo tudi v najbolj vročih podnebnih mesecih. Ta voda za nas ni pitna niti v višavah, čeprav priteče naravnost iz žive skale. V poletnem času, ko nomadi svoje črede preselijo visoko v hribe, mnogokrat velike gorske police izkoristijo kot naravno ogrado. Čredo s pomočjo škipca dvignejo na polico visoko nad tlemi in jo tam pustijo celo poletje. Visoka nadmorska višina in pretežno osovina lega police poskrbita za rast dovolj velike količine zelenja, da čredi ne primanjkuje vode in hrane. Iznajdljivi način samooskrbe črede pa ima slabo stran, saj je voda pod takšno steno pogosto onesnažena. Mnogokrat se zgodi tudi, da gorski kozi spodrsne in življenjsko pot konča prav v potoku na dnu kanjona in še lep čas onesnažuje celoten vodotok. Tujci morajo vodo sterilizirati, čeprav priteče iz na videz čistega in privlačnega izvira.

Poleg živinoreje in v zadnjih letih tudi turizma se Berberi ukvarjajo še z vrsto drugih aktivnosti. Skalnata pobočja z malo zemlje tik pred zimo gnojijo in spomladi se pobočja na višku deževne sezone spremenijo v živo zeleno barvo.

Ker vas Taghija leži na nadmorski višini 1800 metrov, sadnega drevja ne vidimo veliko. Fige, jabolka in hruške niso tipična vrsta pridelka, ko se peljemo čez maroške nižine. V hribovitih predelih z nižjimi temperaturami in bolj neusmiljenimi vremenskimi pogoji pa bolje uspevajo prav te vrste.

Jeseni se Berberi ukvarjajo tudi z nabiranjem zdravilnih zelišč. Pravzaprav so v tem pravi mojstri. Iz zelišč kuhajo čaje, ki jih zelo sladkane srkajo cel dan. Sladkor je bil namreč včasih statusni simbol. Zelo dobro vedo, katero zelišče je primerno za del dneva ali določeno tegobo. Nekateri njihovi čaji poživljajo, drugi pomirjajo, ublažijo bolečine in želodcu ali pomagajo pri glavobolu. Poleg zeliščarstva se ukvarjajo s čebelarstvom in pridelujejo zdravilni visokogorski med, ki ga znanumjeta močan vonj po zeliščih in gostota.

Visoki Atlas je vsako leto s snegom pokrit kar štiri mesece. Ker gozda ni, sekanje živih osamelcev pa je zaradi boja proti širjenju puščave strogo prepovedano, morajo nenomadski Berberi, ki stalno poseljujejo hribovita območja in se čez hladnejše mesece s čredami ne preselijo v Saharo, zimo preživeti z zelo omejeno količino lesa. Med pripravo na zimo jih vidimo, kako z oslovsko vprego po puščavskem hribovju med starodavnimi osamelci nabirajo suh les.

Informacije za plezalce

Taghija zaradi vedno bolj enostavnega dostopa iz leta v leto postaja priljubljenejša plezalsko središče. Pri navigaciji skozi kanjone in orientaciji čez stene nam pomaga druga izdaja knjige plezalnega vodnika *Taghia, Montagnes Berberes*, katere avtor je Christian Ravier. Knjiga je tiskana le v francoskem jeziku ter zajema večino smeri na tistem območju. Mnogo uporabnih podatkov, kot so skice, risbe smeri in dostopi, ki jih v knjigi ni, najdemo tudi v hiši Gite Taoujdate Taghia, v kateri si je možno med prebiranjem privoščiti izvrsten čaj in okusne piškote. Za transport od Marakeša do Zauije ter najem oslov za transport opreme do Taghije je najboljša za pomoč prositi kar najemodajalce, ki z veseljem pomagajo. Tudi nam je bila pri organizaciji v veliko pomoč družina Mohameda Youssefa ben Rezkija, pri kateri smo preživeli cel mesec.

Čas v tem delu svetu poteka počasneje. Nikomur se ne mudi. Tipičen odgovor na skoraj vse je: „It depends.“¹ Pa vendar se tudi tam svet razvija. Gradijo se ceste, vse več je turistov, mobilni telefon imajo vsi. Z večjo prepoznavnostjo teh krajev se prebivalcem življenjski standard navidezno viša. Pa se res? Ali bodo zaradi nove ceste, boljše internetne povezave in obilo turistov tudi bolj srečni? To se sprašujejo tudi sami. ●

Zahvaljujem se Planinski zvezi Slovenije in Komisiji za alpinizem ter alpinističnim odsekom AO PD Ljubljana Matica, AO Rašica ter AO Grmada za pomoč pri izvedbi odprave in priložnost za izkušnjo. Na vprašanja o plezanju v Taghiji sem dosegljiv na e-naslov: gregor.segel@gmail.com.

*Fantastična
plezarija
Foto Črt Šuštar*

¹ Odvisno.





Uvala Cala del Moraig ne skriva samo lepe prodnate plaže, je tudi priljubljeno izhodišče številnih pohodniških in športno plezalnih avantur.
Foto Štefan Šmigoc

"Pot klifov"

Ruta de los Acantilados

Po najini mini avanturi na Montgóju (opis glej v PV 10/21) sva si naslednje dopoldne privoščila plavanje in poležavanje na spektakularni plaži Cala del Moraig, ki sodi med lepše prodnato-peščene plaže na Costi Blanci (Beli obali).¹

Pohvali se lahko z modro zastavo, ki priča o čistosti okolja in kakovosti kopalnih voda; kar pa jo dela izjemno, je njena lokacija. Ta približno dvesto petdeset metrov dolga plaža se je ugnezdila v široko odprt zaliv ob vznožju čez sto metrov visokih pečin, ki strmo padajo v morje s turistično zelo razvitega in (pre)gosto poseljenega platoja s pomenljivim imenom Cumbre del Sol (Sončni vrh). V visoki turistični sezoni je tod precejšnja gneča, saj je ta predel obale zelo priljubljen med domačini ter predvsem angleškimi, nemškimi in ruskimi gosti, ki so uspeli v zadnjih dvajsetih letih pokupiti večino novozgrajenih nepremičnin v priobalnem pasu. V eni od njih sva si začasni domicil po platformi Airbnb uredila tudi midva – v prvem delu kratkega dopusta (v Peñíscoli) so bili najini "gospodarji" Američani, tokrat pa Rusi. Svet je pač čedalje manjši, denar pa hladne vojne tako ali tako ni nikoli poznal. No, pa nazaj k omenjeni plaži. Poleg morskih užtkov je Cala del Moraig znana tudi kot izhodišče za bolj ali manj zahtevne pohodniške izlete, okolica pa je tudi pravi mini raj za športne plezalce.

¹ Pri prebiranju spletnih ocen so naju presenetile in nasmejale številne pritožbe angleških turistov na račun te res lepe plaže. Videti je bilo, da je za njih edina prava plaža tista mivkasta, da ne bode v podplate in se na njej udobno lahko cel dan leži; pa s čim bolj plitvo vodo za lažji dostop, predvsem pa s številnimi in dobro založenimi bari.

Krajša in daljša Pot klifov

Midva sva se popoldne, ko je oktobrsko sonce že malo izgubilo svojo še vedno precej impresivno moč, odločila, da si ogledava eno od lepše speljanih poti v okolici, poimenovano La ruta de los Acantilados de Benitachell. Pogosto je ime okrajšano v lažje izgovorljivo Ruta Acantilados, kar prosto prevedeno pomeni nekaj takega kot Pot klifov. V tem primeru je nomen res omen, saj gre za krajšo, slabih pet kilometrov dolgo pot (v obe smeri), ki je speljana prav sredi pečin pod nepreglednimi počitniškimi naselji predela Cumbre del Sol, vzame pa nam približno uro časa (v eno smer). Kot taka je idealna za jutranji ali večerni razgledni pohod, če si zaželimo še kaj drugega kot le praženja na plaži. Lahko pa je tudi integralni del celodnevnega trekinga, ki se ga da z malo domišljije sestaviti iz označenih in neoznačenih stez in poti, ki povezujejo številne klife in plaže med njimi. V dobrih dveh urah je tako mogoče ob dih jemajočih razgledih priti z naše plaže, po še enem ribiškem zalivu (Cala Llebeig), do naslednjega, ogleda zelo vrednega mesta, Moraire. Tako se lahko zjutraj odpravimo s Cale del Moraig proti zahodu, osrednji del dneva preživimo na mestnih ulicah in plažah Moraire, pozno popoldne pa se spet odpravimo po slikoviti trasi na izhodišče. Podoben podvig se da verjetno izvesti tudi proti vzhodu, do

ene najbolj razvpitih plaž Bele obale, imenovane Platja de la Granadella. Zahteva pa tako zamišljen dan kar dobro predpripravo. Brez dobre obutve, rezervnih oblačil, ustrezne zaščite pred soncem in zadostnih količin jedače in pijače se lahko taka odprava kar hitro spremeni iz daljšega sprehoda v resno preizkušnjo.

Zanimive votline ob poti

Za naju je bil za prvič ta krajši del urejene Poti klifov (od Cale del Moraig do Cale Llebeig in nazaj) čisto zadosti, vzela sva si čas in ga temeljito raziskala, tako da naju je malo pred povratkom na izhodišče že kar lovil mrak. Čelna svetilka, del obvezne opreme v vsakem pravem popotnem nahrbtniku, se je še enkrat več izkazala za pametno idejo. Prav zna priti tudi čez dan, saj je opisana pot speljana mimo številnih naravnih votlin in v njih urejenih ribiških zavetišč; v vsako od njih se spleča vsaj na hitro pokukati. Nekatera so tik ob stezi, do drugih se je treba malo bolj potruditi. Ob tistih večjih so tudi pred nedavnim postavljene informativne table. Taka zavetišča so sicer zelo preprosta, zgrajena le iz naloženega kamena. Znotraj temačnih prostorov lahko vidimo kakšen ostanek kamnitega ognjišča, pa kak kos polomljenega pohištva ali odslužene ribiške opreme. Iz zapisov se da razbrati, da so jih skozi čas uporabljali tako okoliški ribiči in kmetje, kot tudi gusarji in tihotapci, ki imajo v teh krajih zelo bogato zgodovino. Zdaj pa jih baje za svoje zabave še največ uporablja lokalna mladina. Ena od bolj spektakularnih naravnih votlin v tem predelu obale je takoj ob izhodišču, nasproti plaže, na kateri sva uživala čez dan. No, zaradi neprav uspešnega prevajanja valencijskih napisov na info panojih sva vsaj mislila, da je to izhodišče najine poti. Kmalu pa

sva uvidela, da gre le za dvesto metrov dolgo urejeno pot, ki turistom omogoča ogled dveh lokalnih geoloških zanimivosti: Cove dels Arcs in Falle del Moraig. Prva je zelo zanimiva morska votlina, ki si jo lahko ogledamo od zgoraj, skozi luknjo v njenem stropu, ali pa od znotraj: bodisi s precej tveganim (zaradi ostrih skal in valov) plavanjem z morske strani bodisi skozi enega njenih večjih kamnitih obokov. Druga pa je učbeniški primer posledic delovanja velikih tektonskih sil.² Naprej od z nizko leseno ograjo zagrajenega konca te kratke turistične panoramske poti so sicer vidni ostanki od erozije že dobro načete steze, ki naj bi pripeljala na približno sto metrov višje potekajočo Pot klifov. Vendar se je kmalu, ko sva se usmerila nanjo, začela dvigati tako strmo po prepadnem pobočju, da bi bil vsakršen zdrš lahko usoden. Ker sva še dobro pomnila dogodivščine prejšnjega dne, sva se raje previdno spustila nazaj na široko ograjeno pot.

² Vzhodno od uvale, tik nad strmim zaključkom asfaltiranega dostopa do plaže, se dvigajo zašiljene, peščeno rdeče in večkrat preklane pečine, pod njimi pa je Cova dels Arcs, votlina, katere vhod sestavljajo visoki apnenčasti oboki, vanjo pa se, pogosto precej jezno, zaletava Sredozemsko morje. Do razgledne točke nad votlino nas pripeljejo krajše stopnice, drugi krak urejene poti pa je speljan še nadaljnjih dvesto metrov naprej in nas v parih minutah pripelje do druge geološke posebnosti, impozantne prelomnice, imenovane Falla del Moraig. To je kot z nožem odrezana, skoraj vertikalna in ostro zašiljena skalna formacija, za katero se zdi, kot bi lebdela v zraku. Na njeni stranski steni so dobro vidne sledi nepredstavljivo velikih sil narivanja tektonskih plošč, ki so botrovale njenemu nastanku pred približno dvajsetimi milijoni let. Pod odsekano steno, ki jo prelomnica ločuje od glavnega dela tukajšnjega kraškega roba, pa je nekakšen morski tolmun, ki predstavlja morski izliv podzemne reke Riu Blanc. Ta je ena najdaljših tovrstnih v Španiji, raziskana je bila že okoli kilometer v notranjost, njeni kanali pa sežejo do 62 metrov pod gladino morja.

*Razgibana steza
sredi obmorskih
pečin povezuje dva
nekdanja ribiška
zaliva na španski
Beli obali.
Foto Štefan Šmigoc*





Nad slikovito votlino Cova dels Arcs poteka urejena pot do Falle del Moraig, ki je učbeniški primer medcelinskega tektonskega preloma.
Foto Štefan Šmigoc

Po posvetu s panoramsko sliko na informativni tabli nad plažo sva kmalu ugotovila, da mora biti izhodišče Rute Acantilados precej višje, pred enim od zadnjih ovinkov, preden se cesta strmo spusti proti morju. Poslovala sva se od slikovite plaže in po nekajminutni vožnji z najetim polom navzgor našla tudi pravo informativno tablo in pravo izhodišče. Res sva ob tem beganju sem ter tja izgubila skoraj eno uro, a nama ni bilo nič žal, saj sta bili tudi votlina in prelomnica spodaj več kot vredni ogleda.

Slikovito prečenje s sijajnimi razgledi

Sami Poti klifov do Cala Llebeig sva potem sledila brez težav, gre za res lepo, skoraj po izohipsi speljano panoramsko pot z izjemnimi razgledi. Divji vetrovi in slan morski zrak so skozi eone časa v pečine zgoraj izklesali številne manjše votline, preduhe, žlebiče in "izveske", katerih oblike ponekod spominjajo na ornamente iz gotških cerkva. Lepi razgledi in številne zanimivosti ob poti poskrbijo, da je pot vseskozi kratkočasna in zanimiva; neke je speljana celo skozi naraven obok, sestavljen iz umetelno oblikovanih balvanov, od vetra zglajenih in nonšalantno prislonjenih na stometrsko steno. Ko po približno tri četrt ure prispemo do konca ravninskega dela poti, nas čaka le še lep, a zelo strm spust do dveh ribiških hišk v zalivu spodaj, ki pa zahteva malo previdnejši in trši korak.

Seveda se lahko, če nam tako bolj ustreza, te poti lotimo tudi z druge strani. S platoja zgoraj se strmo spušča soteska Barranco de la Viuda, po kateri se tudi da priti do že opisane Cale Lleberg. Nato pa jo od tam lahko prehodimo proti vzhodu.

Za naju je bil ta potep tudi zadnje omembe vredno pohodniško dejanje tega dopusta, saj naju je naslednji dan že čakalo pakiranje in kar dolga vožnja nazaj do Valencie. Z vzponom na Montgó in prehojeno zgoraj opisano potjo sva tako za prvo silo potešila hribovsko



HIGHLANDER
ADVENTURE OF A LIFETIME

JULIJSKE ALPE
25. - 29. junij 2022

KAMNIŠKO SAVINJSKE ALPE
14. - 18. september 2022

Pohodniška avantura po slovenskih Alpah



www.highlanderadventure.com

Sprejmi izziv in postani Highlander
5 dni | 100 km



raziskovalno slo, nisva pa niti postrgala površine vseh možnosti, ki jih Costa Blanca radovednim ponuja. Že isto izhodišče, Cala Moraig, vabi ljubitelje novih doživetij na vsaj še dve avanturi, ki jih bom tukaj samo na kratko omenil. Obe sta bolj plezalno obarvani, ena je sicer dostopna vsem, ki obvladajo vsaj osnove plezalne tehnike, druga pa je rezervirana že za bolj resne športne plezalce.

Možnosti za plezalce

Prva, za katero je nama zmanjkalo časa, me je pa zelo mikala, je adrenalinski spust do skrite plaže po soteski Barranco de l'Infern (pri nas bi se ji verjetno reklo Hudičeva soteska ali pa preprosto Pekel). Tak pristop do obale se imenuje Ruta dels Testos in nas po hudourniški soteski čez tri osem- do desetmetrske skoke v dobre pol ure pripelje do istoimenske jame (Cova dels Testos), še malo nižje pa do odmaknjene in zelo slikovite uvale (Cala dels Testos), ki je sicer lažje dostopna le z morske strani. *Testos* skriva poimenovanje za sode, ki so jih nekoč postavljali pod spodmole v jami, da so se vanje natekale zaloge sladke vode. Največja zanimivost te poti, poleg plaže seveda, so sami skalni skoki. Čez njih se je treba spustiti ob pomoči debele vrvi z vozli, kar pa ni čisto enostavno niti ni čisto za vsakogar. Prva dva skoka naj bi imela brez vrvi oceno nekako II–III, zadnji, od vode najbolj zglajen, pa celo III–IV. Seveda je potem po uživanju na plaži treba splezati še po isti poti nazaj gor, kar je, s pomočjo vrvi in dobrega postavljanja stopal, sicer izvedljivo, vendar vsega skupaj ne gre jemati preveč na lahkó. Glas o tej plaži se je zaradi atraktivnih posnetkov na socialnih omrežjih v zadnjih letih namreč med turisti hitro razširil in prihajalo je do kar številnih (tudi usodnih) nesreč, saj so se Rute dels Testos lotevali vsi po vrsti, pa naj so ji bili dorasli ali pa ne. Od lanskega leta je zato vstop v sotesko med poletno sezono omejen in



redarji že na izhodišču izločajo mladoletne in tiste v neustrezni obutvi ali psihofizičnem stanju.

Druga avantura, ki jo velja vsaj omeniti, pa je več raztežajev dolga športnoplezalna smer na Morro Falqui – Sokolji stolp. Tudi tukaj se pristop začne s spustom po že omenjeni soteski, nato sledi kratko prečenje v levo, da pridemo do izhodišča smeri. Sama smer je rezervirana za dobre, izkušene plezalce, je pa baje ena najlepših na celotni Beli obali. Sonjannika, kakor je tej smeri ime, v 170-metrskem vzponu premaga šest raztežajev stene z najvišjo oceno 6a+. Zanimiva so tudi sama varovališča, eno od njih je namreč postavljeno kar v manjši votlini sredi smeri.

Costa Blanca je bila za naju s svojimi slikovitimi vasicami in mesti, naravnimi rezervati, plažami in gorami res čudovito odkritje. Delček zahodnega Sredozemlja, kamor bi se z veseljem še vrnili in ga odkrivala bolje in dlje. Upam in verjamem pa, da bo ta zapis še komu zanetil tisto radovedno iskrico, ki je dovolj, da vzplamti v nas ideja kake nove poti in kakšnega novega cilja. Še vedno namreč drži, kar je o ciljnih in poteh zdaj že dolgo tega zapisal Nejc Zaplotnik. Pa naj s tem v mislih tokratno zgodbo tukaj končam. ○

*"Poti klifov" popestrijo številne votline in preduhi.
Arhiv Štefana Šmigoca*



OTROŠKI NAHRBTNIKI JET

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan



Anja Klančnik

Z družino pod mogočno Belo goro

Tudi otroci zmorejo *Tour du Mont Blanc*

Pot *Tour du Mont Blanc* (TMB), ki obkroži masiv Mont Blanca, je ena lepših planinskih poti, predvsem zaradi pestrosti narave, mogočnosti ledenikov, nadmorske višine od 1000 do 2800 metrov, skakanja čez ledeniške reke in doživetja narave kar treh držav: Francije, Italije in Švice.



Pot se začne in konča v v Franciji, v majhnem mestecu Les Houches nedaleč od Chamonixa. Arhiv družine Klančnik

Pri tem se nabere več kot 170 kilometrov in skoraj deset tisoč višinskih metrov. Pot smo prehodili vsi iz naše družine. Po TMB hodi veliko planincev, predvsem mladih, a otrok ni bilo veliko. Z možem sva zelo ponosna na vse naše pohodnike. Devetletna Tinkara je najbrž ena najmlajših, ki je pot prehodila v enem kosu, in to v šestih dneh.

Pot TMB je večinoma dobro označena planinska pot, a ker ponuja več različic, smo poleg zemljevida in knjige z opisi imeli tudi vnaprej pripravljeno GPS-sled, kar se je izkazalo za odlično, saj se praktično nismo izgubili. Poleg državnih meja je na poti najmanj devet prelazov, od katerih najvišji sega nad 2800 metrov nadmorske višine. Pot moramo v celoti načrtovati vnaprej. Koče pod vznožjem Mont Blanca so zasedene in je rezervacija potrebna že vsaj en mesec prej. Prav tako je treba predvideti, koliko časa boš potreboval za sklenitev kroga. V knjigah so opisane etape razdeljene na 10 do 14 dni. Tretja zanka poti TMB pa je vreme, ki se ga pri načrtovanju en mesec pred pohodom ne



da napovedati, a je na poti najpomembnejši dejavnik. Veliko planincev se na pot poda kar s šotorom, saj je na poti kar nekaj kampov in tudi kočve večinoma dovoljlo postavitev šotora v bližini. V zadnjem času pot veliko ljudi tudi prekoselari.

Načrtovanje

Logistično načrtovanje te poti je res najtežji del. Ko se z možem sama odpravljava v hribe, ni tako pomembno, kje in kdaj bova spala ali jedla. Pri načrtovanju za celotno družino pa se sprašuješ: koliko poti bomo zmogli na dan, kje bomo jedli, se odpočili, kje lahko pot skrajšamo, če bo deževalo, kaj vse lahko damo v nahrbtnike, da ne bodo pretežki itd. Z možem Tomijem sva načrtovala na podlagi izkušenj z *ultraškimi* tekov in glede na kondicijo najinih otrok: Eme, 15 let, Neje, 14 let, Roka, 11 let, in Tinkare, 9 let, ter tudi glede na njihovo suvereno hojo po hribih. Planinci za turo porabijo tudi do 14 dni.

Koč je veliko, razlikujejo se v ceni, ponudbi in na podlagi izbranih koč vsak izbere tudi svojo različico poti. Nekateri odseki poti TMB so bolj pohodniški in na tistih odsekih so vse kočve polne že veliko prej. Rezervacija poteka večinoma po spletu, cena pa je odvisna predvsem od države, v kateri kočva je, nadmorske višine, na kateri leži, razgleda in dostopnosti ter izbire ugodja: veliko koč namreč ponuja samo možnost polpenzion, nekatere pa tudi samo nočitev. Ta del priprav ni bil enostaven, sploh ker sva kočve rezervirala prepozno in so bile večinoma že polne, nas pa je šest. Ravno ko sva rezervirala eno kočvo, je bila druga že polna in spet sva preračunavala kilometre in čas hoje ter nove možnosti. Zanimivo je bilo, ker sva v prvi koči lahko rezervirala le štiri ležišča, oskrbnica pa

*Na poti proti prelazu Col des Fours, 2665 m,
Francija Arhiv družine Klančnik*



ni sprejela tega, da bi se na ta ležišča stisnili vsi. Tako sta se možka odločila, da bosta kampirala ob koči. Velik del logističnih težav smo rešili z izborom kampa v Courmayeurju, ki je eno najbolj obiskanih mest na italijanskem delu TMB, zato v območju 20 kilometrov po dolini Val Veny ali Val Ferret ni bilo proste postelje. Tako smo v kampu prespali dan pred začetkom TMB ter za ceno osem evrov na dan pustili tam postavljen šotor kar vse dni. V kamp smo nato prišli na koncu drugega dne hoje po prečenju čudovitega prelaza Col de la Seigne, 2516 m, tam preživeli naš prost deževen dan, nato pa še noč po zaključku TMB.

Z otroki gremo

V hribe se odpravim, ker in ko me pokličejo, zato tudi moje priprave na razne *ultra* niso načrtovani treningi, ampak predvsem pohodi z družino. Vsi hočemo biti le v naravi in v akciji. Poleg tega sva s Tomijem neverjetna navdušenca dolgih povezovalnih poti po hribih, oba sva tudi pretekla Slovensko planinsko pot. Pri večdnevni poteh je treba hoditi le z mislijo na naslednji postanek, doseg končnega cilja pa zahteva veliko vzdržljivosti in vztrajnosti, sprotno reševanje problemov ter povezanosti z divjo naravo.

Za pot TMB sem izvedela že pred leti, ko sem prvič slišala za znano *ultraško* tekmo UTMB, ki v celoti poteka po tej poti in že takrat sem si zaželela, da jo doživijo tudi otroci. Za tak podvig je nujna dobra fizična pripravljenost, prav tako pa tudi leta hribovskih izkušenj, hoje, saj so vzponi in spusti res dolgi, vreme pa se lahko v trenutku obrne. Otroci so v hribih od svojega tretjega leta, na Triglav so šli pri petih letih, pri šestih čez Pohorje, pa od Vipave do Trsta, od Vipave do Triglava, vsako leto iz Vipave na Sv. goro in še in še ... V naravi se razgovorijo, v naravi se povežemo, narava nas uči in sprosti. Njihov korak je suveren, to smo dodatno preverili še teden dni pred začetkom TMB z deseturnim vzponom iz Krme na Triglav in nazaj.

*Oznake na spustu
s prelaza Col de
la Seigne, 2516 m,
proti Courmayeurju,
1500 m, zadaj Rifugio
Elisabetta, Italija
Arhiv družine Klančnik*



Rifugio Elisabetta oz. Rifugio Elisabetta Soldini Montanaro, 2195 m, kočica v italijanskih Alpah nad dolino Val Veny, s pogledom na ledenik Aiguille des Glaciers Arhiv družine Klančnik



Švicarski del poti s prelaza Col de la Forclas, 1527 m, proti Les Grandes, 2113 m, in Col de Balme, 2191 m Arhiv družine Klančnik

Pa začnimo

Začetek poti in smer TMB si vsak izbere sam. Mi smo začeli v Franciji, v Chamonixu – Les Houches v nasprotni smeri urinega kazalca, in sicer 2. avgusta, zaključili pa 8. avgusta. Vsak dan smo hodili povprečno od devet do deset ur s počitki vred, torej je bila hoja razporejena čez cel dan. Dnevno smo naredili med 25 in 35 kilometri, približno 2000 višinskih metrov na nadmorski višini med 1000 in 2800 metrov. Temperature so bile zvečer in zjutraj malo nad ničlo, čez dan pa med 15 in 20 stopinjami Celzija, vendar so nas sončni žarki lepo ogreli.

Dolgi vzponi na tej poti so bili morda najtežji del, saj je že teža nahrbtnika s spalko in oblačili kar velika. Z vsakega od prelazov se je treba najprej spustiti in nato ponovno vzpeti. Vsak od otrok je nosil svoje stvari in bil na poti popolnoma samostojen, starejši trije pa so nosili tudi hrano in pijačo. Na srečo je vode na poti TMB zelo veliko in smo kmalu ugotovili, da jo lahko dotakamo iz potočkov in rek. Pot poteka po dolinah, čez prelaze in tudi skozi mesta. Vsakič ko smo bili v mestu, smo v trgovini nakupili za malico in kosilo, velikokrat tudi za večerjo. No, v Švici smo bili v trgovini več časa, kupili smo manj in plačali več. Pršut je 80 evrov za kilogram, kavica 3,50 evra in pivo skoraj deset evrov.

Kaj pa vreme?

Največji izziv nam je postavljajo vreme, zato smo ga vneto spremljali in mu prilagajali urnik in tempo hoje. To se je izkazalo za odlično že drugi dan, ko smo prav zaradi krajših postankov pravočasno prišli v kamp. Tretji dan je deževalo prav ves dan in neverjetno je, da smo prav tisti dan imeli načrtovan počitek. Tudi na enem lepših grebenov proti Tête de la Tranche nad italijansko dolino Ferret nas je ulovil dež, a sonček nas je kmalu ponovno ogrel. Morda eden najmočnejših spominov otrok pa je prav na dan, ko nas je nevihta ulovila na višini nad 2000 metrov in vedriti ni bilo smiselno, saj je bil napovedan dež do jutra. Bili smo mokri in premraženi, a smo morali naprej še dve uri do kočice. Megla in burja sta iskanje prave kočice na pobočju smučišča z vlečnicami in drugimi kočami še otežili. Spustili smo se prenizko, zato smo se morali do prave kočice ponovno vzpeti. A nam je uspelo. Vsi smo bili presrečni. Preoblekli smo se, celo nekaj stvari posušili in se ogreli.

Raznolikost narave, razgledov, ljudi

Pogledi s prelazov so res impresivni. Masiv mogočne Bele gore se pred tabo obrača, enkrat vidiš njegov najvišji vrh, drugič Grandes Jorasses ali Aiguille du Midi in druge, ves čas pa občuduješ ledenike, strmino in skale. Pri tem pa prehajaš iz ene v drugo dolino in prav vsaka je res posebna in čudovita. Še posebno Švica te kar objame v svojo lepo naravo. Tudi nas je prevzel zelo razgledni greben do Alp Bovine in nato spust do znanega kolesarskega prelaza Col de la Forclaz. Še bolj navdušujoč pa je visokogorski del do kočice sredi hriba Les Grandes in Col de Balme. Ko si tako prevzet od narave in kar lebdiš kot v nebesih, te Švicarji hitro postavijo na trdna tla. Pa to niso njihove cene, ampak neprijaznost in hladnost. Skoraj pri vsaki koči ali na prelazu smo se predstavljali sem in tja, ker nikjer nismo smeli niti sedeti, če smo jedli svojo hrano. Prazne klopi so tako morale ostati prazne, ker so bile samo za goste, ki pa jih ni bilo. Morda je le naša izkušnja taka, ne vem, a bila je res očitna razlika med njimi ter zelo ustrežljivimi in toplimi Francozi in tudi prijaznimi Italijani. Na švicarski tekmi Swiss Peaks leta 2019 tega s Tomijem nisva opazila, morda ker je bila zelo dobro organizirana, ali ker smo bili mi utrujeni ali pa so prostovoljci drugačni. V Franciji in v hribih nad Chamonixom smo na to hitro pozabili, saj smo se vzpeli na zanimivo pobočje s smučišči, ki s svojo raznoliko pokrajino spada tudi v naravni rezervat. Najvišji in naš zadnji vzpon je bil kar 1200 višinskih metrov na vrh Le Brévent, 2525 m, ki ponuja najlepši in najbolj neposreden pogled na Mont Blanc.

Vzpon od kočice Rifugio Elena, 2053 m, na mejni prelaz Grand Col Ferret, 2437 m, iz Italije v Švico
Arhiv družine Klančnik

Kaj je pomembno, ko greš z otroki na pot

Pri otrocih je še posebej pomembno, da jim je pohod v izziv in da čutijo, da je to tudi njihov projekt. Zato sva jih midva vključila že takoj v nakup in pripravo ustrezne opreme, hrane, prve pomoči ter okvirno načrtovanje vsakega dne posebej. Doma smo skupaj preštudirali in sestavili seznam za nahrbtnike. Bistveno je, da imaš v nahrbtniku vse, kar potrebuješ (npr. majice s kratkimi rokavi, topla oblačila, rokavice, kapo, dežne hlače in pelerino, vetrovko, tanko bundo, termo flis, spalno vrečo, prvo pomoč, astrofolijo in bivak vrečo, sončno kremo, naglavne lučke, polnilce za *mobije*, zemljevid), in tudi to, da nimaš, česar ne potrebuješ (preveč oblačil, nepomembnih stvari). Vsekakor misel na to pot zanje ni bila lahka, a čutila sem, da nama zaupajo.

Greben proti Tête de la Tranche, 2584 m, nad dolino Val Ferret z neverjetnim pogledom na Belo goro (Mont Blanc), Italija
Arhiv družine Klančnik



V hribih so že velikokrat od avta gledali proti vrhu in se spraševali, ali gremo res tja gor. Takrat jih moj odgovor, da potrebujemo do tja dve uri, ni pomiril; predvsem njihove izkušnje so jim dale zdravo samozavest. Na poti je veliko dnevnih pohodnikov, sploh na ravninskih delih in tam je bilo tudi veliko družin; drugače pa nismo srečali otrok. Ne vem, ali je katera devetletnica že prehodila pot TMB. Vem pa, da je naša Tinkara z njo opravila suvereno, pogumno. S trdnim korakom, težkim nahrbtnikom in brez praske, in to v šestih dneh vseh 170 kilometrov in 10.000 višinskih metrov. Vsi smo zelo ponosni nanjo in tudi na ostale pohodnike. Kmalu so sprejeli dnevno rutino: vstali smo med 4. in 5. uro zjutraj, jedli smo, ko smo bili lačni, pili iz potokov, spali, ko smo bili utrujeni, in predvsem uživali v trenutku. Pot jim je s pesmimi in šalami hitro minevala, že prvi dan smo se naučili francoskega pozdrava "Bo žur", nabirali maline in borovnice, lovili

metulje, skakali čez gorske reke, se osvežili v marsikaterem jezeru.

Vedno je tudi kdo potegnil in pridobil zmago nad prelazom. Enkrat je bila to Neja, ki je na poti proti Grand Col Ferretu prehitela tri mlade Francoze. Niso mogli kaj, da ji na vrhu vsi zadihani ne bi čestitali. Včasih pa so utihnili in slišal se je le njihov korak. Zavedala sva se, da tako dolgi vzponi in spusti, še bolj večdnevni, niti za naju niso enostavni. A niti enkrat v celem tednu ni nobeden niti zastokal. Vsak dan znova so prestavili svoje meje. Otroci niso mogli verjeti, da kar gredo, da jim sploh ni težko, da jih noge sploh ne bolijo. Le nahrbtniki, ki so bili v hrib zelo težki, pri spustih pa lažji, so jih ožulili, kar so pa tudi že navajeni. Tokrat so ponovno nemogoče preobrnili v uresničljivo. Vprašali so me, kako sem vedela, da bodo zmogli – tega nisem vedela – sem pa čutila. Čutenja in nas pa oblikuje le narava. ○

Informacije

Začetek in konec poti v Franciji: Chamonix–Les Houches, hoja v nasprotni smeri urinega kazalca.

Opravljeni kilometri in višinski metri: 172 kilometrov, 9500 višinskih metrov.

Etape (dolžina, višinska razlika, čas hoje)

Prvi dan (25 km, 1700 m, 9 h)

Francija: Des Houces–Col de Voza, 1650 m–Bionnassay, 1320 m–La Champel–Les Contamines–Noter Dame de La Gorge–Chalet Nant Brame–Chalet des Pres–Refuge des Pres, 1950 m

Drugi dan (32 km, 2000 m, 9,5 h)

Francija–Italija: Refuge des Pres–Col du Bonhomme, 2329 m–Col de la Croix du Bonhomme, 2479 m–Col des Fours, 2665 m–La Ville des Glaciers, 1789 m–Col de la Seigne, 2516 m–Rifugio Elizabeta–Cabane du Combal–Courmayeur, 1500 m

Tretji dan (35,5 km, 2600 m, 13 h)

Italija–Švica: Courmayeur–Rifugio Bertone, 1989 m–Tête de la Tranche, 2584 m–Col Sapin, 2436 m–Pas Entre-deux Sauts, 2524 m–Rifugio Bonatti, 2054 m–Chalet Val Ferret, 1700 m–Rifugio Elena, 2053 m–Grand Col Ferret, 2437 m–Alpage de la Peule, 2071 m

Četrty dan (25 km, 900 m, sestop 1700 m, 8 h)

Švica: Alpage de La Peule, 2071 m–La Fouly, 1593 m–Plaz de Fort, 1100 m–Les Arlache–Issert–Champex–Lac, 1500 m–Gite Bon Abri, 1600 m

Peti dan (26 km, 1700 m, 8,5 h)

Švica–Francija: Champex–Lac, Gite Bon Abri, 1600 m–Alp Bovine, 1987 m–Col de la Forclas, 1527 m–La Peuty, 1326 m–Les Grandes, 2113 m–Col de Balme, 2191 m–Gite Charamillon, 1900 m

Šesti dan (30 km, 1700 m, sestop 2000 m, 11 h)

Francija: Charamillon, 1900 m–Montroc–Tre Le Champ–Argentiere, 1300 m–La Flegere, 1877 m–Plan Praz, 2075 m–Col de Brevent, 2368 m–Le Brévent, 2525 m–Lac de Brevent–Refuge de Bellachat, 2152 m–Les Houches, 1050 m

Oskrba

Koče večinoma omogočajo nočitev z večerjo ali nočitev z

večerjo in zajtrkom (polpenzion), le redke omogočajo samo nočitev. S seboj smo nosili spalne vreče, a v večini koč smo plačali tudi uporabo prevlek. Večerjali/zajtrkovali smo v koči, za ostale obroke smo v mestih nakupili hrano in jo nosili v nahrbtniku. Vodo smo zajemali v rekah in potokih.

Prenočišča na poti

25 km: Koča Prés /Refuge des Prés, 1950 m

57 km: HOB0 kamping/Courmayeur HOB0 Camp, 1500 m

92,5 km: Koča Peule/Gîte Alpage de La Peule, 2071 m

117,5 km: Gostišče Bon Abri/Auberge Gîte Bon Abri (Champex Lac), 1600 m

143,5 km: Gostišče Les Ecuries de Charamillon/Gîte d'Alpage Les Ecuries de Charamillon, 1900 m

Literatura

Jim Manthorpe: *Tour du Mont Blanc. Route guide and maps.* Trailblazer, 2019.

Spletne strani

<http://www.autourdumontblanc.com/en/>

<https://www.chamonix.net/english/summer-activities/trekking/tour-of-mont-blanc>

<https://www.thenaturaladventure.com/tours/tour-du-mont-blanc-from-les-houches/>

Pomoč pri načrtovanju nočitev: <https://www.montourdumontblanc.com/uk/index.aspx>

Potrebna dovoljenja

Veljavni dokumenti za prestop meje in aktualni covidni ukrepi.

Šotorjenje/kampiranje

V Franciji je dovoljeno nad 2000 metrov, vendar ne neposredno pri planinski koči. Nekatere kočje imajo urejen travnik za postavitve šotora.

V Švici je kampiranje v naravi povsem prepovedano, izjemoma kakšna kočja dovoli na svojem 'dvorišču'.

V Italiji uradno kampiranje ni dovoljeno, razen nad 2500 metrov v času od zore do mraka. Načeloma te ne preganjajo, na zasebnih zemljiščih smo opazili table za prepoved kampiranja.

Uradno glasilo DÖAV

Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins

V letošnji tretji številki *Planinskega vestnika* smo lahko prebrali zelo zanimiv prispevek o vzponu in propadu Kranjske sekcije Nemško-avstrijskega planinskega društva (DÖAV), v tokratnem prispevku pa bomo na kratko prelistali njihovo uradno glasilo.

DÖAV je svojo dejavnost želel približati kar najširšemu krogu ljudi, zato je tudi do 70 odstotkov izdatkov društva namenil izdajanju publikacij; časopisa *Zeitschrift des deutschen und oesterreichischen Alpenvereins* in, lahko bi zapisali uradnega lista društva, *Mitteilungen des deutschen und oesterreichischen Alpenvereins*. Posamezne številke *Mitteilungen* so spete v zvezke in so na spletnih straneh innsbruškega arhiva dosegljive sodobnim raziskovalcem planinske zgodovine.

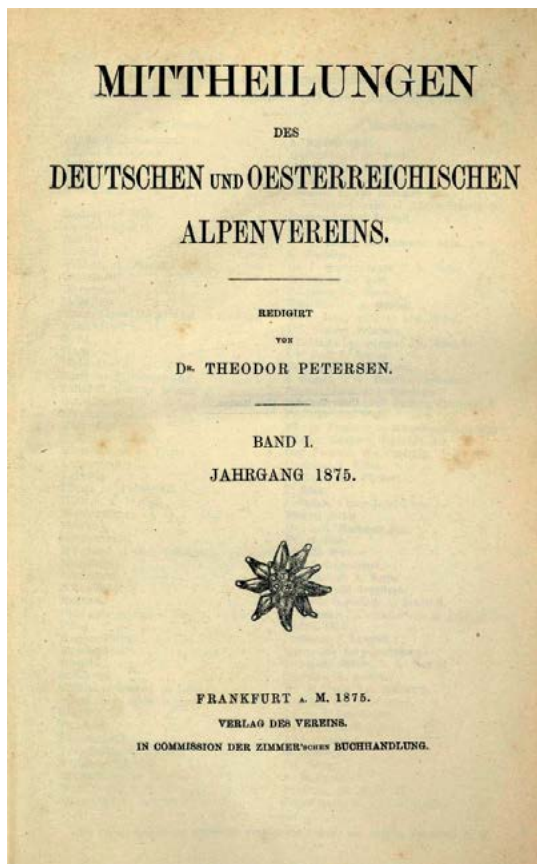
Za slovenski prostor je časopis zanimiv predvsem iz dveh vidikov. Prvi se nanaša na dejstvo, da časopis, tako kot društvo, sprva ni bil političen. Pri prizadevanjih društva in časopisa je šlo za geografsko povezanje in alpsko stvar, ne za politično pehanje, kar objava novic tudi dokazuje. Zaradi družbeno političnih sprememb pa sta zlasti pred začetkom druge svetovne vojne društvo in časopis postala sredstvo v rokah velikonemške ideje.

Drugo dejstvo je povezano s široko razširjenostjo društva in časopisa. Pregled novic namreč kaže, da je poznavanje gorskega prostora segalo geografsko zelo široko. Če vemo, da je glasilo pokrivalo nemško govoreči srednjeevropski prostor in da sta bili v društvo vključeni tudi podružnici iz Anglije in Egipta, smemo zapisati, da je védenje o takratnem slovenskem vzpetem svetu močno presešlo okvire današnjega skupnega evropskega prostora.

Oblika časopisa

Kot preberemo na naslovnici prve številke iz leta 1875, je časopis začel izhajati v Frankfurtu, kjer je bil takrat sedež društva. Izhajanje je bilo predvideno šestkrat letno. Člani naj bi ga brezplačno dobivali v svojih društvih, sicer pa ga je bilo v sedemdesetih letih 19. stoletja moč kupiti tudi v knjigarnah po ceni 4 marke oziroma 2 fl. Če vemo, da je bila istega leta polletna naročnina z dostavo po pošti za osrednji *Laibacher Zeitung* 7,50 fl, vidimo, da cena društvenega časopisa ni bila nizka. To in dejstvo, da je bil pisan v nemščini, je pomenilo, da je bil namenjen omejenemu krogu bralcev v slovenskem prostoru, ozkemu delu meščanstva, ki se je zanimalo za planinstvo.

Zaradi vse širše dejavnosti društva in podružnic je od leta 1881 naprej časopis izhajal vsakega 20. v mesecu,

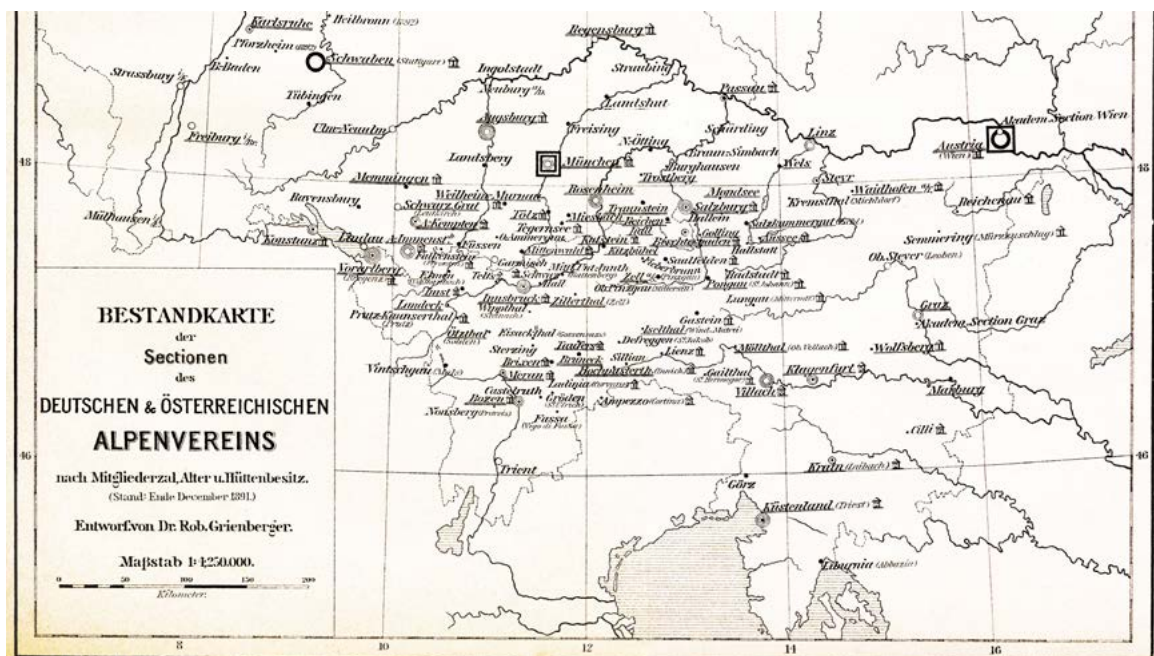


Naslovnica uradnega lista nemško-avstrijskega planinskega društva DÖAV iz leta 1875. Vir: Historisches Alpenarchiv

z letom 1885 dvakrat mesečno, v zadnjem obdobju pa le še enkrat mesečno.

Uredništvo

Uredniki glasila takratnemu slovenskemu prostoru niso bili neznani, o čemer je poročal tudi *Planinski vestnik*. Prvi urednik *Mitteilungen* je bil nemški kemik in alpinist dr. Theodor Peterson iz Frankfurta, sicer tudi prvi predsednik DÖAV. Leta 1877 ga je nadomestil raziskovalec Alp alpinist Theodor Trautwein, ki je dal glasilu bolj literarni značaj. Še bolj v to smer je glasilo vodil novinar Johannes Emmer, ki je urednikoval štiri leta, od 1885 dalje. Najpomembnejši pečat pa je glasilu dal alpinist in trgovec Heinrich Heß, ki je leta 1889 prevzel uredništvo, in ga vodil vse do leta 1919. Po pisanju *Planinskega vestnika* je časopis v tem obdobju začel "zavze-



Del zemljevida obsežnega območja iz leta 1891, na katerem so označeni sedeži sekcij DÖAV. Na Kranjskem (desno spodaj) so tedaj delovale Kranjska sekcija v Ljubljani, Küstenland v Trstu, Görz v Gorici, Cilli v Celju in Marburg v Mariboru. Vir *Mittheilungen des DÖAV*

mati stališče do slehernega pojava v planinstvu in alpinizmu, postal je planinska dokumentacija, ki je tvorila osnovo sleherne planinske knjižnice." Heß je bil s srcem predan alpinizmu, leta 1877 je brez vodnika osvojil Veliki Klek, pozneje tudi Matterhorn. Kot alpinistični pisatelj je deloval 42 let in imel pri tem najstrožje zahteve glede izražanja in čistosti jezika. Imel je prirojen občutek, da je med prispelimi dopisi in esaji vedno izbral pravega.

Leta 1920 je uredništvo glasila prevzel alpinist Hans Barth, ki ga je vodil do njegovega zatona leta 1938. Morda gre pred podrobnejšimi zapisi o novicah iz slovenskega prostora zapisati, da je bil med sodelavci tudi solnik Josef Vesel, član glavnega odbora kranjske podružnice v obdobju 1892–1901.

Življenje glasila društva bi lahko razdelili na tri obdobja, in sicer na obdobje do prve svetovne vojne, obdobje prve svetovne vojne in obdobje med vojnami.

Pred prvo svetovno vojno

V prvem obdobju je glasilo tiskalo okrožnice centralnega odbora, različne znanstvene in potopisne prispevke, poučne spise za gorohodce, denimo o prehranjevanju, planinski opremi ipd. Časopis je sorazmerno s povečanimi prizadevanji centralnega odbora in podružničnih odborov vse pogosteje prinašal poročila o gradnji koč, planinskih poti ter njihovem markiranju in postavljanju smerokazov. V glasilu najdemo marsikaj, med drugim sezname nesreč, sezname preminulih članov društva in sezname planinske literature.

Novice iz slovenskega prostora so se kljub obstoju več podružnic DÖAV najpogosteje dotikale delovanja Kranjske sekcije. Spekter novic je od prvih skromnih in precej enoznačnih prispevkov, v skladu z vse bolj razvejano dejavnostjo društva, postajal pestrejši. Če je bila v prvem letu izhajanja časopisa objavljena le novica o predavanju, ki ga je podružnica pripravila na temo koliščarjev, se je število novic z leti povečalo in je leta 1893 doseglo številko dvanajst. Leta 1882 je bila večina novic v zvezi s Kranjsko sekcijo povezana z organiziranimi predavanji, zadnje novica pa se je nanašala na vzpon na Grintovec. Potem ko je bila leta 1877 zgrajena prva koč Marije Terezije pod Triglavom, je bilo s tega območja bistveno več obvestil. Nasploh se je z odpiranjem koč v Julijskih Alpah, Karavankah in Kamniških Alpah število prispevkov povečalo.

Poleg obvestil, ki so se dotikala konkretnih dejavnosti, so gotovo omembe vredni daljši prispevki Johanesa Frischaufa in Juliusa Kugyja. Med naslovnimi članki gre zagotovo omeniti tudi leta 1901 objavljeni prispevek davčnega strokovnjaka, sicer pa dolgoletnega predsednika Kranjske sekcije, dr. Rudolfa Roschnika o poteh, ki so vodile k Vossshütte (današnja Erjavčeva koč na Vršiču) in od nje. Čeprav pisci novic v tem obdobju niso znani, gre domnevati, da je avtor večine prav Roschnik. Znan je denimo njegov dopis o prvem vodniškem tečaju na Slovenskem, ki ga je Kranjska sekcija organizirala leta 1894 v Mojstrani.

Med vojno

Časopis med prvo svetovno vojno ni prenehal izhajati, saj je uredniški odbor menil, da "... čim dlje traja vojna in čim dlje naši člani ne morejo biti aktivni v Alpah, tem bolj je potrebno, da občutek skupne pripadnosti krepijo naše društvene publikacije." Izhajanje glasila je v tem obdobju oteževalo povečanje

stroškov tiska in dela. Da bi dobili potreben papir in ostala sredstva, je bilo treba precej napora in iznajdljivosti, mnogokrat je bil natis odvisen celo od podarjenega materiala. Delo je hromilo pomanjkanje usposobljenih delavcev, ponavljajoče se blokade pošte in tovora ter neizmerna rast cen. Številke časopisa v tem obdobju odražajo duh časa in resnih sprememb v združenju. V primerjavi s časom pred vojno je prišlo tudi do radikalizacije jezika in vsebine. Časopis je omejil izhajanje, namesto 24 številkih jih je izšlo 12, poleg tega je bil vsebinsko podvržen cenzuri, ki je omejevala poročanje in upočasnjevala produkcijo. Informacije o boju, življenju in dejavnostih vojaških uniform v visokogorju, ki so jih zahtevali bralci, je bilo kljub koncesiji najvišjih vojaških oblasti mogoče posredovati le delno. Poleg vsega se je spremenila zunanja podoba, saj so *Mittheilungen* od začetka vojne do svojega zatona izhajale v tiskani gotici.

Časopis je za čete, ki se bojujejo v gorah, pozival k prostovoljnemu prispevku. Predvsem so potrebovali gozdarje, palice, cepine, vrvi, očala, nahrbtnike, svetilke itd. V glasilu najdemo imena članov DÖAV, ki so padli v bojih. Kranjska podružnica oziroma novice, povezane z njo, so bile redke, redno pa v objavljenem seznamu podružnic.

Iz slovenskega prostora gre med redkimi objavami omeniti novico o nesreči 55-letnega vodnika Franca Urbasa iz Mojstrane. Z njim je bil namreč pokopan zadnji član iz skupine prvih (izobraženih) vodnikov na Slovenskem.

Poročanje med obema vojnama

V obdobju med vojnama so se poleg rednih rubrik pojavljale nove, ki so se navezovale na mlade pohodnike, v glavnem pa se je časopis skušal držati ustaljene poti in še naprej tiskal poročila podružnic društva, se spominjal pomembnih članov, pisal o planinski opremi, varovanju okolja, nesrečah itd. V časopisu je bilo natisnjenih vedno več oglasov o planinski opremi, gostinskih obratih, transportnih sredstvih, zavarovalnicah, fotografskih aparatih, sončnih kremah, farmacevtskih firmah itd. Nasploh je bilo tudi več slikovnega gradiva.

Po koncu prve svetovne vojne so novice, povezane s slovenskim prostorom, po pričakovanju redke, saj podružnic DÖAV v našem prostoru ni bilo več. Zadnje obvestilo Kranjske sekcije je bilo namenjeno članom, in sicer ravno v zvezi z obravnavanim glasilom, za katero je bilo nemogoče organizirati razdeljevanje, zato so ga člani prijeli po pošti iz Münchna. Med daljšimi zapisi o naših gorah izstopata dva. Prvi je potopis nekega dunajskega turista na Vrtačo. Drugi, verjetno privlačnejši za takratne bralce, je iz leta 1926 in je nastal na podlagi osebnih izkušenj člana münchenske podružnice. Avtor je z zapisom želel prepričati, da bi nekdanje avstrijske alpske pokrajine na Kranjskem (v Sloveniji), torej Julijske Alpe, Karavanke in Kamniške Alpe, ki so jih pred

vojno odprle in urejale aktivne podružnice Alpenvereina, šle v pozabo. Poleg opisa lepot, ki se lahko merijo s katerim koli drugim območjem Vzhodnih Alp, in natančnih geografskih opisov, je navedel vse koče, izhodišča in čas, ki je potreben za hojo do koč. V zvezi s hrano je poudaril, da so cene nižje kot v Nemčiji in Avstriji, količina in kakovost pa precej boljši. Zanimive so tudi njegove izkušnje s prebivalci. Po njegovem gre večinoma za slovenski živelj, razen v Bohinju, kjer se zdi, da ljudje bolje govorijo nemško kot slovensko. Kljub slovenskemu poreklu prebivalstva se nemško govoreči planinec povsod lahko precej dobro znajde.

Zaton časopisa

S priključitvijo Avstrije k Nemčiji 12. marca 1938 in s preimenovanjem društva je tudi glasilo poslej izhajalo kot *Mittheilungen des deutschen Alpenvereins*. Sprememba imena in naklonjenost velikemu dogodku je že v prvi številki nakazovala prihodnjo politiko glasila. To se je postavilo izrazito na stran uradne nacistične politike in lahko bi zapisali, da so bile *Mittheilungen* do svojega zatona politično glasilo oblasti, ki je bilo sicer še vedno namenjeno objavljanju planinskih vesti, a strogo v velikonemškem duhu. Zadnja številka glasila je izšla 5. decembra 1938. Po ustanovitvi Avstrijskega planinskega društva (ÖAV) leta 1945 je prva številka *Mittheilungen des Oesterreichischen Alpenvereins* izšla na Dunaju, od leta 1948 naprej pa je izhajala v Innsbrucku. ○

RTV SLO | PRVI

**V navezi -
razgled na gore
vsako prvo nedeljo
ob 14.30 na Prvem**



Foto Miran Hladnik

Kam gremo s planinskimi potmi v Sloveniji?

Razmišljanja o Zakonu o planinskih poteh

Uvodno opozorilo: Žal tole ni članek o prijetnih planinskih doživetjih, pač pa dokaj suhoparno uradniško razmišljanje o zakonodaji, ki nam usmerja naše hribovsko udejstvovanje. Razpisal sem se o temi, ki po moje zelo vpliva na naše početje. Zato se mi zdi smiselno, da se objavi v tem našem glasilu in morda še kdo začne razmišljati o njej!

Kot urednik kartografije in vodja katastra planinskih poti PlanGIS imam zelo dober vpogled v problematiko omrežja planinskih poti v Sloveniji. Marsikaj opazim tudi na terenu. Pri tem ugotavljam, da smo soočeni z resnimi problemi, ki se jih morda premalo zavedamo. Po državi kot gobe po dežju nastajajo drugačne, neplaninske poti od kratkih tematskih sprehodov do dolgih večdnevniških pohodniških poti. Število planinskih poti pa je vedno manjše. Marsikje ukinjajo stare, novih se pa ne gradi. Skrbi me, da bo samo še slabše, če ne bomo ukrepali.

Ugotavljam, da nam največ preglavic povzroča *Zakon o planinskih poteh* (ZPlanP Ul. RS 61/07 in 92/21). Sprejet je bil leta 2007 na pobudo PZS zagotovo z najboljšimi nameni. Takrat so si obetali, da bo markacistom olajšal pridobivanje sredstev za vzdrževanje poti in da bo pomagal vzdrževati in razvijati njihovo omrežje. Zakon predvideva neverjetno zapletene postopke potrjevanja seznamov poti, kategorij zahtevnosti, skrbnikov (planinskih društev), prostorskih prikazov, evidenc in še česa. S tem naj bi se ukvarjali na PZS, na Geodetski upravi ter ministrstvih za

prostor, turizem, okolje in šport (Pozor: Kar na štirih ministrstvih!). Seveda na nobenem od teh organov niso bili in še danes niso pripravljeni na te izzive. Vsi ti zapleteni postopki potegnejo za sabo obsežne administrativne zahteve, ki jim nihče ne zmore slediti, so skorajda neizvedljive, predvsem pa so večini planinskih delavcev skrajno zoprne. Žal se je v desetletju in pol uresničilo bore malo določil tega zakona, koristi pa skorajda ni bilo.

Trdim, da **Zakon o planinskih poteh dela veliko škodo planinskim potem v Sloveniji!**

Naj najprej naštejemo nekaj koristi, ki jih je zakon vendarle prinesel:

- Jasno je predpisal, da uporabniki hodijo po planinskih poteh na lastno odgovornost.
- Uzakonil je Knafeljčevo markacijo, ki je tako postala nekakšna zaščitna znamka naših poti.
- Prepoveduje omejevanje dostopa na planinske poti ter njihovo poškodovanje.
- Prepoveduje vožnjo z vozili po planinskih poteh, kjer to niso kolovozi, ceste ali kjer to ni izrecno dovoljeno.

Med koristi bi z veseljem zapisal tudi določilo, da so skrbniki upravičeni do nadomestila za vzdrževanje in označevanje planinskih poti. Toda kaj, ko pa je to samo zapisano, še nikoli pa ni bilo plačano. Menda naj bi bilo prvič leta 2023. Žal pa je večina ostalih določil zakona tako nejasnih, zapletenih ali preprosto neizvedljivih, da prinaša samo škodo. V nadaljevanju naštevam poglavitne probleme.

Uprašljivi način izbire skrbnikov

Zakon temelji na nenavadni domnevi, da so "na začetku", pred tem zakonom, vse planinske poti nekako obstajale, da jih je "imela" PZS in da zdaj po črki tega zakona vsako pot predaja v skrbništvo posameznim planinskim društvom. V resnici pa nikoli ni bilo tako. Vsako planinsko pot so si izmislili lokalni poznavalci, tj. lokalna planinska društva. Iz lastnega veselja in zagnanosti so jo uredili in jo večinoma od nekdanj vzdržujejo. Torej bi bilo smiselno, da bi zakon nekako prepoznal, čigava je katera pot, PZS pa bi imela zgolj vlogo krovnega koordinatorja celotnega omrežja planinskih poti.

Seveda je razumeti namen sistema skrbništva poti kot mehanizem za pravno ureditev razdeljevanja javnih sredstev za vzdrževanje poti. Vendar bi po moje morali najti kak drug način, ki ne bo PZS postavljaval v vlogo nekakšnega lastnika poti, pač zgolj kot skrbnika za razdeljevanje dodeljenih sredstev.

Nesmiselnosti zahtev do skrbnikov

Zakon nevarno načinja eno najlepših vrednot, ki je po moje glavno gonilo celotnega planinstva. Planinci so se začeli združevati v društva zaradi skupnega navdušenja nad gorami in zahajanja v naravo. Že pred več kot sto leti so ugotovili, da bi sami sebi in vsem drugim ljubiteljem narave pomagali, če bi malce popravili in označili poti v gore. To so naredili prostovoljno, zastonj, iz čistega navdušenja. Svoje poti so dolga desetletja v istem duhu tudi vzdrževali.

Zdaj pa zakon pravi, da ima skrbnik poti ne le pravico vzdrževati pot, ampak hkrati tudi **dolžnost!** Če je ne vzdržuje, kot je treba, je zagrožena celo kazen 500 do 5000 evrov za društvo in 100 do 500 evrov za njegovega predsednika. Zakon sicer res predvideva, da naj bi za tako vzdrževanje društvo dobilo nekaj denarja, pa ga do danes še ni bilo.

V takih razmerah popolnoma razumem predsednike društev, ki si mislijo nekako takole: *"Le zakaj bi še naprej tvegali z vzdrževanjem naše poti, če pa zanj nič ne dobimo! Lahko nas celo oglobijo, če ne bomo našli denarja in omogočili vzdrževanja. Solit naj se gredo, naj kar kdo drug vzdržuje to pot, jaz kot predsednik nisem več pripravljen prevzeti tega tveganja! Do zdaj smo iz čistega veselja skušali pomagati planincem na tej poti. Če smo zaradi tega lahko še kaznovani, pa naj si pomagajo kar sami!"*

Domnevam, da je prav zaradi tega v Sloveniji vsako leto manj planinskih poti, na PZS pa se vztrajno daljša

seznam poti, za katere iščejo skrbnike. Menim, da bi zakon moral določati dolžnost vzdrževanja zgolj, če bi skrbnik za to dejansko dobil neka sredstva. Pravzaprav to sodi bolj v pogodbeno razmerja ob prejemu sredstev, ne pa v zakon.

Nesmiselna potrjevanja raznih seznamov

Zakon določa, da naj bi PZS poslala ministrstvu, pristojnemu za turizem, seznam planinskih društev, primernih za skrbnike planinskih poti, ministrstvo pa naj bi tak seznam potrdilo. Kaj takega se do danes še ni zgodilo. Sklepam, da se na tem ministrstvu pač nihče s tem ne ukvarja. Tudi tu se sprašujem: Le zakaj bi se? Kaj bi pa bila dodana vrednost takega potrdila? PZS ima najboljše kompetence za tako preverjanje. Le zakaj ne bi izbiro primernih društev enostavno pustili PZS?

Čeprav je v Sloveniji zakon o planinskih poteh v veljavi že 15 let, še danes nimamo nobene po tem zakonu dokončno potrjene planinske poti. Zakon namreč določa, da naj bi ministrstvo, pristojno za prostor, izdalo potrdilo o skladnosti prostorskega prikaza planinskih poti. V minulih letih so bili poskusi, da bi tako

Foto Dan Briški

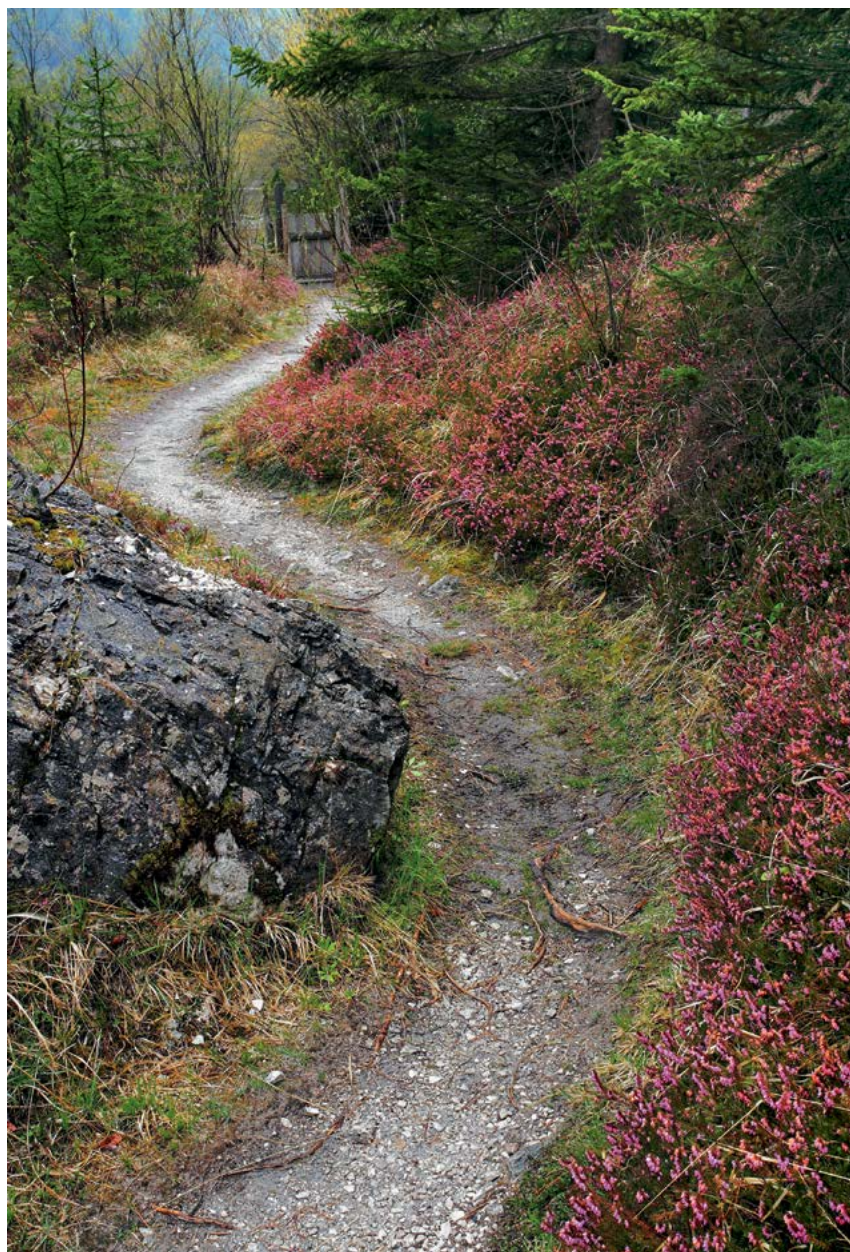




Foto Miran Hladnik

potrdilo dobili, toda vsakič se je ustavilo pri državnih uradnikih, ki nikakor niso znali ali upali pregledati in potrditi podatke, ki jih je PZS iz našega katastra planinskih poti poslala v potrditev.

Zakon tudi določa, naj bi ministrstvo, pristojno za prostor, vzpostavilo nekakšno evidenco o planinskih poteh. Podrobnejša uredba podrobno predpisuje, kaj naj bi bilo zapisano v taki evidenci. Med drugim zahteva vpis tudi dokaj nerazumljivih zadev, kot je " ... planinskih poti, na katerih so postavljene dovoljene zapore zaradi paše živine". Sploh si ne predstavljam, kaj naj bi to bilo in kako naj bi se to vnašalo v evidenco!

Tudi taka evidenca ne obstaja, saj je vpis vanjo pogojen s pridobitvijo več potrdil ministrstev, ki jih do danes pač ni. Poleg tega na ministrstvih sploh ni uslužbencev, ki bi se s temi zadevami lahko ukvarjali. Roko na srce – le zakaj pa bi se? Kakšen smisel sploh ima, da poleg nas, prostovoljcev in strokovnih delavcev na PZS, državni proračun plačuje javne uslužbenke za to, da pregledujejo, kar smo mi pripravili? Saj nihče v državi ne more bolje poznati planinskih poti kot prav PZS. Ni druge strokovne organizacije, ki bi jo lahko uradniki vprašali za drugo mnenje.

Le zakaj naj bi ministrstvo, pristojno za prostor, potrjevalo kategorizacijo zahtevnosti vsake posamezne planinske poti? Kako pa naj bi državni uradniki sploh preverili predlog take kategorizacije, ki bi ga PZS poslala ministrstvu v potrditev?

Prepoved gradnje novih planinskih poti

Zakon izrecno prepoveduje gradnjo novih planinskih poti. Izjemoma naj bi bilo dovoljeno zgraditi novo planinsko pot, ki pa mora biti vsaj 1200 metrov ali tri ure hoda od druge poti. (Nekako mi ni jasno, kako je 1200 metrov razdalje povezanih s tremi urami hoje,

ampak modri zakonodajalec je zagotovo imel tehtne razloge za tako določilo!)

Menim, da je tako stroga prepoved **ena od najslabših stvari, ki so se zgodile slovenskemu planinstvu!** Na terenu po celotni državi opažam nove in nove poti, označene z različnimi markacijami. Danes smo hvalevredno priča močni popularizaciji hoje po naravi. Na voljo so evropska in lokalna sredstva za vzpostavitev raznih tematskih, učnih, gozdnih, pohodniških, romarskih ali kakršnih koli pač poti – **le planinske je prepovedano graditi!** Če pa bi se že kdo lotil nove poti, trči v zelo stroge administrativne zahteve po zbiranju pisnih soglasij vsakega posameznega lastnika zemljišča, po kateri poteka trasa, ter raznih okolijskih, lovskih in podobnih društev in organizacij. Danes se je mnogo enostavneje na terenu ustno dogovoriti z lastniki in označiti pot s kako drugo barvo, ne pa s Knafeljevo markacijo. Marsikje to v dogovoru z županom ali lokalno turistično organizacijo počnejo kar markacisti, izšolani in potrjeni pri PZS.

Znano je, da marsikateri kmet reče: *"Ma ni problema, vi kar označite in hodite tukaj po mojem terenu! Ampak o tem pa ne podpisem nobenega papirja!"*

Pisna soglasja naj bi zagotavljala dolgoročnost uporabe planinske poti, če se zamenja lastnik zemljišča. Morda bi to res koristilo, toda, roko na srce, če se nek (novi) lastnik upre in zahteva, da se po njegovem terenu ne hodi, nam nobeno soglasje ne bi pomagalo. Tudi če na koncu pride do sodnih sporov in odločitev, bo zoprni lastnik pač odganjal planince. Hud pes mu bo pomagal, pa kak nervozen bik ali na kup zmetani tramovi. V takem primeru se je smiselno pogovarjati, če pa ne gre, se pa umakniti in hoditi kje drugje.

Menim, da je nesmiselno obravnavati vzpostavitev planinske poti na enak način kot gradnjo neke resne

prometnice. Le ponekod v visokogorjih so planinske poti res namenoma narejene za izvajanje dejavnosti planinstva. V nižjih predelih so planinske poti praviloma z markacijami označene steze, kolovozi, gozdne ceste in navadne ceste, ki so primarno postavljene v druge namene. Naše poti torej v pretežni meri uporabljajo drugo obstoječo infrastrukturo. Zato je pretirano za vsako "novo" planinsko pot po gozdnih cestah ali kolovozih med vasmi zahtevati enake postopke zbiranja soglasij kot za gradnjo novega kolovoza ali ceste.

Nesmiselnosti postopka sprememb ali zapore poti

Zakon določa, da lahko pot zapre, spremeni njeno zahtevnost ali njen potek zgolj planinsko društvo, ki je njen skrbnik. Načeloma je to logično, toda s tem povezani administrativni postopki praviloma zadeve zapletejo. Zgodilo se je že, da je narasel potok odnesel celoten breg, po katerem je bila speljana planinska pot. Tam je ni bilo več možno zgraditi na novo. Toda bolj legalistični bralci zakonodaje na PZS so zahtevali, da v katastru planinskih poti te poti ne zbrisemo, dokler lokalno planinsko društvo ne poda pisne vloge. Kar je trajalo nekaj mesecev. Ves ta čas pa naj bi PZS javno objavljala prikaz te poti, kot da je prehodna. Na srečo nas je na PZS tudi nekaj, ki zagovarjamo stališče, da je najpomembnejše javnosti prikazati realno stanje na terenu. Če poti ni, ne sme biti prikazana, pa četudi niso še vsi papirji urejeni.

Pretirano pravno zavezujoče predpisovanje

Zakon hvalevredno poudarja, da vsak posameznik uporablja planinske poti na lastno odgovornost. Toda v tem gre pravilnik do takega absurda, da zahteva na prav vsakem informacijskem gradivu, turistični tabli in zemljevidu zapisano opozorilo "POZOR – planinske poti uporabljate na lastno odgovornost!". Zapisano mora biti v slovenščini, angleščini, nemščini in italijanščini, na dvojezičnem območju pa tudi v madžarščini. Saj si je kar težko predstavljati, kako bi bila videti kaka preprosta informacijska brošura z vsem tem silnim besedilom!

Zakon in podrejeni predpisi zelo natančno določajo obliko markacije in usmerjevalnih tabel, kažipotov. V trenutku, ko je bil tak predpis sprejet, je to bilo vsekar usklajeno s PZS. Toda svet se spreminja, porajajo se nove ideje in danes, po 15 letih, bi na kažipotih radi kdaj pa kdaj spremenili kako podrobnost. Pa ne moremo, ker je pravilnik pravno zavezujoč in se ga ne sme kršiti. Treba bi bilo spremeniti pravilnik, kar pa je dolg in zapleten administrativno-političen proces, v katerega morajo biti vpleteni kako ministrstvo, vladne službe, v skrajnih primerih pa celo državni zbor.

Nekoč sem slišal zelo tehtno razlago o tem, kako narediti upravno/pravni sistem učinkovit: *Sistem mora zagotavljati, da se odločitve sprejemajo na najnižjih možnih ravneh!* Opisani primer predpisa o planinskih kažipotih je lep primer napačne rešitve! Le zakaj naj

bi ministrstvo predpisovalo, kakšni naj bodo planinski kažipot? Čisto dovolj bi bilo, če bi zakon določil, da obliko kažipotov z internimi akti predpiše PZS ob upoštevanju kakih splošnih nekje predpisanih načel o oznakah na terenu. Na ta način bi bilo mnogo enostavneje občasno popraviti podobo naših kažipotov, ne da bi o tem morali prepričevati vsakokratne oblastnike. Podobnih preveč reguliranih določil je po moji oceni v zakonu še veliko, tako rekoč večina!

Ožimo si prostor svobode

Z naštevanjem slabosti, ki jih vidim v tem zakonu, sem skušal utemeljiti svojo uvodno trditev, da je *Zakon o planinskih poteh* ena od največjih groženj tem potem. Vse to močno pretirano pravno urejanje je po moje sprto s temeljnim razlogom, zaradi katerega sploh hodimo v naravo. Tja se vendar umikamo iz utečenega, normiranega vsakdana, ko moramo tako rekoč vsako minuto slediti nekim predpisanim pravilom ali utečenim postopkom. V naravo pobegnemo od ponorelega sveta uživati svobodo! S takim preveč reguliranim zakonom, kot je ta *Zakon o planinskih poteh*, pa si še tam zunaj ožimo prostor svobode.



S pretirano reguliranostjo tudi ubijamo prostovoljstvo, ki je temelj delovanja planinskih društev in njihovih markacistov. S (še vedno prazno) obljubo finančnih sredstev smo jih obremenili z nesmiselnimi papirji in postopki. Zaradi njih je marsikateri navdušenec že obupal, novi ljudje pa nočejo zraven. Upam, da bomo zmogli kaj spremeniti! ●

Storžič, pot skozi Žrelo
Foto Oton Naglost

Franci Ekar

Alpski biser v siju triglavskega zlatoroga

Šestdeset let Triglavskega narodnega parka

V letošnjem letu Triglavski narodni park obeležuje 60 let, odkar je bil izdan odlok o razglasitvi Doline Triglavski jezer za Triglavski narodni park, in 40 let zakona o Triglavskem narodnem parku.



Kočo pri Triglavskih jezerih je avstrijski ÖTK leta 1903 prodal Kranjski sekciji DÖAV. Arhiv Francija Ekarja

V habsburški monarhiji so bila tudi triglavska zemljišča oblika skladov imetja v odnosih med Cerkvijo in državo. Leta 1782 so združili imetje razpuščenih samostanov, v celotni Avstriji 700 in na Kranjskem 13. Tako nastali Kranjski verski sklad je bil sicer cerkvena last, ki pa jo je upravljala država. Cerkvini sklad je urejeval in dodeljeval lovsko zakupništvo in tudi pašne pravice. V tem obdobju se je posebej na območju Triglava in neposredne sosesčine začelo razvijati naravno in rudninsko raziskovanje. Prvo kočo Karla Zoisa so v botanične namene postavili leta 1795 pod Štapcami v Zajezerski dolini,¹ drugo so zgradili pri Črnem jezeru in tretjo na Velem polju.

V tem obdobju so začela na Kranjskem nastajati nova nemško-avstrijska planinska društva in sekcije. V Ljubljani je leta 1874 nastala sekcija Nemško-avstrijskega planinskega društva (DÖAV). Prvi načelnik nemške sekcije je postal ugleden in premožen

Ljubljančan, tiskar in založnik Otomar Bamberg, ki je z razumevanjem pomagal slovenskim literatom Cankarju, Stritarju, Župančiču in drugim, bil je tudi lovec in zakupnik lovišča v dolini Vrata, kjer sta skupaj z lovcem Kozarjem postavila imenitno lovsko kočo, imenovano Hubertus.

Na območju Komne je bil lovski zakupnik z lovom zasvojeni baron Karl Born iz sedanjega Jelendola, ki je v tem zakupnem območju postavil svojo lovsko kočo. V letu 1879 je Avstrijski turistovski klub (ÖTK) z Dunaja zgradil v Zajezerski dolini planinsko kočo. Najprej so jo imenovali po Franzu Ferdinandu, leta 1894 pa so jo preimenovali v Kočo pri Triglavskih jezerih. ÖTK je 1903. leta to kočo prodal nemško-avstrijskemu Alpenvereinu, sekciji Krain. DÖAV je s tem nakupom pridobil četrto kočo na najbolj idiličnem triglavskem območju. V letih med 1882 in 1891 je obratovala tovarna žičnica z roba Komarče, ki jo je postavila Kranjska industrijska družba. Osnovni namen je bil spravilo macesnove hlodovine; posekali so sto in več let stare macesne na območju Jezerske doline. Mogočna macesnova zakladnica, macesnov pragozd je izginil in v nekdanji najbolj veličastnem alpskem območju je nastala popolna praznina. Kot so zapisali, je v Zajezerski dolini nastalo pravo razdejanje.

Planinska kočica pri Triglavskih jezerih, last Kranjske sekcije DÖAV, je bila hote ali nehote motiv, da bi DÖAV pridobil kar največ posesti v okolici kočice. Leta 1908 so z utemeljevanji tudi na osnovi botaničnih raziskav predlagali, da bi bilo zelo umestno in upravičeno, da se svet v Zajezerski dolini zaščiti s statusom naravovarstvenega parka. To pobudo je vodil vplivni znanstvenik Albin Belar, aktiven in vnet pripadnik DÖAV. Ko je Belar na deželni urad oddal predlog za pridobitev statusa naravnega parka, je bil ta v celoti zavržen. Razlog za zavrnitev predloga je bil tudi zapis, da naj bi na tej varovani površini prepovedali pašništvo in lov.

Po prvi svetovni vojni so vse planinske kočice DÖAV na območju novonastale države Slovencev, Hrvatov in Srbov prešle v last in upravljanje Slovenskega pla-

¹ Dolina Triglavskih jezer. (op. ur.)

ninskega društva (SPD). Zato je SPD prevzel kočo pri Triglavskih jezerih.

Pri tem je treba upoštevati, da se je prvotno začrtana državna meja, t. i. rapalska meja, po zaslugi in posredovanju svetovno znanega znanstvenika na področju elektrotehnike Mihajla Pupina pri prijatelju, ameriškem predsedniku Wilsonu, toliko pomaknila na zahod, da je rapalska meja z vrha Triglava potekala do Doliča in naprej mimo Kanjavca na Prehodavce in na greben Lepega Špičja. S tem zamikom je dolina Triglavskih jezer ostala na slovenski oz. jugoslovanski strani. Ker je zaradi Pupinovega posredovanja ostal slovenski tudi svet med Savo Bohinjko in Savo Dolinko, je občina Bled leta 1921 Mihajla Pupina imenovala za častnega občana občine Bled in mu leta 2015 v zahvalo postavila spominsko obeležje.

Pri Muzejskem društvu in Ljubljani je za Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov Ferdinand Seidel leta 1920 izdelal dokument, znamenito *Spomenico*, ki so jo sprejeli člani Odseka za varstvo prirode, slovenski domoljubi in vplivni strokovnjaki, med katerimi je bil tudi ugledni dr. Ivan Lorenčič, organizator lovstva in leta 1907 ustanovitelj Slovenskega lovskega kluba. V znameniti *Spomenici*, ki so jo predali pokrajinski vladi, so predlagali, da bi po zgledu drugih držav tudi v Sloveniji ustanovili zavarovana naravna območja in naravne parke.

Prvi konkretni premik se je na podlagi *Spomenice* zgodil, ko sta Muzejsko društvo in Slovensko planinsko društvo, zanj Josip Tomiňsek, načelnik SPD, 4. 4. 1924 dokončno in pravnomočno podpisala zakupno pogodbo z lastnikom posesti, verskim sklodom, o Prirodnem varstvenem parku, velikem 1400 hektarjev, za obdobje 20 let na območju Zajezerske doline. V 3. členu zakupne pogodbe so zapisali, da si direkcija ŠUM, verski sklad, pridrži neomejeno izvrševanje pravice do lova. Prirodni varstveni park je postal pravnomočni temelj in začetek nastajanja Triglavskega narodnega parka. Že v dnevnem časopisu *Jutro* leta 1926 je botanik Jesenko v svojem članku prvič samoiniciativno uporabljal ime Triglavski park. Po drugi svetovni vojni so leta 1948 na razširjenih površinah, 3000 hektarjih nekdanjega Prirodnega varstvenega parka, ustanovili državno gojitveno lovišče Triglav. Pri tem so zapisali, da so upoštevali vsebine iz naravovarstvene spomenice iz leta 1920, in dodali, da je gojitveno lovišče Triglav podlaga za ustanovitev Triglavskega narodnega parka (TNP). Dokončni državni odlok o ustanovitvi Triglavskega narodnega parka je bil razglašen leta 1961. Današnja uprava Triglavskega narodnega parka obeležuje 60-letni jubilej državnega zavarovanja Doline Triglavskih jezer. Štiridesetletnica TNP tudi opominja, da so leta 1981 o TNP sprejeli ustrezen zakon.

Ob tem moramo omeniti dr. Miha Potočnika, alpinista, gorskega reševalca, člana t. i. Zlate naveze in predsednika PZS. Bil je prava osebnost v pravem trenutku na pravem mestu, ki si je prizadeval za



Motiv z Velega polja leta 1975 Foto Franci Ekar



zakonsko ureditev in status TNP. Postal je tudi prvi predsednik sveta TNP. Postal je tudi prvi predsednik sveta TNP. V svetu Parka sta mesto dobili tudi Lovska zveza in Planinska zveza. V letu 2010 je nastal nov, mednarodno primerljiv zakon o TNP. Tudi v novem svetu imata mesto planinstvo in lovstvo. Lovsko zvezo v članstvu TNP sveta zastopa Peter Belehar, ki je tudi predsednik Lovskih družin Gorenjske.

TNP s površino 83.982 ha je razdeljen na varstvena območja; prvo meri 31.488 ha, drugo 32.412 in tretje 20.082 ha. Povsem zanesljiva je ugotovitev, da sta delo in politika TNP primer odličnega naravovarstveno ozaveščenega usklajevanja in usmerjanja različnih interesov. Osnovna zadolžitev in poslanstvo TNP je skrb za ohranjanje naravnih vrednot ter njihovo varovanje in profesionalno obvladovanje. Osnovno sporočilo ob jubilejih naj poudari, da moramo narediti vse za ohranitev sedanje čistosti narave za bodoče generacije. In naj vrhovi Julijcev še naprej ostanejo izstopajoči alpski biseri v siju triglavskega zlatoroga. ●

Pastirski stan na Velem polju leta 1975 Foto Franci Ekar

NOVICE IZ VERTIKALE

Trije zadnji problemi Alp

V severne stene Eigerja, Matterhorna in Grandes Jorasses so se v prvi polovici preteklega stoletja zaganjali alpinisti z vseh vetrov, nekateri tudi večkrat, da bi razrešili te najvišje tako imenovane zadnje probleme Alp. Budno so jih spremljali mediji, kolikor jih je takrat bilo, in novice o prvih uspešnih vzponih so se, spet, kolikor je bilo takrat sploh mogoče, kot senzacija hitro razširile med bralci časnikov in tedaj še redkimi poslušalci redkih radiev. Takratni prvi vzponi v zadnjih treh problemih Alp so bili po pomembnosti vsekakor primerljivi z današnjimi v najvišjih stenah Himalaje. Za današnje čase primitivna oprema, pomanjkanje informacij, slaba vremenska napoved in že sama logistika so zahtevali več. Brata Schmidt, ki sta leta 1931 prva preplezala severno steno Matterhorna, sta se iz Münchna pod goro pripeljala s kolesi. Po osvojitvi vseh treh problemov se je svet vrtel naprej in z njim alpinizem. Sčasoma so se pojavili

alpinisti, ki so si želeli preplezati vse tri probleme. Nekateri v času enega življenja, drugi v enem letu, mesecu, tednu in tako naprej. Prvi je trilogijo leta 1952 zaključil Francoz Gaston Rebuffat, ki je za podvig potreboval sedem let. Avstrijec Leo Schläpfer je postavil nov mejnik, ko mu je uspelo v manj kot letu dni. Konec sedemdesetih let je v eni zimski sezoni vse tri povezal Italijan Ivano Ghirardini. V osemdesetih pa je šlo vse skupaj še hitreje. Tomo Česen jih je leta 1986 preplezal v tednu dni. S pomočjo helikopterskih prevozov je Cristophe Profit leto pozneje trilogijo zaključil v dobrih štiridesetih urah. No, to je že daleč od tistih koles bratov Schmidt in sestopov z vrha na lastni pogon, čeprav je šlo za vrhunske plezalne sposobnosti. Do danes se je v omenjenih stenah "podrl" že marsikateri hitrostni rekord, preplezane so bile številne zahtevne prvenstvene smeri in variante. Čeprav vzponi po prvoprstopniških smereh v omenjenih treh stenah danes niso več vrhunski alpinizem, so še vedno alpinizem, in to zelo resen. Za izvedbo je poleg dobrih plezalnih sposobnosti in izkušenj treba imeti tudi nekaj sreče z razmerami, še posebej, če se trilogije loti kdo, ki jo

želi izpeljati v zelo kratkem obdobju. To sta v drugi polovici aprila želela narediti naša mlada alpinistka Anja Petek in alpinist Andrej Jež. Začela sta jo z uspešnim vzponom po **Heckmaierjevi smeri** (ED, M6, A0, W15, 1600 m) v Eigerju, drugi dve steni pa sta ju z neugodnimi razmerami zavrnili. Pod steno Eigerja sta prišla zvečer 15. aprila in postavila šotor. V njem nista preživela veliko časa, saj sta se še pred svitom začela vzpenjati proti poldrugi kilometer visoki steni. Po preplezani četrtini smeri sta se navezala in nadaljevala izmenično vodenje raztežajev. Sledi predhodnikov so bile vidne, vendar sta bila v steni sama. Plezala v skali z ocenami težavnosti do M6 in v ledu do W15. V slapu ob cesti omenjene težave seveda ne pomenijo nič posebnega, v eni največjih Alpskih sten pa je seveda popolnoma drugače. Do izstopne počti sta priplezala deset do devetih zvečer. Od vrha ju ni ločilo več veliko metrov, vendar sta očitno na račun upadle koncentracije zavila izven idealne smeri, zaradi česar sta opravila še nočno izmeno, ki se je končala na vrhu Eigerja ob

*Večer pred vzponom
v Eigerju
Foto Anja Petek*

*V severni steni Eigerja
Foto Anja Petek*





Vris smeri JJ nima pojma, 7a
Foto Marko Volk

osmih zjutraj. Zadnje tri raztežaja je sta plezala po strmih kaminih in prečkih, kjer sta sicer občasno našla kakšen klin.

Vrnitvi v dolino je sledil hiter premik pod naslednji cilj. Brez obotavljanja sta 19. aprila dostopila do zimske sobe kočje Hörnli pod Matterhornom. Naslednji dan sta že ponoči začela plezati v prvih raztežajih, ki so jima takoj pokazali zobe. Padec v kombiniranem raztežaju in izgubljen cepin so jima vzeli nekaj časa, a na srečo brez neželjenih posledic. Cepin sta dobila nazaj in v drugem poskusu opravila s prvim zahtevnim delom smeri. Nadaljevala sta po snežiščih s slabo predelanim snegom do izrazite rampe, ki v dobrih razmerah hitro pripelje do kombiniranih raztežajev v zgornji polovici stene. Tokrat je bila rampa precej suha, obstoječi sneg pa neuporaben, zato je sledila odločitev o umiku iz stene. Sočasno sta sklenila, da se v steno v prihodnje še vrneta. Naslednji cilj je bila tretja od velikih severnih sten – severna stena Grandes Jorasses. Anja in Andrej sta vzdrževala optimizem na visoki ravni, čeprav je po njunem poskusu v Matterhornu prišlo do poslabšanja vremena in je zapadlo kar nekaj snega. 25. aprila sta po štirih urah gaženja dosegla bivač Leschaux, ki leži na istoimenskem ledeniku, stena Jorassesov pa ju je pričakala zavita v meglo. Naslednji dan je megla vztrajala, poleg tega je tudi rahlo snežilo.

Tretji dan sta zgodaj začela gaziti proti steni, dosegla sta jo šele po osmih urah udiranja do pasu. Tam sta ugotovila, da bi v danih razmerah stežka dosegla vrh, z njega pa bi ju čakal še mučen sestop po globokem snegu. Tura bi se lahko razvlekla do naslednjega poslabšanja vremena in situacija bi postala zelo neugodna. Še enkrat sta se odločila za obrat.

Tabori in prvenstveni

April in prva polovica maja sta bila kot po navadi obarvana s tabori. Letos spet nekoliko bolj kot v preteklih dveh letih. Slovensko besedo je bilo na vsakem koraku slišati v Paklenici, v Dabarskih kukovih, Tulovih gredah, Arcu in še kje drugje v obmorskih in sredogorskih stenah. V glavnem so bile preplezane s svedrovci opremljene ali delno opremljene smeri. Med najzahtevnejše znane vzpone tega obdobja spada prosti vzpon Luke Stražarja v **Bridu Klina** (7c, 350 m). Luka je dobro začel skalno sezono, formo je preizkusil tudi v domačih krajih z vzponom po smeri Mene iščeš sonce (8b) v plezališču Bitnje.

Med novosti v naših stenah spada prvenstvena smer Marka Volka in Sama Supina v Klemenči peči. Nastajati je začela pred dvema letoma med smerema Cvetoča in Je bela cesta. Opremljala sta jo od spodaj navzgor in za to potrebovala dva celodnevna obiska. Še trikrat sta morala nato steno obiskati, da sta jo prosto preplezala. Smer sta poimenovala **JJ nima pojma** (7a+), posa-



mezni raztežaji pa nosijo ocene 5b, 7a+, 6b+ in 6b.

Še ena nova smer je 18. maja nastala v desnem delu stene Kordeževe rame v Peci. Desno od smeri Ciciban seljačino sta jo ob drugem obisku stene preplezala Andrej Jež in Davo Mihev. Smer sta opremlila s svedrovci in klini ter jo očistila najbolj majavih skal. V najtežjem delu smeri je skala kompaktna, drugod pa zahteva običajno hribovsko previdnost. Prvenstveno sta poimenovala **Opererana rit** (7a+, S2/3, 100 m). Po raztežajih sta jo ocenila s 7a+, 5c in 5a.

Samo Supin v smeri JJ nima pojma v Klemenči peči
Foto Marko Volk

Previs v Opererani riti
Foto Davo Mihev



Alpinistično smučanje

V zimah, bogatih s snegom, sta konec aprila in začetek maja še posebej zanimiva za alpinistične smučarje, a ker je bila letos pozimi snežna podlaga skromna, se je to poznalo tudi na številu spomladanskih strmih spustov. Aprilske padavine so bile tiste, ki so nekoliko popestrile spomladansko dogajanje in podaljšale sezono, hkrati pa omogočile tudi kakšen zanimiv alpinistični smuk. V drugi polovici aprila je bil večkrat presmučan **Jalovčev ozebnik** in večkrat, a ne tako pogosto kot ozebnik, tudi **Jugova grapa** v Dovškem križu. Ta je bila v prav solidnih razmerah za tekoče smučanje. **Centralna grapa** v Begunjščici je bila letos pozimi dokaj slabo narejena. Konec aprila je bila po poročanju Matije Krišlja, ki je grapo obiskal 25. aprila s sosmučarjem, kar dobro zalita. Smučanje zaradi vseskozi spreminjajoče se snežne podlage pa ni nudilo večjega užitka. Precej pogosto so se vijuge pojavljale v **Vzhodni steni** Prestreljenika. Ta je šele s prihodom pomladi postala bolj udobna za smučanje in omogočala spust po različnih variantah. Presmučana je bila tudi **Severoza-hodna stena** Prestreljenika. Spust je 4. maja opravil Mitja Filipič po dobri pomladanski podlagi. Stena je redko v dobrem stanju za smučanje, zato v letošnji s snegom skromni sezoni ni bilo pričakovati, da bo zalita. Spomladanske padavine so se očitno dobro sprijele in omogočile zvezno smučanje, čeprav ponekod po precej tanki podlagi.

Ostali znani strmi spusti so bili opravljeni čez mejo. Janez Javoršek je večkrat obiskal dolino Grosse Zirknitztal. 27. aprila je presmučal **Zahodne vesine** gore Alteck. Z iste doline se je na turo odpravil še 11. maja. Tedaj je presmučal **Zahodne vesine** Tramerkopfa, 2841 m. Iz iste doline sta se strmim vijugam naproti odpravila tudi Marko Kern in Marijana Cuderman. Presmučala sta **Jugozahodne vesine** gore Zirknitzpitze, 2934 m, nato sta se še enkrat povzpela na vrh in se po daljšem počitku spustila še čez **Zahodno steno**. Aleš Rotar se je 29. aprila povzpela na Marmolado po **Severozahodnih**

vesinah in po njih tudi smučal. Najzahtevnejši odsek pod sedlom je bil dovolj dobro zalit s snegom, da ni bilo treba sneti smuč. V Savojskih Alpah v Franciji je smučal Bogdan Jamšek s sosmučarji. Obiskali so goro Grand Casse, 3855 m. Smučali so po ozebniku **Couloir de Grand Casse**. Vzpon poteka čez ledenik, ki se tako kot večina vsako leto pomakne višje. Vzpon s snežišč pod ledenikom na ledenik je bil najstrmejši del ture, naklonina je tam segala čez 40°. 28. aprila so obiskali še **Pointe de la Rechasse**, 3212 m, z južne strani. Šlo je za manj strmo goro, vendar zaradi ledenika in nezmožnosti vzpenjanja na smučeh vseeno lažjo alpinistično smučarsko turo.

ŠPORTNOPELZALNE NOVICE

Nova 9c

Po dolgem času lahko začnemo z bombastično novico iz Verdone, kjer je Seb Bouin razvozlal uganko smeri DNA, projekta, ki se je enemu boljših francoskih skalnih plezalcev vlekel že nekaj let. Seb je previdno, a samozavestno predlagal oceno 9c. Nekako se nam zdi, da bi se ta utegnila obdržati, kar pomeni, da smo dobili drugo tako težko smer na svetu (spomnimo se, da je Megosovi Bibliographie ocena ekspresno padla na 9b+).

Doma

Pri nas vlada rahlo zatišje. Je pa v bližnji Paklenici Matjaž Zorko uspel preplezati legendarni Spomin (8c, 350 m). Smer je vizionarsko ustvaril Luka Krajnc (via Trije mušketirji), za njim pa sta jo ponovila Adam Ondra in Jernej Kruder. Vrhunsko! Podobno oceno, a v precej krajši smeri Konec MIRA 8c/c+ v Mišji peči, je v svojo zbirko dodal Jakob Bizjak. Morda se ne sliši preveč posebno, a kdor *spleza* to smer, se prej ali slej loti Krpana.

Iz tujine

Kaj pa drugod po svetu? Nič prese-netljivega. Lahko pa omenimo redko ponovitev najtežje angleške smeri

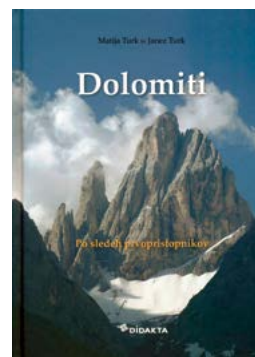
Rainman 9b v Malhamu, ki je uspela Ederju Lomba Lopezu. Čeprav težke angleške smeri praviloma ponavljajo Angleži, tukaj dodajmo, da tudi Bask Eder v bistvu živi v Sheffieldu. V Francoskem Orgonu je še en mladi up, Loic Zehani, preplezal Chikane 9b. Plezališče je bilo včasih zelo priljubljeno (in naklesano), zdaj pa se nekako vrača na sceno s težkimi smermi.

Pri dekletih lahko v klub 9a vpišemo Španko Ano Belen Argudo, ki je *splezala* Cordio Maleficarium 9a ter El Intento 8c+/9a, obe v Cuenci. V svetu balvanov je Japonec Toru Nakajima ponovil problem Daija Koyamade Epitaph, ki je sedaj nekoliko polomljen in ocenjen s Fb 8C+, seveda, če se bo ocena obdržala. Zgled za to nam je lahko tudi No Kpote Only v Fontu, ki ga je pred kratkim preplezal tudi Ilya Bakhmet Skolensky in ga namesto prvotnega predloga Fb 9A danes ocenjujejo bolj kot težko Fb 8C.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Matija Turk in Janez Turk: Dolomiti. Po sledeh prvopristopnikov. Didakta, Radovljica, 2022. 260 str., 29,99 EUR.



Knjiga bratov Turk ni klasičen planinski vodnik s podrobnimi opisi vzponov in sestopov niti klasična knjiga o zgodovini osvajanja gora, v tem primeru Dolomitov. V prvi vrsti jo sestavljajo zgodbe o njihovih pristopih na dolomitske vršace po običajnih poteh (smereh), obo-gatene z njunimi doživetji, vtisi in razmišljanji. Dodala sta tudi kratke

zapise o ljudeh, ki so na teh poteh proti vrhovom orali ledino, vendar ni dokazov, da je pred njimi nanje stopila človeška noga. To so bili domači gorski vodniki, ki so prvi, sami ali z vodenci, prišli do točke na vrhu, s katere so šli lahko samo še navzdol, po isti poti ali pa so poiskali drug sestop. Za poživitev občasno vpleteta še kakšno zanimivost o značaju, doživljaju ali usodi vodnika oziroma njegovega klienta ali klientke. Ti vložki se spretno prepletajo z opisovanjem vzponov in sestopov. Razvidno je, da sta zelo dobro seznanjena z dogajanjem v pionirskih časih prvopristopništva druge polovice 19. in začetku 20. stoletja. Ne skrivata navdušenja ter občudovanja pokrajine in gora, ki jih obiskujeta.

Ne zajemata celotnih Dolomitov, temveč se omejeta na njima najljubše skupine, kot so Ampeški Dolomiti, Furlanski Dolomiti, Marmarole, Sekstenski Dolomiti – ti so v večini, Zoldanski Dolomiti, dodata pa še dve turi v bližnjih Karnijskih Alpah. Nekatere med njimi so manj obiskane, kar za nekatere predstavlja dodatno mikavnost, saj v njih ni množic in so ostale bolj prvinske.

Obdelala sta vse pomembne vrhove omenjenih skupin, ki so zaželeni cilji tako alpinistov kot gornikov na normalnih poteh. Toda to normalnost je treba vzeti z rezervo, kajti občasno se na njih pleza tudi krajše odseke do III. ali celo do IV. stopnje. Torej so potrebne določene izkušnje, ki naj bodo tem večje, če se na pot podamo brez gorskega vodnika. Ker na vsak vrh ne vodi markirana pot, so za samostojno turo priporočljive izkušnje z orientacijo, tudi delno brezpotje ne sme povzročati težav. Pomemben je občutek za iskanje prave poti in presoja, kdaj se je bolje obrniti kot nadaljevati, bodisi zaradi terena bodisi zaradi kisanja vremena.

Še par besed o slikovnem gradivu. Večina fotografij je dobrih, nekaj zelo dobrih. Vmes pa so nekatere, za katere bi bilo bolje, da jih ne bi bilo, ker kvarijo povprečje. Monotone fotografije podobnih motivov enostavno niso primerno vabilo za obisk in predstavitev tako lepih gora. A tako pač je, ko glavni cilj, tj. vrh, terja primarno pozornost, fotografije so pa

drugotnega pomena, posnamejo se spotoma in kar dobiš, dobiš.

Za zadnjim izletom je pregledno napisan seznam vseh triinšestdesetih opisanih gora z osnovnimi podatki: ime vrha, gorska skupina, vrsta vzpona, težavnost in priporočljivi (tiskani) vodnik.

Sledijo fotografije pionirjev. To so gorski vodniki, a tudi nekaj turistov in turistk, ki so samostojno plezali. Sledijo uporabni zemljevidi, osebno kazalo, obširen seznam literature, nato pa še seznam vrhov ter osebnosti, ki sta jih avtorja opisala v člankih drugih publikacij, informacije o spletnih virih, avtorjih fotografij in virih zgodovinskih fotografij.

Mire Steinbuch

Janko Humar: Juliana SkiTour, turnosmučarsko potovanje čez Julijske Alpe. Turizem Bohinj za skupnost Julijske Alpe, 2022, 58 str., 5 EUR.



Vodniček skromnega formata in neznatne teže, ki ga lahko brez težav vzamemo s sabo na turo, je produkt ideje Skupnosti Julijskih Alp. Gre za alpsko znamko, ki govori o tem, da smo geografsko in kulturno sestavni del evropskega alpskega prostora, kjer je poudarek na turizmu. Ena od ponudb obiskovalcem, pri kateri je v ospredju trajnostni razvoj in odgovorno upravljanje turističnih tokov, je smučarska trasa Juliana SkiTour, nastala v sodelovanju z Združenjem gorskih vodnikov Slovenije. Osnovna ideja ture je turnosmučarsko prečenje Julijcev od Kranjske Gore na severu do Tolmina na jugu, pri čemer se vsak dan po opravljeni turi vračamo nazaj v dolino. Štiri turne smuke lahko sicer povežemo v zaokroženo štiridnevno avanturo, a to ni končni cilj vodnika. Izdajatelj je preveril ture, posnel sledi GPX in fotografije, pripravil zemljevide, 3-D

vizualizacijo in izdal knjižico, tudi v prevodu. Pripravili so še zloženko, postavili spletno stran (<https://julian-alps.com/sl/p/juliana-skitour>), vzpostavili Facebook profil ter vnesli vsebine v spletno stran Outdooractive. Poiskali so ponudnike namestitve in prevoznike, se dogovorili za način sodelovanja z gorskimi vodniki in sestavili pakete, vzpostavili informacijski sistem, organizirali rezervacijsko službo, preverili prodajne kanale ...

Turnosmučarsko potovanje lahko opravimo tudi v nasprotni smeri. Vsaka izmed štirih etap je ponujena v dveh variantah, da čas odhoda lažje prilagajamo dejanskim zimskim razmeram. Ker je izdajatelj s področja turizma, je osnovna ideja jasna: ni nam treba spati v mrzlih bivakih v gorah, pač pa se vsak dan sproti vračamo v dolino v komfortno nastanitev. Ture so štiri: pod Kriško steno, varianta Kotovo sedlo; Nad Šitom glava, varianta Velika Mojstrovka; Lanževica, varianta Kanjavec; Vogel, varianta Rušnati vrh. Podatkov, ki so nam na voljo, je precej: izhodišče, najvišja dosežena točka, zaključek, dolžina ture, višinska razlika, trajanje in zahtevnost ture, najprimernejši čas, opis, varnost in oprema, informacije in rezervacije. Poleg ličnih fotografij imamo na voljo reliefni zemljevid, vris vzpona in sestopa v fotografiji ter višinski profil. Dobra ideja in še boljša realizacija. Vodnik kupimo v informacijskih birojih in na spletu.

Vladimir Habjan



Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je 25. maja v predsedniški palači podelil državne nagrade in priznanja na področju prostovoljstva za leto 2021. Nagrado je prejel gorski reševalec in predsednik GRS Radovljica Tonček Smolej, priznanje za izjemne dosežke na področju prostovoljstva pa je prejel tudi član upravnega odbora PZS in predse-

dnik PD Krka Novo mesto Anton Progar. Progar je priznanje prejel za izjemne dosežke pri opravljanju prostovoljskega dela na področju rekreacije ter vzgoje in izobraževanja. Pri mladih je razvijal ljubezen do planinstva, narave in jim privzgal planinske vrednote. Kot prostovoljec je vzgojil generacije planincev, vodnikov, markacistov in varuhov gorske narave. Ena njegovih prvih nalog je bila obnova Planinskega doma pri Gosposvodi na Gorjancih, poskrbel je za predstavitev Trdinove poti, za organiziranje pohodov in za prenovljen vodnik. Je tudi eden od pobudnikov za ustanovitev pohodniške skupine Gorjanski škratje in Gorjanske gosposvodične. Od leta 2018 je voljeni član upravnega odbora PZS. Prostovoljsko delo Antona Progarja na področju vzgoje in izobraževanja ter rekreacije se meri v desetletjih.

Pohodništvo, planinski tabori in orientacija, turno kolesarjenje in športno plezanje so znova zaživeli pod skupnim krovom projekta Slovenija planinari. Po vsej Sloveniji se bo letos od maja do konca oktobra v organizaciji Planinske zveze Slovenije in planinskih društev zvrstilo več kot 250 dogodkov.

Odbor inPlaninec. Aprila so se udeleženci v okviru projekta inPlaninec podali na Boč, v koči na Boču so jim stregli gluhi. 7. maja so se povzpeli na Dobrčo, slepi in slabovidni planinci pa so se v okviru projekta Odločen korak odpravili v sotesko Pekel pri Borovnici. 14. maja je sledil drugi letošnji inkluzijski pohod akcije Gibalno ovirani gore osvajajo (GOGO), kar 250 inPlanincev skupaj s prostovoljci in svojci gibalno oviranih se je veselilo na Gori Oljki. 15. maja je več skupin odbora obiskalo Slovenski planinski muzej in občudovalo slap Peričnik.

Prvi tečajniki so pod vodstvom Natalije Spark uspešno zaključili prvi tečaj znakovnega jezika.

Za podporo inPlanincev pošlji SMS s ključno besedo OKO5 na 1919; tako prispevaš pet evrov in omogočiš slepim in slabovidnim varnejšo pot v hribe.

Mladinska komisija (MK) vabi mlade od 18. do 30. leta starosti na študentski tabor, ki bo v Planinskem učnem središču (PUS) Bavšica med 17. in 23.

septembrom; prijave pošljite najpozneje do 20. avgusta. Dijaški tabor pa bo v Bavšici med 17. in 23. julijem.

MK je objavila javni razpis za sofinanciranje planinskih taborjenj v letu 2022 v skupni višini 7000 evrov; rok prijave je 20. junij.

MK je razpisala kandidacijski postopek za volitve v organe MK za mandatno obdobje 2022–2024; rok za oddajo kandidacijskih vlog je 19. september.

V aprilu so se študentje podali na študentsko turo z vzponom po Furlanovi poti na Gradiško Turo in s pohodom do Nanosa.

Na Slovenskem planinskem orientacijskem tekmovanju (SPOT), ki so ga pod okriljem MK organizirala planinska društva Savinjske lige, se je pomerilo 42 najboljših ekip. Po posameznih kategorijah so državni prvaki postali tekmovalci iz planinskih društev Galicija - POŠ Trje (A), Žalec - OŠ Petrovče (B), Zabukovica (C), Poljčane (D in E) in Šoštanj (F). Najuspešnejši osnovnošolci, mladi in člani so se uvrstili na mednarodno tekmovanje v planinski orientaciji, ki bo jeseni na Pokljuki.

Gospodarska komisija. Oskrbnika na Valvasorjevem domu pod Stolom sta iskala osebo za pomoč pri delu v koči, prav tako sta iskala pomoč oskrbnik Orožnove kočice na Planini za Liscem pod Črno prstjo in najemnik Domžalskega in Črnuškega doma na Mali planini za delo v obeh kočah. PD Idrija je iskalo oskrbniški par za delo v koči na Hleviški planini, PD Križe pa oskrbnika za Kočo na Kriški gori.

Komisija za planinske poti (KPP). V letu 2021 je bilo v PZS registriranih 884 markacistov in inštruktorjev markacistov vseh treh kategorij, ki skupaj z društvenimi prostovoljci skrbijo za mrežo planinskih poti v skupni dolžini več kot deset tisoč kilometrov, poleg tega bdijo še nad okrog dva tisoč kilometrov turno-kolesarskih potmi. Vsak markacist v povprečju skrbi za več kot enajst kilometrov planinskih poti. V letu 2021 so obnovi in vzdrževanju planinskih poti namenili 35.316 prostovoljskih ur dela, tehnična skupina KPP, ki skrbi za zahtevne in zelo zahtevne planinske poti v visokogorju, pa je dodala

še 1540 prostovoljskih ur – tako so markacisti skrbi za poti skupno namenili 36.856 prostovoljskih ur.

V peti sezoni Očistimo naše gore lahko na portalu Vse bo v redu plus, <https://vsebovredu.triglav.si/plus/naj-planinska-pot-2022>, do 26. junija glasujete za novo naj planinsko pot. Izbirate med sedmimi potmi, ki so zaradi podorov in neugodnih vremenskih razmer poškodovane in potrebne čiščenja ter imajo dotrajana varovala in oznake. In sicer so v izboru naslednje poti Jubilejna planinska pot Vršič–Zadnje Plate–Zadnji Prisojnik skozi Zadnje okno, pot Silva Korena na Krn, Hanzova pot (Koča na Gozdu–Prisojnik) in poti Iška–Veliki Ločnik, Kamniška Bistrica–Presedlaj–Korošica, Tamar–Visoka Ponca, Krvavec–Zvoh–Vrh Korena–Kaška gora.

Ob 100-letnici Knafelčeve markacije bo deveti dan slovenskih markacistov 2. julija na Dolenjskem, organizatorja dogodka sta PD Krka Novo mesto in KPP. Prijave KPP zbira do 22. junija na e-naslov poti@pzs.si.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN). Na grebenu Vitranca prebiva divji petelin, naša največja vrsta gozdne kure. V projektu Izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov v Triglavskem narodnem parku – Vrh Julijcev, ki ga sofinancirata Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija, se je na Vitrancu prav za njegovo varstvo določilo mirno območje, kjer veljajo posebna pravila vedenja za obiskovalce. Na človekovo prisotnost je še posebno občutljiv v času parjenja, posledica vznemirjanja v tem obdobju lahko pomeni manj ali celo nič mladičev. Zato bodimo do 30. junija na grebenu proti Ciprniku še posebej spoštljivi, hodimo le po poti in bodimo čim bolj tihi, pse pa imejmo na povodcih.

Komisija za alpinizem (KA). Anja Petek in Andrej Jež sta v aprilu nameravala preplezati stene t. i. zadnjih treh problemov Alp. Ugodne razmere za plezanje sta imela le v Eigerju, medtem ko je bila stena Matterhorna presuha za zimski vzpon, stena v Grande Jorasses pa je bila, ravno obratno, polna svežega snega predhodnega tridnevnega

sneženja. Račun bosta predvidoma poravnala še letos.

Prvi majski konec tedna je KA organizirala plezalni tabor Peca, na katerem je večina udeležencev ugotovila, da se da tudi v mokrem plezati, le nekoliko drugačni občutki so.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je pozvala športne plezalke in plezalce k oddaji svojih vzponov za pridobitev statusa kategoriziranega športnika. Slovenski športni plezalci so 8. maja ostali brez uvrstitve v finale na drugi tekmi sezone svetovnega pokala v balvanskem plezanju v Seulu; tekmovala sta Lučka Rakovec in Gregor Vezonik. Na tretji tekmi 21. in 22. maja v Salt Lake Cityju pa je Anže Peharc osvojil osmo mesto. Nastopili so še Katja Debevec, Zan Lovenjak Sudar in Gregor Vezonik.

KŠP v sodelovanju z Društvom Prosti čas Šmartno razpisuje 2. tekmo državnega prvenstva v težavnostnem plezanju za vse kategorije. Tekmovanje bo potekalo 18. in 19. junija v Športni dvorani Pungrt.

Postani podpornik projekta OSP 2022. Projekt OSP lahko podpreš z nakupom nalepke, ščetke ali majice

ali s poslanim SMS sporočilom Projektosp5 na 1919. Zbrana sredstva bodo namenili za ohranitev varnih, dostopnih in lepo urejenih plezališč.

Planinska založba (PZ). V prvi polovici junija je izšel priročnik *Osnove planinstva* avtorja Jožeta Draba. Priročnik je namenjen vsem, ki želijo izvedeti čim več o gorah in ki šele spoznavajo gorski svet. V pomoč je lahko tudi pedagoškim delavcem v vrtcih, šolah in zavodih oziroma vsem, ki se ukvarjajo z mladimi.

Cesta iz Mojstrane v Vrata bo zaradi izvedbe protiprašne zaščite, popravila zidov in prepustov v času izvajanja del od ponedeljka do petka popolnoma zaprta, in sicer predvidoma do 30. junija med 7.30 in 18. uro. Ob sobotah in nedeljah popolne zapore ne bo.

Letošnja sezona Gremo v hribe se je začela 14. maja z vzponom na Slavnik, 4. junija je sledil pohod na Uršljo goro, 25. junija se bodo povzpeli k Planinskemu domu na Mirni gori, 16. julija na Šmohor, v avgustu pa bosta dva pohoda: 13. avgusta do Mariborske kočice, 27. avgusta pa k Nordijskemu centru Planica.

Šaleški alpinistični odsek je lani praznoval 60. obletnico ustanovitve, ki so jo s koronskim zamikom počastili 5. aprila letos, in to z izjemno zanimivo okroglo mizo v mali dvorani Kulturnega doma Velenje in izidom zbornika *Med klinom in svedrovcem*. Pred začetkom poletne planinske sezone in dnevom slovenskih planincev je PZS v Kamniški Bistrici pripravila novinarsko konferenco. Ob praktičnem prikazu na turi do Jermance so se posvetili varnejšemu obiskovanju gora poleti, prostovoljnemu vodništvu in novemu priročniku *Osnove planinstva*.

Zdenka Mihelič

Projekt *She leads*

Člani Kolesarsko-pohodniškega društva Hej, gremo naprej iz Maribora skupaj s TA Balkanika zelo radi organiziramo aktivnosti k našim južnim sosedom. Na pobudo Nenada Lečiča iz PK Tara (Srbija) je nastal še en skupni evropski projekt v okviru *Erazmus + Sport, She leads*, v katerega so bile povabljene še partnerice – članice Združenja Malik s Sardinije (Italija).

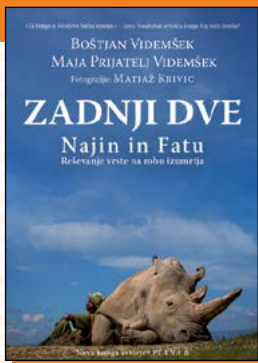
Hvalnica naravovarstvu založba UMco Bivanjski pustolovščini

Boštjan Videmšek, Maja Prijatelj Videmšek

ZADNJI DVE Najin in Fatu: reševanje vrste na robu izumrtja

fotografije: Matjaž Krivic

Avtorji se odpravijo po poti reševanja živalske vrste, ki ji pripadata Najin in Fatu, zadnji severni beli nosoroginji.



»Resnična zgodba o reševanju v naravi izumrle vrste, ki meji na znanstveno fantastiko. Lekcija, ki je človeštvo nikoli ne sme pozabiti.«

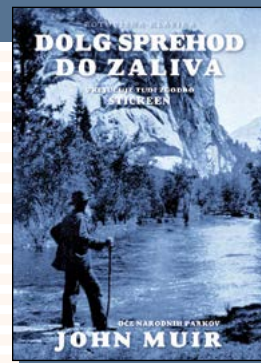
– Miha Krofel, raziskovalec velikih zveri



»Nisem še brala resničnih zgodb, ki bi bile bolj žalostne in hkrati tako lepe, ki bi me toliko naučile o preživetju. To je zgodba o tem, kako lepe in posebne so živali in kako kruta in dobra žival je lahko človek. Ta knjiga je Noetova barka upanja.«

– Irena Štaudohar, publicistka in avtorica uspešnice *Kaj hoče ženska?*

John Muir
DOLG SPREHOD DO ZALIVA



Znameniti naravoslovec, botanik in mislec se je leta 1867 podal na drzno pustolovščino. Želja po raziskovanju sveta ga je iz rodne Indiane popeljala na tisoč šesto kilometrov dolgo pešpot do Mehiškega zaliva.

Paolo Cognetti
DIVJI DEČEK
Gorski dnevnik



»Šel sem v gore z namenom, da bi sečasoma prevelil v nekoga drugega, in to nepovratno.«

Paolo Cognetti je trenutno najvidnejši predstavnik mlajše generacije italijanskih besednih umetnikov.



- V spletni knjigarni **bukla.si** je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrskajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

knjigarna **www.bukla.si** UMco

Naročila: na spletni strani **www.bukla.si** • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

Ferdo Igerc

(1930–2021)



Ferdo Igerc, rojen 17. maja 1930 na Zelen Bregu, je v letu 2021 dopolnil častljivih 91 let.

V vrste planincev se je včlanil leta 1949, in sicer v Planinsko društvo Prevalje. Ko je bilo leta 1952 ustanovljeno Planinsko društvo Ravne na Koroškem, se je včlanil vanj in v društvu aktivno deloval ves čas, vse do svojega zadnjega trenutka življenja. Od leta 1970 je vsestransko deloval v UO PD Ravne na Koroškem ter bil dolga leta praporščak društva. Vsa leta svoje aktivnosti v društvu je bil tudi priljubljen pobiralec članarine za PD Ravne. Ko je društvo leta 1964 dobilo v last Kočo na Naravskih ledinah in začelo z njeno obnovo ter izgradnjo dodatnih objektov (depandansa, drvarnica, klet ...), je neumorno pomagal tudi na vseh dodatnih akcijah, tj. pri izgradnji vodnega rezervoarja, vodovoda, napeljave elektrike, telefona in dežurstva v koči v času zimskih sezon. Več kot trideset let je bil skrben gospodar koč. Leta 1981 je opravil izpit za vodnika PZS. Od samega začetka je aktivno sodeloval pri organizaciji pohodov Slovenskih železarjev, udeležil pa se je praktično vseh. Kot vodnik PZS je več desetletij vodil izlete in pohode društva, na katerih je bilo vedno prijetno.

Zavzetost za planinsko delo, tovarištvo, dobra volja in pripravljenost vedno pomagati drugim so bile Ferdove odlike – in kot tak je lahko za vzgled vsem planincem.

Ivan Cigale,
v imenu PD Ravne na Koroškem in
Ferdovih planinskih prijateljev



Namen projekta je bil, da pomagamo kandidatkam iz Srbije, da pridobijo licenco vodnice matične planinske zveze. Naša vloga kot partnerja projekta je bila podpora in primeri dobre prakse naših vodnic PZS, ki so sodelovale v tem projektu.

Prvo skupno akcijo smo organizirali mi in našim partnerkam iz Srbije in s Sardinije konec maja lani pričarali nepozabne trenutke. Velika zahvala gre našim vodnicam, ki so s primeri dobre prakse teoretično in praktično odlično zastopale naše društvo, generalnemu sekretarju PZS Damjanu Omerziju za predstavitev zgodovine PZS ter Jurčku Nowakku in Marjeti Čič za predstavitev Odbora in Planinca PZS.

Drugo skupno akcijo so pripravili partnerji iz PD Tara iz Bajine Bašte v začetku avgusta 2021 v Prijepolju v soorganizaciji Planinske zveze Srbije in lokalnega društva iz Prijepolja. Vsak dan smo bili aktivni od jutra do poznega večera. Po uvodnem sestanku s kandidatkami za vodnice iz Srbije smo šli na skupne pohode po lokalnih znamenitostih, sodelovali smo na zaključni večerji s sedemnajstimi mladimi vodnicami iz Srbije, imeli pa smo tudi to čast, da smo prisostvovali svečanemu odprtju spominskega znamenja, ki je bilo posvečeno

Ženske v vodništvu delajo s prav posebno energijo.
Arhiv Igorja Oprešnika

prvemu predsedniku Srbskega planinskega društva Jovanu Žujoviću ob 120-letnici planinstva v Srbiji.

Tretje srečanje so konec oktobra 2021 pripravile partnerke iz Združenja MALIK iz mesta Posada na otoku Sardinija. Po vsakodnevnih delavnicah v *Casa delle Dame* (Hiši dam) so nas gostiteljice vodile po zanimivih točkah bližnje okolice. Ogljedali smo si Posad z gradom Fava, čudovito jamo Gana 'e Gortoe, mokrišča Tepilor Park s flamingi ... Po videu smo se sestali tudi s slovenskimi in srbskimi vodnicami. Za konec delavnic projekta *She leads* so gostiteljice pripravile mednarodni seminar Sprehodi in zaščitena območja, na katerem so predstavile aktivnosti za ohranjanje nacionalnih parkov na Sardiniji, NP Tara (Srbija) ter Pohorja in Triglavskega narodnega parka.

Zaključno srečanje projekta *She leads* smo imeli v drugi polovici maja 2022 v Bajini Bašti. Lokalne vodnice so nas vodile po NP Tara, kolegice iz Sardinije so predstavile svoje delo, izvedli smo debatne delavnice na temo ženske v vodništvu, poslušali nadvse zanimivo predstavitev Odbora in Planinca in se družili na kajakih na jezeru Perućac.

Projekt *She leads* se s tem ne končuje. Vodnice so se zavzele, da v prihodnje organizirajo nove skupne aktivnosti.

Igor Oprešnik

V prejšnji številki je na strani 18 pomotoma izpadel eden od treh avtorjev novičke o CIPRI. Poleg dr. Mateja Ogrina in Špele Bernot je nekaj besed prispeval tudi mag. Borut Peršolja.

Uredništvo

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**



AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Škodljivi učinki izpostavljanja soncu,
prva ženska odprava v Himalajo

INTERJU

Eliza Kubarska, Janez Marinčič,
Reinhold Messner, Nina Caprez, Gregor Dolinar

Z NAMI NA POT

Zugspitze



gorenjska televizija
www.gtv.si



88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE



vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!



**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si



**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

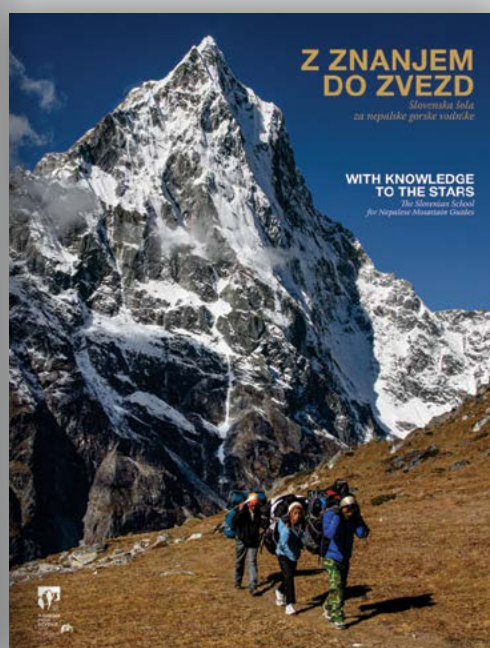
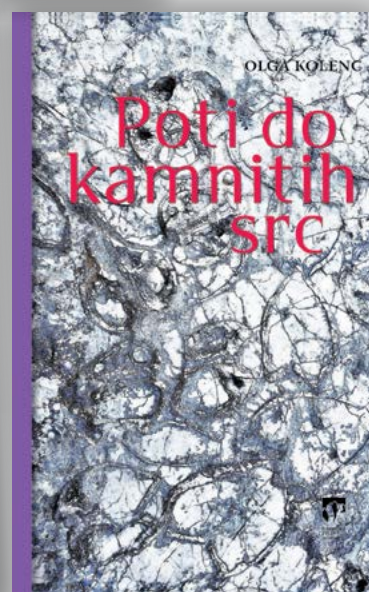
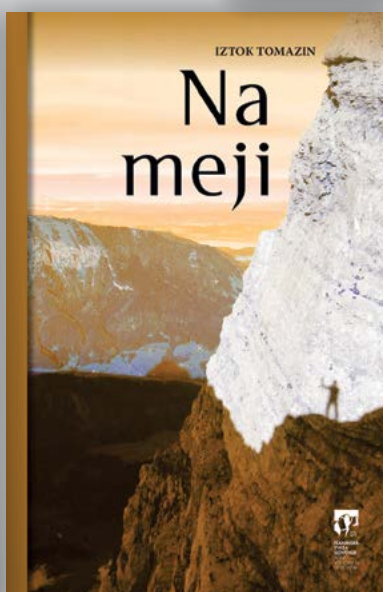
f t



gore-ljudje



PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA



NOVOSTI V PLANINSKI TRGOVINI